

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Sabina Boháčiková

Súhlas s osvojením maloletého

Diplomová práca

Vedúci diplomovej práce: doc. JUDr. Michaela Hendrychová, CSc.

Katedra: Katedra občanského práva

Dátum vypracovania práce (uzavretia rukopisu): 18. 6. 2023

Čestné prehlásenie

Prehlasujem, že som predkladanú diplomovú prácu vypracovala samostatne, že všetky použité zdroje boli riadne uvedené a že práca nebola využitá k získaniu iného alebo rovnakého titulu.

Ďalej prehlasujem, že vlastný text tejto práce vrátane poznámok pod čiarou má 229 816 znakov vrátane medzier.

Diplomantka

V Prahe dňa 18. 6. 2023

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som sa rada pod'akovala vedúcej mojej diplomovej práce doc. JUDr. Michaelae Hendrychovej, CSc., za odborné vedenie mojej diplomovej práce, pripomienky a rady, ktoré mi počas spracovania práce vždy ochotne poskytovala.

Obsah

Úvod.....	6
1.0 Obecné k osvojeniu.....	8
1.1 Základné pojmy	8
1.1.2 Dieťa	8
1.1.2 Osvojiteľné dieťa	9
1.1.3 Najlepší záujem dieťaťa.....	10
1.2 Predpoklady osvojenia	13
1.3 Proces osvojenia	20
1.4. Právna úprava osvojenia.....	22
1.4.1 Medzinárodné pramene.....	23
1.4.1.1 Úmluva o ochrane ľudských práv a základných slobôd	23
1.4.1.2 Úmluva o právach dieťaťa	23
1.4.1.3 Európska úmluva o osvojení detí.....	25
1.4.1.4 Európska úmluva o výkone práv detí.....	27
1.4.1.5 Úmluva o ochrane detí a spolupráci pri medzinárodnom osvojení.....	28
1.4.2 Vnútroštátna právna úprava	29
2.0 Súhlas s osvojením.....	31
2.1 Základné náležitosti súhlasu	31
2.2 Súhlas rodiča	33
2.2.1 Súhlas k osvojeniu určitou osobou	37
2.2.2 Súhlas k osvojeniu bez určenia budúcich osvojiteľov	38
2.2.3 Výnimky zo súhlasu rodiča.....	39
2.2.4 Zjavný nezáujem.....	43
2.2.4 Rodič trpiaci duševnou poruchou	48
2.2.5 Súhlas rodiča, ktorý ešte nenadobudol plnú svojprávnosť	50
2.2.6 Súhlas opatrovníka resp. poručníka za rodiča.....	52
2.2.7 Informovaný súhlas rodiča.....	56
2.3 Súhlas dieťaťa.....	57
2.3.1 Participačné práva dieťaťa	57
2.3.2 Súhlas osvojovaného dieťaťa.....	60
2.3.4 Odvolanie súhlasu osvojovaným dieťaťom	64
2.4 Súhlas manžela osvojiteľa.....	65

3.0 Súhlas ako špecifické právne jednanie	68
3.1 Zánik účinnosti súhlasu rodiča osvojovaného dieťaťa	68
3.2 Odvolanie súhlasu rodičom dieťaťa	69
4.0 Niektoré zvláštne inštitúty a situácie- Špecifické prejavy súhlasu k osvojeniu	72
4.1. Pôrod s utajením osoby matky	72
4.2. Anonymné pôrody	74
4.3. Baby-boxy	75
5.0 Medzinárodné osvojenie	78
5.1 Sprostredkovanie medzinárodného osvojenia detí do cudziny	79
5.2. Sprostredkovanie medzinárodného osvojenia detí z cudziny	82
6.0 Komparácia so zahraničnou právnou úpravou	84
Záver	88
Zoznam skratiek	90
Zoznam použitých zdrojov	91
Abstrakt	96
Abstract	97

Úvod

Osvojenie je právny inštitút, ktorý je v rôznej podobe súčasťou všetkých právnych poriadkov Európy, a v súvislosti so zdravotnými, biologickými a sociálnymi problémami dnešnej doby aj naďalej aktuálny. Jedná sa nielen o prijatie cudzej osoby za vlastnú, ale aj o zložitý proces, ktorý má vplyv na životy všetkých zúčastnených subjektov.

Súhlas s osvojením predstavuje kľúčový prvok samotného osvojenia, nakoľko je jednou zo základných hmotnoprávnych podmienok, bez ktorej nie je možné osvojenie realizovať. Základom je súhlas rodiča osvojovaného dieťaťa, ale významné sú aj ďalšie súhlasy, s ktorými sa v procese osvojenia stretávame, a to predovšetkým súhlas dieťaťa, manžela osvojiteľa, a v prípadoch medzinárodného osvojenia aj Úradu pro medzinárodněprávní ochranu dětí.

Osvojenie je inštitút s rozsiahlou históriou a je známy už od dôb starovekého Ríma. Aj napriek poklesu jeho významu v období stredoveku, sa v období 18. a 19. storočia, osvojenie opätovne stalo dôležitým a opodstatneným inštitútom. Bolo včlenené hneď do prvej veľkej kodifikácie súkromného práva, do francúzskeho Code Civil, ktorý chápal osvojenie ako súkromnoprávny vzťah založený zmluvou medzi osvojencom a osvojiteľom. Francúzskou úpravou sa inšpiroval Všeobecný občanský zákoník, ABGB, ktorý platil na území českých zemí, a to aj po vzniku Československa. ABGB upravoval vznik osvojenia súkromnoprávnou zmluvou, a stanovil povinnosť získať zvolenie – súhlas, manželského otca, ktoré mohlo byť v prípade odoprenia bez dostatočného dôvodu nahradené rozhodnutím súdu. Úprava osvojenia stanovená v ABGB bola neskôr nahradená zákonom o osvojení, ktorý novo stanovil ako hmotnoprávnu podmienku osvojenia súhlas oboch rodičov osvojenca, avšak v prípade, kedy bol názor rodičov rozdielny, bolo určujúce rozhodnutie otca. Súhlas rodičov mohol byť v prípade ak súhlas bezdôvodne odmietali udeliť, nahradený privolením súdu.

Po druhej svetovej vojne došlo prijatím zákona o právu rodinném, k oddeleniu a osamostatneniu rodinného práva. Tento zákon priniesol zmenu v oblasti súhlasu s osvojením, a to tak, že súhlas s osvojením udeľoval jednak zákonný zástupca dieťaťa, a jednak aj osvojenec sám, pokiaľ bol schopný posúdiť dosah osvojenia. Podstatnou zmenou bolo aj to, že zákon stanovil výnimky z povinnosti rodiča dať súhlas s osvojením. Zákon o právu rodinném bol nahradený zákonom o rodině, ktorý ako jednu z podmienok osvojenia stanovil okrem súhlasu rodičov dieťaťa a súhlasu osvojovaného dieťaťa schopného posúdiť dosah osvojenia, aj súhlas maloletého rodiča osvojovaného dieťaťa, a v prípade osvojenia do cudziny aj súhlas Úradu pro medzinárodněprávní ochranu dětí. Ďalšie zmeny priniesol potom každý ďalší legislatívny počin, nakoniec aj nový občanský zákoník, č. 89/2012 Sb.

V prvej časti práce preberieme základné otázky osvojenia a jeho právnej úpravy v Českom právnom poriadku, spolu s tým, čo stanovujú medzinárodné úmluvy. Vyložíme tu základné pojmy a východzie predpoklady osvojenia. Pokiaľ možno stručne priblížime proces osvojenia.

V druhej časti chceme čitateľa tejto práce zoznámiť s aktuálnou právnou úpravou súhlasu s osvojením, a zaoberať sa predovšetkým súhlasom osôb, u ktorých zákon stanoví ich súhlas ako hmotnoprávnu podmienku k realizácii osvojenia. Je tak našim cieľom pojednať v celej šírke o súhlase rodiča osvojovaného dieťaťa. Rovnako sa pokúsime rozobrať aj úpravu súhlasu osvojovaného dieťaťa, vrátane jeho participačných práv. Zastavíme sa aj u súhlasu manžela osvojiteľa.

V tretej časti práce sa budeme zaoberať otázkou zániku účinnosti súhlasu s osvojením udeleným rodičom osvojovaného dieťaťa, a možnosti odvolania tohto súhlasu.

V štvrtej časti práce hodláme skúmať zvláštne inštitúty a situácie (utajený a anonymný pôrod, baby-boxy), a súhlas rodiča s osvojením pri týchto zvláštnych príležitostiach.

V piatej časti práce osvetlíme otázku medzinárodného osvojenia dieťaťa do cudziny i z cudziny. V tejto časti sa zastavíme u otázky, súhlasu Úradu pro mezinárodní ochranu dětí, ale i súhlasu osvojovaného dieťaťa v tejto špecifickej situácii.

V záverečnej, šiestej časti práce prinesieme komparáciu so zahraničnou právnou úpravou, v rámci čoho priblížime a analyzujeme právnú úpravu osvojenia Maďarska, v porovnaní s českou právnou úpravou, a to konkrétne so zameraním na súhlas s osvojením.

1.0 Obecne k osvojeniu

1.1 Základné pojmy

1.1.2 Dieťa

Pre účely tejto diplomovej práce, je dôležité definovať, kto je to dieťa z právneho hľadiska. Prvoradou je pritom väzba na vek v období od narodenia do plnoletosti, a teda 18. rok života. Za dieťa je považovaná osoba mladšia osemnásť rokov. V súlade s článkom 1. Úmluvy o právach dieťaťa z roku 1989 sa dieťaťom rozumie každá ľudská bytosť mladšia 18. rokov, pokiaľ podľa právneho poriadku, ktorý sa na dieťa vzťahuje, nie je plnoletosti dosiahnuté skôr.¹

V právnej úprave zakotvenej v občanskom zákoníku sa však kríži plná svojprávnosť a plnoletosť. V § 30 obč. z. je zavedený celkom zvláštny a nebývalý spôsob určenia plnoletosti, a contrario plnej svojprávnosti. Svojprávnosti sa v plnom rozsahu a bez ďalšieho nadobúda plnoletosťou, a plnoletým sa človek stáva dovršením 18. roku života (§ 30 odst. 1 obč. z.). Nakoľko je nadobudnutie plnoletosti dovršením 18. roku života bezpodmienečné, je naproti tomu možné nadobudnúť svojprávnosť v určitých prípadoch iným spôsobom akým je plnoletosť.² Stretávame sa tak s osobami nepлноletými avšak plne svojprávnymi.³ Na základe vzťahu svojprávnosti a plnoletosti možno rozlišovať niekoľko kategórií maloletých detí:

- a) Občanský zákoník normuje dva dôvody, a to rozhodnutie a zákon, na základe ktorých maloleté deti nadobúdajú plnú svojprávnosť. K nadobudnutiu tak dôjde buď to, výslovným priznaním svojprávnosti súdom na návrh (§ 37 obč. z.), alebo uzavretím manželstva, ktorý nastupuje zo zákona (§ 30 odst. 2. obč. z.).
- b) Maloleté deti s čiastočnou svojprávnosťou, je možné rozlišovať, podľa toho v akej záležitosti právne jedajú na:
 - a. maloleté deti, jedajúce samostatne v rozsahu podľa svojej rozumovej a voľnej vyspelosti maloletých odpovedajúcich svojmu veku (§ 31 obč. z.)
 - b. maloleté deti, jedajúce so súhlasom zákonného zástupcu ku konkrétnemu právnomu jednaniu, či účelu (§ 32 obč. z.)
 - c. maloleté deti, jedajúce so súhlasom zákonného zástupcu a privolením súdu so samostatným prevádzkovaním obchodného závodu či obdobnej zárobkovej činnosti (§ 33 obč. z.)
 - d. maloleté deti a ich pracovnoprávna spôsobilosť (§§ 34, 35 obč. z.)

¹ Sdělení č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte, Č l á n e k 1

²² Pred nadobudnutím svojprávnosti dosiahnutím plnoletosti sa svojprávnosť nadobúda priznaním svojprávnosti, alebo uzatvorením manželstva (§ 30 odst. 2 obč. z.)

³ DOBROVOLNÁ, Eva. § 37 [Priznání svéprávnosti]. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 159. ISBN 978-80-7400-852-8

- e. maloleté deti, za ktoré jedná výlučne ich zákonný zástupca (§ 36 odst. 1 obč. z.) Nedávno novelizované ustanovenie § 36 odst. 2 obč. z. umožňuje podmieniť následky právneho jednania, ku ktorému je maloletý spôsobilý jednať samostatne, súhlasom zákonného zástupcu maloletého udeleného v určitej lehote, inak v lehote dvoch týždňov. Dochádza tak k zásahu do možnosti platne urobiť právne jednanie, ku ktorému by bol maloletý sám spôsobilý, alebo ktoré by mohol uzavrieť na základe predbežného súhlasu zákonného zástupcu. Na úkor ochrany tretej strany a posilnenia jej právnej istoty, sa zužuje voľnosť maloletého pri právnom jednaní.⁴

Právna úprava používa pojem dieťa aj v zmysle vzťahu predkov (ascendentov) a potomkov (descententov), kedy je dieťa každý potomok svojich rodičov.⁵ Takto koncipovaným vzťahom sa jedná o príbuzenstvo, čo je vzťah osôb založený na pokrvnom púte, alebo vzniknutý osvojením (§§ 771, 772, 733 obč. z.).

Za dieťa sa pokladá aj dieťa, ktoré sa nenarodilo ale má sa narodiť (§ 25 obč. z.). Zákon pracuje s vyvrátiteľnou domnienkou, že sa dieťa narodilo živé. Dôležité sú predovšetkým záujmy dieťaťa, a preto nasciturus disponuje právnou osobnosťou v obmedzenom rozsahu, kedy môže byť subjektom práv a s nimi spojených povinností, ktoré sú mu ku prospechu. Nasciturovi náležia nepochybne práva osobnostné, medzi nimi právo na telesnú integritu a práva majetkové, a to práva dedičské, vecné a záväzkové.⁶

1.1.2 Osvojitelné dieťa

Obecným predpokladom osvojenia dieťaťa, je pripustenie osvojenia zákonom. Osvojitelné dieťa, je dieťa, o ktorého osvojení je možno uvažovať, a ktoré je možno z právneho hľadiska osvojiť. Nejedná sa však o dieťa statusovo voľné, a nemôže byť jednostranným právnym úkonom rodičov zbavené svojej rodiny, rodičov, súrodencov, pretože práva a povinnosti vyplývajúce z rodičovského statusu sú absolútne a nedisponovateľné. Rodinnoprávne vzťahy dieťaťa, tak zanikajú až právnou mocou rozsudku o osvojení, a nie je možné sa dieťaťu platne právne vzdať.⁷

⁴ DOBROVOLNÁ, Eva. § 36 [Omezení způsobilosti samostatně právně jednat u nezletilého]. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 155. ISBN 978-80-7400-852-8

⁵ HENDRYCH, Dušan a kol. Právníký slovník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1

⁶ DOBROVOLNÁ, Eva. § 25 [Nasciturus]. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 127. ISBN 978-80-7400-852-8

⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Kauza tzv. právně volné dítě. Právní rozhledy. 2004, roč. 12, č. 2, 52-57. ISSN 1210-6410

Nakoľko osvojením vzniká vzťah medzi osvojiteľom a osvojencom, ktorý je rovnaký ako medzi rodičom a dieťaťom, je možné ho sprostredkovať jedine, ak je dieťa osvojiteľné. O osvojiteľnom dieťati hovoríme vtedy ak, jeho rodičia dali súhlas s osvojením (v prípade ak sa súhlas rodičov nevyžaduje, bol daný súhlas opatrovníkom, alebo poručníkom), a rovnako aj v prípade, ak rodičia o dieťa neprejavujú opravdový záujem. V každom prípade sa jedná o dieťa⁸, ktoré je orgán sociálno-právnej ochrany detí povinný vyhľadávať, a v prípade nevyhnutnosti im zaisťovať náhradnú rodinnú starostlivosť.⁹

Predpokladom explicitne vyjadreným v ustanovení § 802 obč. z. je kumulatívne splnenie podmienok maloletosti dieťaťa a nenadobudnutia svojprávnosti. Táto formulácia ustanovenia v značnej miere akcentuje postavenie svojprávnosti, kedy je hranica, po ktorej prekročení nie je možné osvojiť osvojovaného ako maloletého, daná obdobím, do kedy je osvojovanému poskytnutá zvýšená miera ochrany.¹⁰ Nakoľko zákon ku kritériu veku pridružuje aj kritérium svojprávnosti, ku ktorej nadobudnutí v plnom rozsahu uvádza dva možné právne dôvody uvedené v ustanovení § 30 odst. 2 obč. z. (viz. vyššie), dochádza k situácií, kedy byť aj dieťa, bez ohľadu na svoj vek nebude osvojiteľné ako osoba maloletá. Spôsob, ktorý tak prichádza v úvahu, je osvojenie ako osoby plnoletej v zmysle ustanovení § 846 a násl. obč. z.¹¹

1.1.3 Najlepší záujem dieťaťa

Dieťa je subjekt vyžadujúci zvýšenú ochranu, keďže nedisponuje spôsobilosťou chrániť svoje vlastné záujmy, a dostáva sa do pozície zraniteľného. Najlepší záujem dieťaťa predstavuje aspekt, ktorý je treba brať v úvahu prednostne pri každom jednaní, či už právnom alebo faktickom, a to bez ohľadu na to, kto ho činí, alebo kto o ňom rozhoduje (§§ 866, 875 obč. z.).¹² V prípade kedy v konkrétnej veci nebude najlepší záujem dieťaťa považovaný za jediný a prvoradý, bude potrebná ešte presvedčivejšia argumentácia.

Najlepší záujem dieťaťa predstavuje základný princíp, na ktorom stojí rodinné právo, ale i hodnotu, o ktorú je treba naďalej usilovať a ochraňovať ju. Východiskovým prameňom onoho

⁸ Sprostredkovanie osvojenia sa týka detí splňujúcich podmienky uvedené v § 2 odst. 2 zák. o SPOD

⁹ROGALEWICZOVÁ, Romana. § 19 [Sociálno-právni ochrana v súvislosti s osvojením]. In: ROGALEWICZOVÁ, Romana, CILEČKOVÁ, Kateřina, KAPITÁN, Zdeněk, DOLEŽAL, Martin a kol. Zákon o sociálno-právni ochrane dětí. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 172. ISBN 978-80-7400-713-2

¹⁰ SEDLÁK, Petr. § 802 [Dítě]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 593. ISBN 978-80-7400-795-8

¹¹ SEDLÁK, Petr. § 802 [Dítě]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 593. ISBN 978-80-7400-795-8

¹² ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Cui bono? Bezvýjimečně ve prospěch tohoto dítěte! Zamyšlení nad péčí o dítě. Právník. Praha, 2015, s.97-124. ISSN 0231-6625.

princípu je článok 3 Úmluvy o právach dieťaťa v znení: Záujem dieťaťa musí byť predným hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, či už uskutočňovanej verejnými, alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi. Úmluva ako Magna Charta práv detí pracuje s pojmom „well-being (welfare) of the child“, v českom preklade prospech dieťaťa, ktorý presnejšie vyjadruje podstatu pojmu „welfare of the child“, používaného v Úmluve. Totiž, ak bude všetko nasmerované správnym a vhodným spôsobom k najlepšiemu záujmu dieťaťa, dôjde tak práve k cieľu, ktorým je well-being, čiže, prospech dieťaťa. Úmluva ďalej používa pojem „best interests of a child“, najlepší záujem dieťaťa, ktorý je českému jazyku zrozumiteľnejší.

Princíp najlepšieho záujmu dieťaťa pozostáva z dvoch zložiek a to abstraktnej a konkrétnej.¹³ Zatiaľ čo abstraktná zložka je vlastná pohľadu zákonodarcu, ktorý musí mať dieťa na zreteli v prípade schvaľovania pravidiel viažucich sa k dieťaťu, konkrétna zložka naproti tomu náleží rodičovi, sociálnemu pracovníkovi, sudcovi, ktorý zohľadňuje najlepší záujem toho ktorého dieťaťa.¹⁴ Pre koncept najlepšieho záujmu dieťaťa, jeho zdôvodnenie a aplikáciu neexistuje jeden predom určený vzorec. Je nutné ho vykladať vo väzbe na mnoho iných okolností, rovnako i na názor a pranie dieťaťa. Na najlepší záujem dieťaťa musí byť vo všetkých prípadoch nazerané s ohľadom na konkrétnu dobu rozhodovania, pričom ak v budúcnosti dôjde k zmene pomerov (*clausula rebus sic stantibus*), nesmie sa uplatiť prekážka veci rozsúdenej (*res iudicata*).¹⁵

Takto koncipovaný princíp zaisťuje kompletný a efektívny výkon všetkých práv obsiahnutých v Úmluve o právach dieťaťa. Výbor OSN pre práva dieťaťa upozornil na komplexnosť a dynamickosť konceptu najlepšieho záujmu dieťaťa, a vymedzil ho ako trojzložkový, s hľadiskom práva hmotného, interpretačným a procesného práva. Nakoľko najlepší záujem dieťaťa, nie je uzavretým súborom, je pri jeho hodnotení potrebné prihliadnúť aj k niekoľkým iným aspektom, ako: názor dieťaťa; identita dieťaťa; zachovanie rodinného prostredia a vzťahov; starostlivosť o dieťa, ochrana a bezpečie dieťaťa; zraniteľnosť dieťaťa; právo dieťaťa na najvyššiu možnú úroveň zdravotného stavu a právo dieťaťa na vzdelanie.¹⁶

¹³ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Cui bono? Bezvýjimečne ve prospěch tohoto dítěte! Zamyšlení nad péčí o dítě. Právník. Praha, 2015, s.97-124. ISSN 0231-6625.

¹⁴ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Cui bono? Bezvýjimečne ve prospěch tohoto dítěte! Zamyšlení nad péčí o dítě. Právník. Praha, 2015, s.97-124. ISSN 0231-6625.

¹⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In: RADVANOVÁ, Senta a kolektiv. Rodina a dítě v novém občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 32 ISBN 978-80-7400-578-7

¹⁶ Výbor OSN pro práva dítěte.: Obecný komentář č. 14 k právu dítěte na uplatňování jeho nejlepšího zájmu jako předního hlediska, [online]. 2013. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/Preklady-dokumentu-OSN.pdf>

Ústavní soud sa vo svojej rozhodovacej praxi prikláňa k názoru Výboru OSN a vyzdvihuje trojitý význam ustanovenia článku 3. Úmluvy o právach dieťaťa. Za prvé, zakotvuje právo dieťaťa, aby jeho najlepší záujem bol predným hľadiskom pri akejkoľvek činnosti. Za druhé, zdôrazňuje základný interpretačný princíp pre všetky orgány verejnej moci v prípadoch, kedy sú objektom ich činnosti deti. Pri interpretácii, u ktorej sa primerane javia viaceré spôsoby výkladu, je nutné zvoliť ten, ktorý najefektívnejšie naplňuje a podporuje najlepší záujem dieťaťa. Za tretie Ústavní soud akcentuje aj procesné požiadavky, vyplývajúce z onoho ustanovenia Úmluvy. Pri akomkoľvek rozhodovaní dotýkajúcom sa dieťaťa je potrebné posudzovať a určiť jeho najlepší záujem a hodnotiť možný pozitívny i negatívny dopad rozhodnutia na toto dieťa. Tieto úvahy sa musia následne premietnuť do odôvodnenia prijatého rozhodnutia, z ktorého musí byť zrejmé, že najlepší záujem dieťaťa bol predným hľadiskom rozhodnutia.¹⁷

Ústavní soud vo svojom náleze I. ÚS 3226/16-2 zo dňa 29.6.2017 poukazuje na flexibilitu a adaptivitu konceptu najlepšieho záujmu dieťaťa. Ani v rámci tohoto názoru Ústavného soudu nedochádza k odchýleniu od stanoviska o potrebnosti individuálneho prispôsobenia a definovania v procese rozhodovania. S ohľadom na špecifickú situáciu dieťaťa by pozornosť mala byť venovaná najmä osobným pomerom, okolnostiam situácie a potrebám.¹⁸

Obdobne sa k významu a dôležitosti zohľadnenia najlepšieho záujmu dieťaťa, pri rozhodovaní o jeho pomeroch stavia aj Európsky súd pre ľudské práva. Vo veci Strand Loren a ostatní proti Nórsku zdôrazňuje, že pokiaľ súdy rozhodujú vo veciach dotýkajúcich sa detí, musia sa zaoberať najlepším záujmom dieťaťa, ktorý má pri ich rozhodovaní prvoradý význam.¹⁹

V rovine občanského zákoníku sa s princípom ochrany najlepšieho záujmu dieťaťa stretávame v ustanovení § 795 obč. z., kedy osvojenie maloletého musí byť v súlade so záujmami dieťaťa. Toto ustanovenie je opätovne potrebné vysvetliť v zmysle judikatúry, kedy je možné odkázať na rozhodnutie NS 30 Cdo 3430/2011. *„Najlepší zájem dítěte v procesním významu zahrnuje rozhodovací činnost soudu, která v konkurenci často protichůdných zájmů účastníků řízení zvažuje a přední význam přiznává zjištěnému zájmu dítěte s cílem dosáhnout pro dítě stabilního a dlouhodobého řešení“*²⁰ Osvojenie má miesto výhradne tam, kde dieťa od svojich prirodzených (biologických) rodičov už nemôže nič dobrého očakávať, a to trvalo

¹⁷ ÚS 2344/18-3 bod 25

¹⁸ ÚS 3226/16 bod 30

¹⁹ ESLP sp. zn. 37283/13, zo dňa 10. 9. 2019

²⁰ 30 Cdo 3430/2011

alebo dlhodobo bez reálnej nádeje na zlepšenie stavu, ktorý je pre dieťa krajne nepriaznivý.²¹ Prvým a zásadným bodom rozhodovania je zistenie, že dieťaťu bude v novej rodine dobre, a či je to dieťaťu ku prospechu.

Najlepší záujem dieťaťa musíme brať ako vedúci princíp vo všetkých záležitostiach týkajúcich sa dieťaťa a rozhodovania o ňom. Jedná sa o princíp vyznačujúci sa vysokou úrovňou individuality a preto je nutné postupovať s veľkou mierou obozretnosti k osobným pomerom a rodinným putám. Zmyslom záujmu je napĺňovanie potrieb dieťaťa, vedúcich k dosiahnutiu stavu prosperity, a preto je potrebné urobiť všetko, čo vedie k ich naplneniu.

1.2 Predpoklady osvojenia

Aby mohlo dôjsť k osvojeniu dieťaťa, musí byť splnené niekoľko obecných predpokladov. V prípade ak niektorý z predpokladov naplnený nie je, k osvojeniu nemožno pristúpiť a dieťaťu musí byť zabezpečená starostlivosť prostredníctvom inštitútov náhradnej starostlivosti.^{22 23} Aj v samotnom osvojení maloletého možno vidieť niektoré prvky zvláštneho inštitútu náhradnej rodinnej starostlivosti, vlastne rovnako ako prípade, že sa o dieťa starajú jeho rodičia, avšak osvojenie zďaleka nespočíva iba v „starostlivosti“ o potrebné dieťa, ale jedná sa o výkon celej rady rodičovských práv a povinností, tak ako by šlo o rodičovstvo biologické.²⁴

Predpoklady pre osvojenie maloletého dieťaťa možno rozdeliť na²⁵:

- a) Predpoklady na strane biologického rodiča dieťaťa
- b) Predpoklady na strane dieťaťa
- c) Predpoklady v osobe osvojiteľa
- d) Predpoklady ďalšie

Predpoklady na strane biologického rodiča dieťaťa

Apriórny predpokladom kladeným na osvojenie je neschopnosť či nemožnosť biologického rodiča sa o dieťa starať. Rodič ani nemusí byť, ako je tomu v prípade osirotených detí, kedy je

²¹ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. In: DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016, 196 s. str.90. ISBN 978-80-7478-325-8

²² Náhradná starostlivosť má byť dieťaťu poskytnutá pokiaľ možno v rodinnom prostredí dieťaťu známom.

²³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck), s. 369. str.156 ISBN 978-80-7400- 877-1.

²⁴ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. In: DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016, 196 s. str.89 ISBN 978-80-7478-325-8

²⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck), s. 369. str. 156. ISBN 978-80-7400- 877-1

neexistencia a absencia rodiča zapríčinená jeho smrťou, ale k rovnakému dôsledku dochádza aj v prípade odloženia dieťaťa do baby-boxu. Takto odložené dieťa síce má biologického rodiča, ktorý i naďalej až do právnej moci rozhodnutia o osvojení disponuje rodičovskými právami, avšak tento rodič dieťa opustil a pre dieťa teda de facto nie je – neexistuje. Z jeho strany došlo k opusteniu dieťaťa, a teda k jeho faktickej absencii v živote dieťaťa. Nakoľko dieťa má právo poznať svojich rodičov a rovnako i na vyrastanie vo svojej prirodzenej rodine a na starostlivosť svojich rodičov (čl. 7 Úmluvy o právach dieťaťa), nemôže samotná nezrelosť rodičov, sociálne dôvody, nepriaznivá bytová situácia viesť k odobratiu dieťaťa z rodiny, či nutnosti rodiča dať súhlas k osvojeniu.²⁶ O osvojení, ktoré predstavuje krajné resp. náhradné riešenie krízy,²⁷ je možno uvažovať len tam, kde z dôvodu objektívnej neschopnosti rodiča sa o dieťa starať a nezájmu širšej rodiny, vzniká pre dieťa nedostatočné a chýbajúce rodinné prostredie. Takto nedostatočné a chýbajúce rodinné prostredie je bez možnosti nápravy, a s ohľadom na najlepší záujem dieťaťa, by ďalší vývoj v takomto prostredí bol pre neho nevyhovujúci.

Rozhodujúcim faktorom umožňujúcim osvojenie dieťaťa, však ostáva súhlas jeho rodičov s taxatívne stanovenými výnimkami (§ 809 obč. z.).

Predpoklady na strane dieťaťa

Hlavným predpokladom osvojenia na strane dieťaťa vedľa jeho súhlasu je osvojiteľnosť, stav, kedy podľa ustanovenia § 806 obč. z., je možné dieťa osvojiť, ktoré som sa pokúsila vysvetliť vyššie v predchádzajúcej podkapitole.

Zdravotný stav dieťaťa v období po vydaní rozhodnutia o osvojení nepredstavuje prekážku osvojenia,²⁸ avšak súd je v rámci jednanja o zverení dieťaťa do starostlivosti pred osvojením povinný vyžiadať si správu o fyzickom a duševnom zdraví dieťaťa vrátane prognóz (§ 827 obč. z.). Takýto postup ohľadom na prognózy budúceho vývoja je vhodný najmä u detí s komplikovanou rodinnou anamnézou, ako rodičmi s vážnym telesným, duševným, mentálnym postihnutím, alebo nadmerným užívaním drog či alkoholu.²⁹

Požiadavky na osobu osvojiteľa

²⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck), s. 369. str. 156. ISBN 978-80-7400- 877-1

²⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck), s. 369. str. 156. ISBN 978-80-7400- 877-1

²⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck), s. 369. 161. ISBN 978-80-7400- 877-1

²⁹ SEDLÁK, Petr, ŠOHAJDOVÁ, Lucia. § 827 [Minimální šetření]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 659. ISBN 978-80-7400-795-8

Osoba budúceho osvojiteľa je jedným z hlavných a rozhodujúcich prvkov. Medzi primárne kumulatívne predpoklady patrí plnoletosť a svojprávnosť (§ 799 odst. 1 obč. z.) a to, že vekový rozdiel medzi osvojencom a osvojiteľom nie je menší ako šesťnásť rokov, s výnimkou, že pokiaľ súhlasí opatrovník zastupujúci dieťa v jednaní o osvojenie a osvojenie je v súlade s najlepšimi záujmami dieťaťa môže byť vekový rozdiel aj menší (§ 803 obč. z.).³⁰ Zmyslom tejto úpravy je vytvorenie takého vzťahu medzi osvojencom a osvojiteľom, ako je medzi rodičom a dieťaťom.³¹ Čo sa týka svojprávnosti osvojiteľa, zákon vyžaduje, aby šlo o svojprávnosť plnú, a je preto vylúčené, aby sa osvojiteľom stala osoba s obmedzenou svojprávnosťou. Keďže je účelom osvojenia dieťaťa okrem statusovej zmeny, zabezpečiť starostlivosť a starostlivosť v čo najširšom zmysle, vrátane zastupovania dieťaťa a správy jeho majetku, záujemca musí byť nositeľom rodičovskej zodpovednosti a nič mu nesmie brániť vo výkone všetkých jej zložiek.³²

Nad rámec obmedzenia svojprávnosti sa zákon dostáva v rámci požiadavky na zdravotný stav osvojiteľa, kedy stanoví, že zdravotný stav osvojiteľa nesmie obmedzovať starostlivosť o osvojené dieťa v značnej miere (§ 799 odst. 2 obč. z.), a to, bez toho aby tu musel byť výrok o obmedzení svojprávnosti. Ako sa táto úprava znáša so zásadou rovného zachádzania a predovšetkým s ochranou osôb so zdravotným postihnutím, je otázka.³³ Platí, že zdravotný stav osvojiteľa musí byť tak dobrý, aby očakávaná starostlivosť o osvojené dieťa nebola v značnej miere obmedzená práve nedostatočným zdravotným stavom osvojiteľa.³⁴ Zdravotný stav osvojiteľa má v praxi odpovedať schopnosti vytvoriť osvojovanému dieťaťu trvalé rodinné prostredie a nahradiť rodičov. Pokiaľ by však stav záujemca o osvojenie bol značne nepriaznivý, prognóza jeho choroby neistá, mohlo by to viesť k ohrozeniu sledovaného cieľa osvojenia.³⁵ Ku každému prípadu je však potrebné pristupovať individuálne s ohľadom na jeho špecifiká.

³⁰ Typickým dôvodom pre prelomenie vekovej hranice je osvojenie mladšou manželkou otca, manželským párom s väčším vekovým rozdielom.

³¹ SEDLÁK, Petr. § 803 [Príměřený věkový rozdíl]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 595. ISBN 978-80-7400-795-8

³² SEDLÁK, Petr. § 799 [Požadavky na osvojitele]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 582. ISBN 978-80-7400-795-8

³³ KRÍSTEK, Adam. Osvojení dětí: úplná adopce v českém právu. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Wolters Kluwer ČR. s. 136. str. 32. ISBN 978-80-7552-022-7.

³⁴ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. In: DVOŘÁK, Jan, ŠVETSKA, Jiří, ZUKINOVÁ, Michaela a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016 196 s. str 91. ISBN 978-80-7478-325-8

³⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck), s. 369. str.163. ISBN 978-80-7400- 877-144

Nakoľko úspešnosť osvojenia závisí na osobe osvojiteľa, je dôležité zaoberať sa aj jeho osobnými vlastnosťami a spôsobom života, ako aj dôvodmi a pohnútkami, ktoré osvojiteľa k osvojeniu vedú. Tým má byť zaručené, že bude dobrým rodičom pre dieťa, ktoré má byť osvojené (§ 799 odst. 1 obč. z.). Osvojiteľnými deťmi sú typicky deti opustené alebo nechcené, a preto záujemca o osvojenie musí túto skutočnosť citlivo vnímať a byť si vedomý toho, že pokiaľ nastanú krízy či problémy bude sa môcť obrátiť na odbornú pomoc.³⁶

V ďalšom rade je potrebné skúmať jednoznačnosť vôle záujemca dieťa osvojiť. Tento predpoklad je v právnej úprave vyjadrený podmienkou zahájenia jednania, k čomu môže dôjsť iba na návrh budúceho osvojiteľa (§ 796 odst. 1. obč. z.).

V zákone je ako ďalšia požiadavka výslovne vyjadrená neexistencia príbuzenského vzťahu v línii priamej alebo v prvom stupni vedľajšej línie (§ 804 obč. z.). Podstata zákazu tkvie v pomeroch, ktoré osvojením vznikajú, a to že osvojením sa zakladá rovnaký právny pomer ako medzi rodičom a dieťaťom, a teda pomer príbuzenský. Medzi dotýčnými by tak zároveň boli dva pomery- jeden prirodzený a jeden právny.³⁷ Pokiaľ by však aj napriek tomuto zákazu došlo k osvojeniu medzi blízkymi príbuznými, jediným možným riešením je rozhodnutie súdu, ktorým deklaruje zdanlivosť takeho osvojenia.³⁸ Tento bezvýnimčný zákaz zákon dovoľuje prelomiť v prípade náhradného materstva (§ 804 odst. 2 obč. z.).

Osvojiteľom môžu byť manželia, a to ako spoloční osvojitelia, alebo jednotlivá osoba, ktorá žije v manželskom zväzku, ale i taká, ktorá nežije v žiadnom statusovom zväzku, avšak len ak sú preto dané zvláštne dôvody (§ 800 obč. z.). V prípade, ak osvojujú manželia je predmetom skúmania súdu napr. aj to, či sa jedná o manželstvo prvé alebo ide o opakované uzavretie manželstva, a či sa z manželského zväzku narodili deti.³⁹

V neposlednom rade je potrebné skúmať sociálnu, bytovú a majetkovú situáciu záujemca o osvojenie. Ustanovením § 801 obč. z. je sledovaný legitímny záujem ochrany detí

³⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck), s.369. str.162. ISBN 978-80-7400- 877-144

³⁷SEDLÁK, Petr. § 804 [Osvojení mezi příbuznými]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 596. ISBN 978-80-7400-795-8

³⁸ZUKLÍNOVÁ, Michaela. In: DVOŘÁK, Jan, ŠVETSKA, Jiří, ZUKINOVÁ, Michaela a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016 196 s. str. 92. ISBN 978-80-7478-325-8

³⁹KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck), s. 369. str.162. ISBN 978-80-7400- 877-144

osvojiteľa,⁴⁰ nakoľko je potrebné zhodnotiť, či osvojenie nevytvorí rozpor medzi záujmami detí osvojiteľa a osvojovaného.⁴¹ Majetkové záujmy by pre posúdenie nemali byť rozhodujúce.⁴²

Ďalším predpokladom osvojenia dieťaťa, je starostlivosť o dieťa pred osvojením budúcimi rodičmi. Rozlišujeme okamžitú starostlivosť o dieťa, povedzme osobnú starostlivosť budúceho osvojiteľa, ktorá ale nie je „starostlivosťou pred osvojením“ (§§ 823, 824 obč. z.) a takzvanú predadopčnú starostlivosť, ktorá je obligatórnou povinnosťou budúceho osvojiteľa o osvojované dieťa pred osvojením v zmysle ustanovení §§ 826 až 829 obč. z.

Predovšetkým teda, pokiaľ si to budúci osvojiteľ praje a rodičia dieťaťa s tým súhlasia, je možné predať dieťa budúcemu osvojiteľovi už vo chvíli, kedy to dovoľí zdravotný stav dieťaťa (§ 823 obč. z.). Zmyslom tejto právnej úpravy je umožniť potrebnému dieťaťu, aby sa cítilo podobne ako u vlastných rodičov. Takáto starostlivosť však spočíva iba v osobnej starostlivosti človeka (alebo dvoch ľudí) o dieťa.⁴³ Osoba vykonávajúca starostlivosť má po dobu trvania starostlivosti iba povinnosť a právo starať sa o dieťa a chrániť ho, v záležitostiach dieťaťa, ktoré s touto starostlivosťou súvisia môže jednať iba ak je to nevyhnutne potrebné (§ 823 odst. 2 obč. z.). Zásadnou skutočnosťou je, že takáto starostlivosť nie je obligatórna a nenahradzuje starostlivosť v zmysle § 826 obč. z.⁴⁴ Je dôležité spomenúť, že o tejto starostlivosti rozhoduje súd, pričom jeho rozhodnutiu predchádza príslušné šetrenie pomerov, a tak akékoľvek predanie dieťaťa rodičmi do starostlivosti budúcich osvojiteľov bez rozhodnutia súdu, nie je možné považovať za okamžitú starostlivosť.⁴⁵

Rodič, konkrétne matka dieťaťa, môže dieťa predať budúcim osvojiteľom aj predtým než je oprávnená dať súhlas k osvojeniu, a teda pred uplynutím šiestich týždňov od narodenia dieťaťa, napríklad ihneď po odchode z pôrodnice.⁴⁶ Toto riešenie však nie je medzi budúcimi osvojiteľmi obľúbené, a vo väčšine prípadov ho nechcú, nakoľko nie je isté, že rodič nevezme svoj súhlas späť. Radšej tak dieťa nechajú na prechodnú dobu u pestúna alebo v ústave.

⁴⁰ Nejedná sa len o biologické deti, ale o všetky deti, ktoré už rodičia majú

⁴¹ Príkladom môže byť postihnuté dieťa záujemcu o osvojenie vyžadujúce zvláštnu starostlivosť.

⁴² K pôvodu tohto pravidla sa Křístek vyjadruje ako k jasnému socialistickému pojatiu osvojenia z roku 1949

⁴³ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. In: DVOŘÁK, Jan, ŠVETSKA, Jirí, ZUKINOVÁ, Michaela a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016 196 s. str.97. ISBN 978-80-7478-325-8

⁴⁴ SEDLÁK, Petr, ŠOHAJDOVÁ, Lucia. § 823 [Okamžitá péče]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 643. ISBN 978-80-7400-795-8

⁴⁵ SEDLÁK, Petr, ŠOHAJDOVÁ, Lucia. § 823 [Okamžitá péče]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 645. ISBN 978-80-7400-795-8

⁴⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck), s. 369. str. 165. ISBN 978-80-7400- 877-144

K predaniu dieťaťa môže ďalej dôjsť vzápätí potom, čo rodič dal súhlas k osvojeniu, avšak ešte v dobe, kedy biologický rodič dieťaťa má právo svoj súhlas k osvojeniu odvolať. O predaní dieťaťa je v súlade s § 823 odst. 2 obč. z. rodič vždy povinný informovať orgán sociálno-právnej ochrany dieťaťa. V prípade ak súd dospeje k názoru, že k osvojeniu dieťaťa nebude treba súhlas rodičov, môže okamžite rozhodnúť o predaní dieťaťa do individuálnej starostlivosti osoby, ktorá sa má stať osvojiteľom dotyčného dieťaťa (§ 824 odst. 2 obč. z.), avšak fakticky dieťa už u dotyčného môže byť (viz vyššie).

Po uplynutí troch mesiacov odo dňa, kedy rodič, prípadne opatrovník resp. poručník dal súhlas k osvojeniu, sa ex lege pozastavuje výkon povinností a práv vyplývajúcich z rodičovskej zodpovednosti (§ 825 obč. z.). Dieťaťu je zároveň potrebné menovať poručníka, pokiaľ už nebol menovaný skôr. Poručníkom súd menuje orgán sociálno-právnej ochrany detí (§ 825 obč. z.). Do tejto doby zostávali biologickí rodičia dieťaťa nositeľmi rodičovskej zodpovednosti, a mali tak právo realizovať výkon rodičovskej zodpovednosti vo všetkých zložkách, okrem osobnej starostlivosti o dieťa.⁴⁷ K pozastaveniu výkonu práv a povinností vyplývajúcich z rodičovskej zodpovednosti dochádza z dôvodu, aby o jednom a tom istom dieťati nerozhodovalo naraz viacero subjektov.⁴⁸ Ten samý deň, môže byť dieťa na návrh budúceho osvojiteľa predané na základe rozhodnutia súdu do starostlivosti pred osvojením (§ 826 obč. z.).

Súd vo svojom šetrení podľa v ustanovení § 827 obč. z. skúma vzájomnú vhodnosť dieťaťa a osvojiteľa, a posudzuje najmä osobnosť a zdravotný stav osvojiteľa, jeho sociálne prostredie, bývanie, domácnosť, ale i jeho schopnosti starať sa o dieťa a pohnútky, ktoré ho viedli k osvojeniu (viz vyššie).

Podstatnou zložkou, ktorú súd musí vo svojom posúdení zohľadniť je i etnické, kultúrne a náboženské prostredie dieťaťa ale aj osvojiteľa, a rovnako i dobu, ktorú bolo dieťa v starostlivosti osvojiteľa (§ 827 odst. 1 písm. c), d) obč. z.).

V prípade ak dieťa už bolo predané do osobnej starostlivosti budúceho osvojiteľa, sa jeho starostlivosť považuje za starostlivosť pred osvojením, totiž obligatórnu, až od uplynutia troch mesiacov odo dňa, kedy rodič dal súhlas k osvojeniu, a to bez podmienky rozhodnutia súdu (§ 828 obč. z.). Dochádza tu k ex lege konverzii, kde zmyslom právnej úpravy je odstrániť nutnosť

⁴⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck), s. 369. str. 166. ISBN 978-80-7400- 877-144

⁴⁸ SEDLÁK, Petr, ŠOHAJDOVÁ, Lucia. § 825 [Pozastavení výkonu práv a povinností vyplývajících z rodičovské zodpovědnosti]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 650. ISBN 978-80-7400-795-8

viest' ďalšie jednanie o predaní dieťaťa do predadopčnej starostlivosti, vo chvíli, keď už raz bolo rozhodované o starostlivosti okamžitej.⁴⁹

Rozhodnutie súdu o predaní dieťaťa do predadopčnej starostlivosti má zásadné dôsledky, a to jednak pre biologických rodičov dieťaťa, rodinu jeho pôvodu, jednak aj pre dieťa samotné a rovnako tak pre záujemcu o osvojenie.⁵⁰

Starostlivosť budúceho osvojiteľa o osvojované dieťa pred osvojením musí trvať aspoň po takú dobu, aby bolo možné dospieť k presvedčivému zisteniu, že medzi budúcim osvojiteľom a dieťaťom sa vytvoril taký pomer, aký je možné pre osvojenie očakávať (§ 829 odst. 2 obč. z.). Za najkratšiu možnú dobu, po ktorú starostlivosť musí trvať je šesť mesiacov (§ 829 odst. 2 obč. z.). Vystáva tu však otázka, či je takto vymedzená dĺžka postačujúca, aj napriek tomu, že sa jedná len o doporučenú dobu, ktorá je ale doplnená kritériom materiálnym, spočívajúcim v tom, že predadopčná starostlivosť trvá po dostatočnú dobu, potrebnú pre presvedčivé zistenie, že došlo k vytvoreniu takého vzťahu, aký je zmyslom a cieľom osvojenia (§ 829 odst. 2 obč. z.).⁵¹

Na rozdiel od predchádzajúcej osobnej starostlivosti budúceho osvojiteľa má v dobe predadopčnej starostlivosti budúci osvojiteľ už povinnosti a práva osoby, ktorej bolo dieťa zverené (§ 829 odst 1 obč. z). Z povahy veci sa jedná najmä o povinnosť a právo osobne sa o dieťa starať, vychovávať v užšom slova zmysle, rozhodovať o bežných záležitostiach dieťaťa, a v nich dieťa zastupovať a spravovať jeho imanie.⁵² Budúci osvojiteľ sa o dieťa stará výlučne na svoj náklad, a nesie všetky náklady, ktoré sú potrebné pre dobrý život budúceho osvojenca.⁵³ To je taktiež dôvodom, prečo je po dobu predadopčnej starostlivosti zákonom pozastavená vyživovacia povinnosť inej osoby v prospech dieťaťa. (§ 829 odst. 3 obč. z).

Ďalšie predpoklady

Medzi obecné predpoklady osvojenia je ako posledné potrebné spomenúť požiadavku na vytvorenie takého vzťahu medzi osvojencom a osvojiteľom, aký je medzi rodičom a dieťaťom

⁴⁹ SEDLÁK, Petr. § 828 [Přeměna péče budoucích osvojitelů na péči před osvojením]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 662. ISBN 978-80-7400-795-8

⁵⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck), s. 369. str. 166 ISBN 978-80-7400- 877-144

⁵¹ KRÍSTEK, Adam. Osvojení dětí: úplná adopce v českém právu. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 136. str. 32. Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-022-7.

⁵² SEDLÁK, Petr. § 829 [Obsah péče před osvojením]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 665. ISBN 978-80-7400-795-8

⁵³ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. In: DVOŘÁK, Jan, ŠVETSKA, Jiří, ZUKINOVÁ, Michaela a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016 196 s. str. 98. ISBN 978-80-7478-325-8

alebo aspoň základy takeého vzťahu (§ 795 obč. z.). Tento vzťah musí byť vzájomný, a teda osvojenec musí budúceho osvojiteľa vnímať ako svojho rodiča, a naproti tomu budúci osvojiteľ musí osvojenca prijať ako svoje dieťa.⁵⁴ Paradoxom je, že tento vzťah nie je následkom osvojenia, ale je jeho predpokladom ako podmienka samotného osvojenia. Nakoľko pri sprostredkovanom osvojení taký vzťah vzniknúť vôbec nemôže, je táto podmienka zmiernená na vytvorenie aspoň základov takeého vzťahu.⁵⁵ Takto založený vzťah v sebe nesie podobu nezvratnosti a nevyhnutnosti prijať osvojenca takeého, aký je, a to s jeho kladmi, ale i mínusmi.

1.3 Proces osvojenia

Zákonným predpokladom legálnosti osvojenia je sprostredkovanie osvojenia orgánom štátu. Sprostredkovanie spočíva vo vyhľadávaní vhodných detí pre osvojenie a vhodných a odborne pripravených osôb, ktoré chcú osvojiť dieťa.⁵⁶ Sprostredkovanie je zásadne uskutočňované orgánmi sociálno-právnej ochrany detí, kedy je obecným úradom obce s rozšírenou pôsobnosťou zverené vyhľadávanie detí a zhromažďovanie predovšetkým spisovej dokumentácie (§ 20 zák. o SPOD) a krajským úradom zaisťovanie vlastného sprostredkovania (párovania) a predovšetkým zoznámenia sa dieťaťa s budúcimi osvojiteľmi (§ 24 zák. o SPOD). Proces sprostredkovania je zakončený písomným takzvaným oznámením o vhodnosti,⁵⁷ a teda o tom, že žiadateľ bol vybraný ako vhodný budúci osvojiteľ a o jeho možnosti zoznámiť sa s dieťaťom podľa ustanovenia § 24 odst. 3 zák. o SPOD. Na základe tohto oznámenia, ako ukončenia sprostredkovania osvojenia, je možné podať návrh na predanie dieťaťa do starostlivosti budúceho osvojiteľa (§ 826 obč. z.) alebo návrh na predanie dieťaťa do starostlivosti budúceho osvojiteľa pred osvojením (§ 823 obč. z.). Z taxatívne uvedených dôvodov v ustanovení § 20 odst. 3 zák. o SPOD sa sprostredkovanie osvojenia neuskutočňuje, nakoľko nie je nutné hľadať záujemcov pre dieťa.⁵⁸

⁵⁴ SEDLÁK, Petr. § 795 [Predpoklad osvojení a zájem dítěte]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 572. ISBN 978-80-7400-795-8

⁵⁵ KRÍSTEK, Adam. Osvojení dětí: úplná adopce v českém právu. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 136. str. 32. Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-022-7.

⁵⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck), s. 369. str.167. ISBN 978-80-7400- 877-144

⁵⁷ VALOVÁ, Anna. § 24 [Zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče krajským úřadem]. In: ROGALEWICZOVÁ, Romana, CILEČKOVÁ, Kateřina, KAPITÁN, Zdeněk, DOLEŽAL, Martin a kol. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 210. ISBN 978-80-7400-713-2

⁵⁸ Dochádza k tomu v prípadoch, kedy rodičia záujemca o osvojenie poznajú, majú k nemu dôveru a poskytli tak súhlas pre predom určenú osobu osvojiteľa, alebo kedy je osvojiteľom osoba blízka, príbuzný, či manžel rodiča dieťaťa (§ 20 odst. 3 zák. o SPOD).

V prípade splnenia všetkých podmienok a predpokladov stanovených pre osvojenie dieťaťa, súd rozhodne o osvojení dieťaťa. Určí tak, kto je osvojiteľom dieťaťa, aké priezvisko, prípadne aj meno dieťa ponesie. Jednanie o osvojení je návrhové a môže byť zahájené len na návrh budúcich osvojiteľov (§ 429 ZŘS). Z povahy veci ide o jednanie nesporné, ovládané zásadou vyšetrovacou (§ 21 ZŘS).⁵⁹

Vo veciach osvojenia súd hlavne prijíma prehlásenie o udelení súhlasu k osvojeniu a rozhoduje predovšetkým o (§ 427 ZŘS):

- a) Predaní dieťaťa do starostlivosti pred osvojením
- b) Určením, či je treba súhlasu rodičov k osvojeniu
- c) Návrhu rodičov, ktorí dali súhlas s osvojením, na vydanie dieťaťa
- d) Osvojení
- e) Utajení osvojenia
- f) Nariadení dohľadu nad úspešnosťou osvojenia

Zvláštny zákon, ktorým je zákon o zvláštných řízeních soudních č. 292/2013 Sb., stanoví, že účastníkom jednania je osvojenec, jeho zákonný zástupca a taktiež ten, kto má v záujme osvojenca osvojiť, čiže osvojiteľ (§ 431 ZŘS). V prípade, ak osvojujú manželia, podávajú návrh na osvojenie, ako spoloční osvojitelia (§ 800 odst. 2 obč. z.). Účastníkom jednania sú aj rodičia dieťaťa, pričom rodič starší šestnástich rokov má v jednaní plnú procesnú spôsobilosť. Zákon obmedzuje účastníctvo rodiča len na nevyhnutne potrebnú mieru,⁶⁰ a zároveň vymedzuje situácie, kedy rodič prestáva byť účastníkom jednania (§ 432 ZŘS).⁶¹ Ak ale dôjde k zmene okolností, ako napríklad účinnému odvolaniu súhlasu, zmene rozhodnutia o určení, že nie je treba súhlasu k osvojeniu, zrušeniu či zmene rozhodnutia o obmedzení svojprávnosti vo veci udelenia súhlasu, alebo rodičovi bola znovu priznaná rodičovská zodpovednosť, či aspoň právo dať súhlas k osvojeniu, je súd povinný jednať s rodičom osvojenca ako s účastníkom jednania (§ 433 ZŘS).

Maloletému osvojenecovi, ktorý nie je plno svojprávny súd ustanoví procesného opatrovníka, ktorým je spravidla orgán sociálno-právnej ochrany detí, avšak nie ten, ktorý podal návrh na zahájenie jednania o osvojení (§ 434 ZŘS). Procesný opatrovník má rovnaké

⁵⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck), s. 369. str. 167. ISBN 978-80-7400-877-144

⁶⁰ FEBEROVÁ, Radka, POLIŠENSKÁ, Petra a STUHLÍK, Zdeněk. Rodinné právo – právní postavení dítěte. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Musíš znát. s. 348. str. 114. ISBN 978-80-7598-442-5.

⁶¹ Rodič prestáva byť účastníkom jednania, ak bol zbavený rodičovskej zodpovednosti a súčasne práva dať súhlas k osvojeniu, jeho svojprávnosť bola vo veci udelenia súhlasu k osvojeniu obmedzená, udelil súhlas pred podaním návrhu na osvojenie, a rovnako aj právnomocným rozhodnutím o tom, že k osvojeniu nie je treba jeho súhlasu (§ 432 ZŘS).

postavenie ako zástupca, na základe procesnej plnej moci. Je ale nutné odlišiť procesnoprávneho opatrovníka od hmotnoprávneho opatrovníka, ktorý je oprávnený činiť úkony a vyjadrenia, ktoré môže činiť len osvojenec, a to najmä vyjadrenie súhlasu s osvojením podľa ustanovenia § 806 obč. z.⁶²

Súd v jednaní vo veciach osvojenia vypočuje aspoň raz rodičov osvojenca, a to aj pokiaľ nie sú účastníkmi jednania (§ 437 ZŘS).⁶³ Povinnosť súdu k výsluchu rodičov osvojenca má dva hlavné dôvody, jednak napĺňanie prirodzeného práva biologického rodiča sa k osvojeniu vyjadriť, jednak zaistenie podstatného dôkazného prostriedku na zistenie doterajších pomerov osvojenca, ktorým výsluch rodiča môže byť.⁶⁴

O osvojení súd rozhoduje rozsudkom, ktorý má konštitutívnu povahu a pôsobí ex nunc (§ 435 ZŘS). Takýto rozsudok je postavený na roveň matričnej udalosti,⁶⁵ ⁶⁶ a po právnej moci rozsudku o osvojení, tak môžu do zápisu nahliadnuť jedine osvojiteľia a osvojenec až po dovŕšení dvanástich rokov, pokiaľ súdom nebolo rozhodnuté o utajení osvojenia (§ 25 odst. 2 zák. o matrikách). Ak súd rozhodol o utajení osvojenia, do zápisu môže osvojenec nahliadnuť až po nadobudnutí svojprávnosti (§ 25 odst. 2 zák. o matrikách).

1.4. Právna úprava osvojenia

Ústavný zákon č. 1/1993 Sb., ústava Českej republiky, v znení neskorších predpisov, stanovuje v článku 10, že vyhlásené medzinárodné zmluvy, ku ktorých ratifikácií dal Parlament súhlas a Česká republika je nimi viazaná sa stávajú súčasťou právneho poriadku. V prípade rozporu medzi obsahom ustanovení medzinárodnej zmluvy a ustanovení zákona, disponujú medzinárodné zmluvy aplikačnou prednosťou. Prameňom práva je u nás od vstupu Českej republiky do Európskej únie aj unijné právo. V tejto kapitole by sme priblížili obsah najvýznamnejších zmlúv a vnútroštátnych prameňov práva upravujúcich osvojenie.

⁶² SVOBODA, Karel. § 434 [Zastoupení]. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 898. ISBN 978-80-7400-788-0

⁶³ Výnimka z obligatorného výsluchu rodičov sa uplatní v prípade ak rodič nie je schopný prejavíť svoju vôľu alebo rozpoznať následky svojho jednania, či také jednanie ovládnuť, ak sa zdržuje na neznámom mieste a toto miesto sa súdu nepodarilo ani po vynaložení potrebnej starostlivosti a v súčinnosti s ďalšími orgánmi verejnej správy zistiť, ak bol rodič zbavený rodičovskej zodpovednosti a súčasne práva dať súhlas k osvojeniu, alebo svojprávnosť rodiča vo veci udelenia súhlasu k osvojeniu bola obmedzená (§ 437 odst. 1 ZŘS).

⁶⁴ SVOBODA, Karel. § 437 [Dokazování]. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 911. ISBN 978-80-7400-788-0

⁶⁵ Matričná udalosť je narodenie, uzavretie manželstva, smrť

⁶⁶ SVOBODA, Karel. § 435 [Rozhodnutí]. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 902. ISBN 978-80-7400-788-0

1.4.1 Medzinárodné pramene

1.4.1.1 Úmluva o ochrane ľudských práv a základných slobôd

Úmluva o ochrane ľudských práv a základných slobôd prijatá Radou Európy 4.11.1950 a v Českej republike prijatá a následne publikovaná Sdelením č. 209/1992 Sb., stanoví pre oblasť osvojenia významný článok 8 garantujúci právo každého na rešpektovanie súkromia a rodinného života. Právo na rešpektovanie rodinného života je právom relatívnym, a teda môže podliehať obmedzeniam zo strany štátu, pokiaľ sa nejedná o zásah do podstaty tohto práva, a ďalej za splnenia podmienok, že tento zásah sleduje legitímny cieľ, je učený proporcionálnymi prostriedkami a je v súlade so zákonom.⁶⁷

1.4.1.2 Úmluva o právach dieťaťa

Úmluva o právach dieťaťa prijatá na pôde OSN, ratifikovaná a následne publikovaná Sdelením č. 104/1991 Sb., ve znění oprav sdělením č 41/2000 Sb. m. s., je úmluvou akceptovanou takmer všetkými štátmi sveta.⁶⁸ Mnohé ustanovenia Úmluvy o právach dieťaťa boli následne prevzaté a použité aj vo vnútroštátnej úprave, kedy sa k nej pristupovalo ako k základnému súboru pravidiel.

Úpravu osvojenia nájdeme obsiahnutú v článkoch 20 a 21 Úmluvy o právach dieťaťa. Článok 20 vymedzuje úpravu pomerov dieťaťa dočasne alebo trvalo zbaveného rodinného prostredia alebo dieťaťa, ktoré vo vlastnom záujme nemôže byť v tomto prostredí ponechané. Garantuje právo dieťaťa na zvláštnu ochranu a pomoc poskytovanú štátom. Zároveň stanovuje zmluvným štátom povinnosť zabezpečiť v súlade s vnútroštátnou úpravou takému dieťaťu náhradnú starostlivosť, v rámci ktorej okrem iného, výslovne uvádza osvojenie. Pri voľbe riešenia je dôležitým ohľadom kontinuita výchovy dieťaťa a jeho etnický, kultúrny a jazykový pôvod.

Samotné osvojenie je upravené v článku 21 a predpokladá vlastnú vnútroštátnu úpravu osvojenia zmluvným štátom. Štát musí zabezpečiť, aby sa v prvej rade bral do úvahy záujem dieťaťa, ktorý je hlavnou zásadou Úmluvy o právach dieťaťa. Úmluva o právach dieťaťa zdôrazňuje povinnosť štátu zaručiť, aby sa osvojenie dieťaťa povoľovalo k tomu kompetentnými orgánmi, spôsobom stanoveným zákonom a v predom stanovenom jednaní. Jednanie o osvojení musí byť vedené spôsobom, na základe ktorého budú zistené všetky odpovedajúce a spoľahlivé informácie, na ktorých podklade bude možno rozhodnúť

⁶⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck), s. 369. str. 9. ISBN 978-80-7400- 877-1.

⁶⁸ Úmluvu o právach dieťaťa doposiaľ neratifikovali USA a Somálsko

o prípustnosti osvojenia. Výslovne je zmienené aj splnenie podmienky vedomého súhlasu k osvojeniu, v prípade jeho potrebnosti. Úmluva o právach dieťaťa sa úpravou dotýka aj medzinárodného osvojenia, kedy zaväzuje štáty uznať osvojenie v cudzej krajine ako náhradný spôsob starostlivosti o dieťa, pokiaľ sa v krajine jeho pôvodu nenašiel iný vhodný spôsob. Z tejto dikcie je zjavné, že prvotným cieľom je zaistiť osvojenie dieťaťa v krajine pôvodu.⁶⁹ S týmto nepochybne súvisí aj povinnosť štátu zaistiť rovnosť rozsahu záruk a práv ako v krajine pôvodu dieťaťa, a dbať na to, aby medzinárodné osvojenie neviedlo k neoprávnenému finančnému zisku zúčastnených osôb.⁷⁰ Zmluvné štáty majú v rámci podpory cieľov Úmluvy o právach dieťaťa uzatvárať ďalšie medzinárodné zmluvy, ktoré by garantovali, aby umiestnenie dieťaťa do starostlivosti v inom štáte bolo uskutočnené príslušnými orgánmi či úradmi.

K úprave osvojenia sa vzťahujú aj články 7 a 8 Úmluvy o právach dieťaťa. Článok 7 je spätý so statusovými právami dieťaťa, kedy stanovuje právo dieťaťa na meno, ale rovnako i právo poznať svojich rodičov, pokiaľ je to možné.⁷¹ Článok 8 obsahovo nadväzuje na článok 7, kedy obsahuje právo na zachovanie totožnosti dieťaťa, a to vo všeobecnosti, ale najmä zachovanie jeho národnosti, mena a rodinných väzieb. Článok 8 referuje na právo poznať svoju biologickú a kultúrnu identitu a pôvod, ktoré je práve v oblasti osvojenia významné. Štát v prípade čiastočného či úplného protizákonného zbavenia dieťaťa jeho totožnosti, musí zaistiť potrebnú pomoc a ochranu pre jej urýchlené obnovenie. Z toho dôvodu je potrebné vyčerpať všetky zákonné prostriedky smerujúce k zaisteniu starostlivosti o dieťa vlastnými rodičmi, poskytnúť rodičom príležitosť a čas zvážiť svoje rozhodnutie o umožnení osvojenia dieťaťa, vytvoriť si podmienky na jeho starostlivosť a výchovu, alebo zabezpečiť výchovu v rámci vlastnej širšej rodiny.⁷²

Jedno zo základných práv dieťaťa obsiahnuté v článku 12 Úmluvy o právach dieťaťa, obsahovo spájané so zmieneným právom na zachovanie totožnosti, je zaistenie participačného práva dieťaťa, tým že poskytuje dieťaťu právo formulovať svoj vlastný názor a tento názor vyjadrovať vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú, pokiaľ je k tomu schopné. Za týmto účelom sa dieťaťu poskytuje právo, aby bolo vypočuté v každom súdnom či správnom jednaní, ktoré sa ho týka. Nakoľko sa jedná o významné právo dieťaťa, ktoré je treba

⁶⁹ V Českej právnej úprave stanovené v ustanovení § 22 odst. 8 zák. o SPOD

⁷⁰ Túto povinnosť občanský zákoník upravuje v ustanovení § 798 obč. z.

⁷¹ Právo dieťaťa na meno a priezvisko stanoví občanský zákoník v ustanovení § 860 obč. z., právo dieťaťa poznať svojich rodičov súvisí s povinnosťou informovať osvojenca o skutočnosti osvojenia obsiahnutou v ustanovení § 836 obč. z.

⁷² NOVOTNÁ, Věra. In: NOVOTNÁ, Věra., PRŮŠOVÁ Lenka. K vybraným otázkám osvojování dětí. Praha: Linde, 2004. 158 s. str. 16. ISBN 80-86131-56-4.

rešpektovať, ukladá sa inštitúciám, orgánom a osobám, ktoré sa s názormi dieťaťa zoznámia povinnosť venovať názorom a prianiam dieťaťa náležitú pozornosť.⁷³ V občanskom zákoníku je toto práva dieťaťa stanovené v ustanovení §§ 867 odst. 2 obč. z, 103 odst. 3 OSŘ. Vo vzťahu k osvojeniu občanský zákoník výslovne zakotvuje právo osobného súhlasu s osvojením u dieťaťa staršieho dvanásť rokov (§ 806 obč. z.), a pri dieťati mladšom dvanásť rokov zákon výslovne stanoví jeho právo byť vypočuté a povinnosť súdu prihliadnúť vyjadreniu dieťaťa mladšieho dvanásť rokov (§ 807 odst. 2 obč. z.).

1.4.1.3 Európska úmluva o osvojení detí

Európska úmluva o osvojení detí, sa rovnako ako Úmluva o právach dieťaťa, aplikuje na osvojenie maloletého, pretože v súlade s článkom 3 sa použije na dieťa, ktoré v dobe podania žiadosti o osvojenie ešte nedovršilo osemnásť rokov, neuzavrelo manželstvo, a zároveň nie je podľa zákona považované za plnoleté.

Európska úmluva o osvojení stanovuje predpoklady aj na osobu osvojiteľa, kedy v článku 6 umožňuje spoločne osvojovať výhradne osobám žijúcim v manželskom zväzku alebo jednej osobe samostatne. Toto ustanovenie tak vylučuje možnosť spoločne osvojiť dieťa osobám rovnakého pohlavia v registrovaných partnerstvách. Avšak skoro tridsať štátov Európy, a ostatne nie len Európy, má manželstvo „pre všetkých“. Bola prijatá novela tejto Úmluvy, ale tú zatiaľ Česká republika nepodpísala, aj keď občanský zákoník už mnoho vecí z tejto novely akceptoval.

Ďalšou požiadavkou na osobu osvojiteľa je stanovenie minimálnej vekovej hranice, ktorú musí osvojiteľ spĺňať, a to v rozmedzí od 21 do 35 rokov, s možnosťou odchýlok. Úprava pripúšťa, aby zákon umožnil odpustiť požiadavku minimálneho veku, v prípade osvojovania rodičmi dieťaťa. Pre Českú republiku bola k článku 7 učená výhrada, nakoľko právna úprava tomuto požiadavku nevyhovuje. V českom právnom poriadku nie je upravené, aby matka či otec mohli osvojiť vlastné dieťa, a preto nedošlo k premietnutiu odpustenia požiadavky minimálneho veku osvojiteľa do právneho poriadku.⁷⁴ Úprava v občanskom zákoníku požaduje, aby osobou osvojiteľa bola osoba plnoletá a svojprávna, a teda, aby osvojiteľ dovŕšil osemnásť rok života (§ 799 odst. 1 obč. z). Česká právna úprava rovnako stanovuje primeraný vekový rozdiel medzi osvojencom a osvojiteľom spravidla nie menší ako šesťnásť rokov (§ 803 obč. z.). Naproti tomu Úmluva o osvojení upravuje vekový rozdiel medzi osvojencom

⁷³ NOVOTNÁ, Věra. In: NOVOTNÁ, Věra., PRŮŠOVÁ Lenka. K vybraným otázkám osvojování dětí. Praha: Linde, 2004. 158 s. str. 17. ISBN 80-86131-56-4.

⁷⁴ NOVOTNÁ, Věra. In: NOVOTNÁ, Věra., PRŮŠOVÁ Lenka. K vybraným otázkám osvojování dětí. Praha: Linde, 2004. 158 s. str. 46. ISBN 80-86131-56-4.

a osvojiteľom neurčito, a to ako nie menší než obvyklý vekový rozdiel medzi rodičmi a ich deťmi.

Pre platné osvojenie v článku 4 Úmluva o osvojení požaduje, aby o osvojení rozhodoval príslušný súdny alebo správny orgán. Nakoľko Úmluva o osvojení pripúšťa, aby o osvojení rozhodoval správny orgán, v Českej republike to možné nie je, a rozhodovanie náleží výhradne súdu (§ 796 odst. 1 obč. z.).⁷⁵

Ako podmienku pre povolenie osvojenia zároveň Úmluva stanoví súhlas zákonných zástupcov a manžela osvojiteľa normovaný v článku 5. Podľa Úmluvy sa súhlas matky vyžaduje vždy, avšak súhlas otca sa vyžaduje iba v prípade ak sa dieťa narodilo v manželskom zväzku. Súhlas bude akceptovaný aj u maloletého rodiča a je možné ho udeliť najskôr po uplynutí šiestich týždňov od narodenia dieťaťa. V prípade zbavenia rodičovských práv a povinností, alebo aspoň práva dať súhlas s osvojením, môže zákon stanoviť, že takého súhlasu nebude treba. Pokiaľ však nie je k dispozícii ani matka ani otec, aby svoj súhlas udelili bude sa požadovať súhlas ktorejkoľvek osoby alebo orgánu oprávneného vykonávať rodičovské práva v tomto ohľade.

Podmienkou osvojenia je i záujem dieťaťa zaručený v článku 8, ktorým Úmluva zaväzuje orgán, ktorý rozhoduje o osvojení, dať k osvojeniu súhlas, len pokiaľ bude presvedčený, že osvojenie je v záujme dieťaťa. Najlepší záujem dieťaťa je tak vedúcou ideou v záležitostiach dieťaťa normovanou aj Európskou úmluvou o osvojení, rovnako ako i v českom občanskom zákoníku v ustanvení § 796 odst. 1 obč. z. Oprávnený orgán v súlade s článkom 9 Úmluvy osvojenie povolí iba v prípade, ak prebehne príslušné šetrenie týkajúce sa osvojiteľa, dieťaťa a jeho rodiny, táto úprava sa premieta i do ustanovenia § 796 odst. 1 obč. z.

Predpokladom pre osvojenia dieťaťa, ktorý je upravený v článku 17, je zotrvanie dieťaťa po dostatočne dlhú dobu v starostlivosti osvojiteľov, čo umožní príslušnému orgánu utvoriť si hodnoverný úsudok o ich budúcich vzájomných vzťahoch, v prípade ak by sa osvojenie povolilo. Táto požiadavka Úmluvy o osvojení je v súlade s ustanovením § 829 obč. z., ktorý stanoví, že pred rozhodnutím súdu o osvojení musí byť osvojované dieťa minimálne po dobu šiestich mesiacov v starostlivosti osvojiteľa, a to na jeho náklad.

V článku 13 sa Úmluva o osvojení zaoberá možnosťou zrušenia osvojenia, a to rozhodnutím súdu, alebo správneho orgánu, za predpokladu že právny poriadok toto zrušenie pripúšťa, a k zrušeniu dôjde pred dosiahnutím plnoletosti osvojenca. Český právny poriadok zrušenie osvojenia pripúšťa a to v ustanovení § 809 obč. z.

⁷⁵ NOVOTNÁ, Věra. In: NOVOTNÁ, Věra., PRŮŠOVÁ Lenka. K vybraným otázkám osvojování dětí. Praha: Linde, 2004. 158 s. str. 41. ISBN 80-86131-56-4.

Veľmi dôležitým ustanovením je článok 15 Úmluvy, ktorým sa zakazuje akékoľvek získavanie majetkového prospechu z prenechania dieťaťa k osvojeniu. Toto ustanovenie Úmluvy je v súlade s ustanovením § 798 obč. z., ktorý stanoví, zákaz nepatričného zisku zo sprostredkovania osvojenia.

Naproti tomu, Revidovaná Európska úmluva o osvojení detí, nadväzujúca na Európsku úmluvu o osvojení detí, ktorej Česká republika nie je zmluvným štátom, v článku 5 rozširuje povinnosť súhlasu k osvojeniu na osvojované dieťa a manžela prípadne registrovaného partnera osvojiteľa. Podmienkou udelenia súhlasu dieťaťom je jeho schopnosť posúdiť následky osvojenia (čl. 6), pričom túto podmienku stanovuje aj občanský zákoník v ustanovení § 806 odst. 1 obč. z. Súhlas dieťaťa by mal byť vyžadovaný vždy až po prekročení určitej vekovej hranice. Revidovaná Úmluva o osvojení tento vek dieťaťa necháva na posúdení jednotlivých štátov, avšak táto hranica by nemala byť vyššia ako štrnásť rokov (čl. 5). Osobný súhlas podľa českej právnej úpravy, udelí osvojované dieťa, ktoré dovŕšilo dvanásť rokov, s výnimkou prípadov, kedy by bolo udelenie súhlasu v zásadnom rozpore so záujmami dieťaťa, alebo ak dieťa nie je schopné posúdiť dôsledky svojho súhlasu (§ 806 odst. 1 obč. z.). Revidovaná Úmluva výslovne zakotvuje povinnosť poučenia rodičov dieťaťa o možných následkoch osvojenia a informovanie o následkoch spojených s odovzdaním súhlasu (čl. 5), povinnosť informovaného súhlasu stanovuje aj občanský zákoník v ustanovení § 810 odst. 2 obč. z. Revidovaná Úmluva rovnako zaručuje právo dieťaťa vyjadriť sa k osvojeniu, aj v situácií, ak jeho súhlas potrebný nie je a tomu odpovedajúcu povinnosť rozhodujúceho orgánu takto prejavenej názor a prania dieťaťa vziať do úvahy (čl. 6). V Českej právnej úprave je povinnosť vypočúť osvojované dieťa a prihliadnúť k vyjadreniu dieťaťa mladšieho dvanásť rokov (§ 807 odst. 2 obč. z.).

Minimálny vek osvojiteľov je znížený z pôvodného rozmedzia 21 až 35 rokov na novú spodnú hranicu 18 a hornú hranicu 30 rokov (čl. 9). Článok 9 následne stanoví úpravu minimálneho vekového rozdielu medzi osvojencom a osvojiteľom na šesťnásť rokov, ktorá je v súlade s ustanovením § 803 obč. z.

V článku 12 je vznesená požiadavka na to, aby dieťaťu v prípade, že sa jedná o medzinárodné osvojenie, ktoré bolo adoptované štátnym príslušníkom zmluvného štátu, bolo uľahčené získanie štátneho občianstva.

1.4.1.4 Európska úmluva o výkone práv detí

Európska úmluva o výkone práv detí sa aplikuje na dieťa, ktorým sa rozumie osoba mladšia osemnásť rokov. Účelom Úmluvy o výkone práv detí je podporovať práva detí, poskytnúť im

procesné práva a uľahčiť ich výkon zabezpečením informovania detí o súdnych jednaniach, ktoré sa ich týkajú a ktorých by sa mohli zúčastniť. Zmluvné štáty majú povinnosť zaručiť dieťaťu v záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú právo dostávať príslušné informácie, prediskutovať a vyjadriť svoj názor a byť informované o možných následkoch vyhovenia jeho názoru a následného rozhodnutia, to všetko za predpokladu, že dieťa je schopné dostatočne chápať situáciu, v českej právnej úprave je toto právo stanovené v ustanoveniach §§ 20 odst. 4 ZŘS, 867 odst. 1 obč. z. Ďalším významným procesným právom garantovaným Úmluvou o výkone práv detí je právo na ustanovenie zvláštného zástupcu v súdnom jednaní, ktoré sa dieťaťu dotýka v prípade, kedy osoby majúce rodičovskú zodpovednosť, nemôžu dieťa z dôvodu konfliktu záujmov zastupovať, pričom do českej právnej úpravy je toto procesné právo prenesené ustanovením § 943 obč. z.

1.4.1.5 Úmluva o ochrane detí a spolupráci pri medzinárodnom osvojení

Úmluva o ochrane detí a spolupráci pri medzinárodnom osvojení bola prijatá 1.5.1993 v Haagu a podpísaná Českou republikou dňa 1.12.1999. Úmluva nadobudla účinnosti 1.6.2000 Sdělením č. 43/2000 Sb., m. s., o prijatí Úmluvy o ochrane detí a spolupráci pri medzinárodných osvojení. Súčasne s ratifikáciou Úmluvy bolo učené oznámenie Českej republiky, že podľa článku 29 odst. 3 Úmluvy o medzinárodnom osvojení je orgánom oprávneným vydať potvrdenie o osvojení Úrad pro mezinárodněprávní ochranu dětí so sídlom v Brne (§ 35 zák. o SPOD).⁷⁶

Úmluva sa v súlade so svojim názvom a rovnako ako predchádzajúce úmluvy aplikuje výlučne na osvojenie maloletého. Cieľom Úmluvy o medzinárodnom osvojení formulovaného v článku 1 je vytvorenie systému spolupráce medzi zmluvnými štátmi a zabezpečenie uznávania osvojení uskutočnených na základe Úmluvy v jednom zmluvnom štáte vo všetkých ostatných zmluvných štátoch. Základné princípy, na ktorých je Úmluva o medzinárodnom osvojení postavená sú predovšetkým nezastupiteľnosť rodinného prostredia, subsidiarita osvojenia do cudziny v zmysle uprednostnenia osvojenia v krajine pôvodu dieťaťa, prednosť a ochrana rodinného prostredia pre výchovu a starostlivosť dieťaťa, a to tak, aby mu bolo umožnené vyrastať vo vlastnej a prirodzenej rodine. Subsidiaritu osvojenia je v českej právnej úprave stanovená v ustanovení § 22 odst. 8 zák. o SPOD. Dôraz Úmluva kladie aj na najlepší záujem dieťaťa, s ktorým musí byť medzinárodné osvojenie v súlade, obsiahnutý v ustanovení § 795 odst. 1 obč. z. Ďalej zdôrazňuje rešpektovanie práv dieťaťa, a v neposlednom rade

⁷⁶ NOVOTNÁ, Věra. In: NOVOTNÁ, Věra., PRŮŠOVÁ Lenka. K vybraným otázkám osvojování dětí. Praha: Linde, 2004. 158 s. str. 29. ISBN 80-86131-56-4.

opatrenia k predchádzaniu únosom a obchodovaniu s deťmi (čl. 1). Úmluva o medzinárodnom osvojení rovnako ako ostatné kľúčové dokumenty zakazuje získavanie nepatričného finančného alebo iného prospechu z činnosti sprostredkovania osvojenia a s činnosťami s ním spojenými (čl. 8), túto povinnosť stanoví aj občanský zákoník v ustanovení § 798 obč. z.

1.4.2 Vnútroštátna právna úprava

1. Záväzné pravidlá týkajúce sa ochrany rodiny, rodičovstva a v rámci toho aj osvojenia sú, obsiahnuté v základných ústavných predpisoch. Okrem už spomínaného Ústavného zákona č. 1/1993 Sb., ústavy Českej republiky, sa jedná o uznesenie Českej národnej rady č. 2/1993 Sb., o vyhlásení Listiny základných práv a svobod (ďalej len LZPS) jako súčasť ústavného poriadku.

Z pohľadu dieťaťa splňujúceho podmienky osvojenia, je potrebné vždy zohľadniť článok 10 LZPS, ktorý predstavuje jedno z východísk právnej úpravy práva na rodinný život na ústavnej úrovni. V ustanovení sa premieta výslovná garancia práva každého na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života. Jedná sa o veľmi dôležité ustanovenie, napríklad v prípade snahy nájsť dieťaťu, ktorému sa nedarí nájsť osvojiteľa z rôznych dôvodov či už pre farbu pleti alebo zdravotný handicap, čo najrýchlejšie náhradnú rodinu. V takýchto situáciách dochádza totiž k tomu, že deti sú ponúkané a fotografované na rôznych inzerátoch, často bez svojho súhlasu.⁷⁷

Základom právnej úpravy osvojenia je článok 32 LZPS, vymedzujúci rámec ústavnej ochrany rodiny a rodičovstva. Ustanovenie rovnako zaručuje i zvláštnu ochranu detí, mladistvých a tehotných žien, a výslovne zdôrazňuje rovnosť detí narodených v manželstve a mimo ne. Fakt, že Listina zdôrazňuje povinnosť garantovať zvláštnu ochranu detí a mladistvých, vyplýva zo samotnej skutočnosti, že dieťa sa kvôli svojej duševnej a fyzickej nezrelosti nie je schopné samo brániť a hájiť svoje záujmy.⁷⁸ Nakoľko osvojenie je statusovou otázkou a vzniká ním právne rodičovstvo poskytovaná záruka ochrany rodičovských práv sa vzťahuje aj na osvojiteľov. Toto ustanovenie v odstavci 4. zdôrazňuje vzájomné práva medzi rodičmi a deťmi, kedy rodičia majú právo na starostlivosť o dieťa a jeho výchovu, ale rovnako má i dieťa právo na rodičovskú výchovu a starostlivosť. Práva rodičov je možné obmedziť a maloleté deti odlúčiť proti vôli rodičov, jedine rozhodnutím súdu na základe zákona.

⁷⁷ NOVOTNÁ, Věra. In: NOVOTNÁ, Věra., PRŮŠOVÁ Lenka. K vybraným otázkám osvojování dětí. Praha: Linde, 2004. 158 s. str. 12. ISBN 80-86131-56-4.

⁷⁸ NOVOTNÁ, Věra. In: NOVOTNÁ, Věra., PRŮŠOVÁ Lenka. K vybraným otázkám osvojování dětí. Praha: Linde, 2004. 158 s. str. 13. ISBN 80-86131-56-4.

Pri osvojení vzniká príbuzenský pomer medzi osvojiteľom a osvojencom. Ustanovenie článku 32 odst. 4 LZPS, preto predstavuje ústavnoprávnu garanciu ochrany rodičovských práv zaručenú tým, že k osvojeniu dieťaťa je potrebný súhlas rodičov za podmienok stanovených zákonom.⁷⁹

Spomínané ustanovenie článku 10 LZPS je potrebné vykladať v spojení s ustanovením článku 32 LZPS, kedy obe určujú mieru zásahu štátu do súkromia dieťaťa a jeho rodiny.

2. Kľúčovým prameňom rodinného práva je zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v znení neskorších predpisov (ďalej len obč. z.), ktorý začlenil rodinné právo do obecného súkromnoprávneho kódexu. Rodinné právo je upravené v časti druhej, ktorá sa člení na tri hlavy. Úpravu osvojenia nájdeme v hlave druhej nadpísanej ako „Příbuzenství a švagrovství“ v rozmedzí ustanovení § 794 až § 854.

3. Nakoľko má osvojenie aj svoju procesnú stránku, je nevyhnutným obecný procesný predpis, a to zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v znení neskorších predpisov. OSŘ sa však v jednaní o osvojení použije iba subsidiárne (§ § 1 odst. 3; 2 písm. s) ZŘS). Jednanie o osvojení je upravené v časti druhej, hlave piatej a oddiely štvrtom, zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (ďalej len ZŘS).

4. Pre problematiku osvojenia je rovnako významným zákon č. 359/1999 Sb., o sociálno-právnej ochrane, v znení neskorších predpisov (ďalej len zák. o SPOD). Jedná sa o verejnoprávny predpis, ktorý garantuje ochranu práv a oprávnených záujmov detí zo strany štátu a stanoví pravidlá a limity pre orgány štátu.⁸⁰ Osvojeniu je venovaná časť tretia, hlava štvrtá „Zprostředkování osvojení a pěstounské péče“. Zákon upravuje rovnako aj sociálno-právnu ochranu detí vo vzťahu k cudzine, najmä tým, že zriaďuje Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, ktorý má celoštátnu pôsobnosť v rámci medzinárodného osvojenia (§ 3 zák. o SPOD).

5. So statusovými pravidlami rodinnoprávnych noriem je spojený zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých zákonů, v znení neskorších predpisov (ďalej len zák. o matrikách). Ten zastáva zásadnú rolu v úprave osvojenia, nakoľko normuje úpravu mena a priezviska osvojenca a obsahuje úpravu nahliadnutia do zbierky listín.

⁷⁹ PEKAŘOVÁ, Lenka. Čl. 32 [Ochrana rodiny, rodičovství a mateřství; zvláštní ochrana nezletilých]. In: HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. Listina základních práv a svobod. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 931

⁸⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck), s. 369. ISBN 978-80-7400- 877-1.

2.0 Súhlas s osvojením

Zvláštnu radu podmienok pre osvojenie predstavujú súhlasy s osvojením. Jedná sa o jednu zo základných hmotnoprávnych podmienok rozhodnutia o návrhu na osvojenie, bez ktorej nie je možné osvojenie realizovať. Požiadavka na udelenie súhlasu s osvojením je normovaná aj v rade medzinárodných dokumentov.⁸¹ Súhlas niektorých osôb však môže byť vo výnimočných prípadoch nahradený, pričom ono nahradenie súhlasu je nutné brať ako výnimku. Preto je vhodné pristupovať k realizácii krokov, ktorých dôsledkom je nahradenie súhlasu, iba za situácie, kedy nie je možné súhlas, tej ktorej osoby získať, prípadne za situácie, kedy napríklad rodič maloletého dieťaťa zásadne zneužíva svoje postavenie v rozpore so záujmom maloletého dieťaťa.⁸²

Zákonná úprava vyžaduje súhlas osvojovaného dieťaťa, jeho rodičov, resp. osôb oprávnených dať súhlas za rodičov, v prípade nahradenia ich súhlasu (§ 805 obč. z.). Ďalej sa vyžaduje súhlas osvojiteľa, o ktorom sa však spravidla nehovorí, pretože je implicitne obsiahnutý v procesnom správaní, nakoľko osvojiteľ je navrhovateľom (§ 796 odst. 1 obč. z.). V neposlednom rade, je potrebný aj súhlas manžela, ak je osvojiteľ manželom, a tento manžel nie je rodičom osvojovaného dieťaťa (§ 805 obč. z.).

2.1 Základné náležitosti súhlasu

Súhlas ako zvláštne právne jednanie musí spĺňať všetky požiadavky na právne jednanie kladené občianskym zákoníkom obsiahnuté v ustanovení § 545 a násl. obč. z. Súhlas je prejavom vôle, ktorá smeruje k vyvolaniu právnych následkov, ktoré právny poriadok s takým jednaním spája.⁸³

Pojmovými znakmi právneho jednania sú prejav vôle jednajúceho, zameranie prejavu vôle na vyvolanie právnych následkov a aprobácia takého právneho jednania právnym poriadkom (§ 545 obč. z.). Vedľa pojmových znakov rozlišujeme náležitosti právneho jednania, a to na strane subjektu, ktorými sú právna spôsobilosť a spôsobilosť k právnemu jednaniu. Ich nedostatok má za následok neplatnosť takého právneho jednania (§ 581 obč. z.). Ako ďalšie rozlišujeme náležitosti vôle, kedy prejavená vôľa musí byť slobodná, čiže prostá fyzického

⁸¹ Článok 9 Úmluvy o právach dieťaťa, článok 5 Európskej úmluvy o osvojení detí, článok 3 Európskej úmluvy o výkone práv detí, článok 3 Úmluvy o ochrane detí a spolupráci pri medzinárodnom osvojení

⁸² SEDLÁK, Petr. § 805 [Souhlas s osvojením]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 598. ISBN 978-80-7400-788-0

⁸³ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. In: DVOŘÁK, Jan, ŠVETSKA, Jiří, ZUKINOVÁ, Michaela a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016 436 s. str. 156. 978-80-7552-187-3

a psychického násilia,⁸⁴ vážna a prostá omylu (§§ 551, 552, 581, 583, 584, 585 obč. z.). Absencia slobodnej či vážnej vôle má za následok zdanlivosť takeého jednania a neprihliadanie k nemu (§ 554 obč. z.). V prípade postihnutia vôle omylom, kedy je však právne relevantným iba omyl podstatný, je následkom právneho jednania učeného v omyle relatívna neplatnosť (§ 583 obč. z.). Náležitosti kladené na prejav vôle sú určitosť, zrozumiteľnosť a náležitá forma právneho jednania (§§ 553, 559 obč. z.). Následkom neurčitosti a absolútnej nezrozumiteľnosti, ktorá sa dodatočne nepodarila zhojiť, výslovne stanoveným v ustanovení § 583 obč. z. je zdanlivosť takeého právneho jednania (§ 554 obč. z.). Na koniec je potrebné spomenúť aj náležitosti kladené na predmet prejavu vôle, ktorý musí byť možný a dovolený. Právnym následkom nesplnenia tejto požiadavky kladenej na predmet prejavu vôle je absolútna neplatnosť právneho jednania (§ 580 obč. z.).

Nejvyšší súd vo svojej praxi viažucej sa k predchádzajúcej právnej úprave, avšak aplikovateľnej aj na súčasnú právnu úpravu judikoval, že súhlas zákonného zástupcu osvojovaného dieťaťa s osvojením musí vyhovovať všetkým požiadavkám, ktoré na dané úkony kladie občanský zákoník. Súhlas musí byť učený so zreteľom k určitej osobe osvojiteľa, týkať sa konkrétneho stupňa osvojenia, a zákonný zástupca musí byť poučený o možných následkoch svojho právneho jednania. Súhlas musí byť zároveň daný osobne pred súdom, výslovne a určite.⁸⁵

V zmysle náležitostí, ktoré musí platiť právne jednanie spĺňať, je tak súhlas rodičov učený pod nátlakom alebo v tiesni bez právneho významu.⁸⁶ Právne jednanie, ktorým rodič poskytuje súhlas, musí byť v súlade s ustanovením § 810 obč. z. bezpodmienečné, a teda ustanovenie vylučuje právne jednanie s podmienkami (§ § 548, 549 obč. z.), a zároveň vylučuje aj časové obmedzenie súhlasu s osvojením, samotným rodičom. Následkom nesplnenia týchto požiadaviek je neprihliadanie k takto udelenému súhlasu, a pôjde tak o zdanlivé právne jednanie (§ 554 obč. z.). K časovému obmedzeniu však dochádza priamo zo zákona v ustanovení § 816 obč. z., ktoré obmedzuje účinnosť súhlasu uplynutím šiestich rokov odo dňa, kedy bol súhlas udelený. Sedlák výslovne zdôrazňuje, že súhlas zákonných zástupcov nie je možné viazať ani na podmienku, že dieťa bude osvojené iba zrušiteľne, a to s ohľadom na automatickú konverziu zrušiteľného osvojenia na nezrušiteľné.⁸⁷

⁸⁴ Psychické násilie spravidla označujeme ako bezprávnu vyhrážku (§ 581 obč. z.)

⁸⁵ 30 Cdo 415/2005

⁸⁶ Vláda: § 810 Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz

⁸⁷ SEDLÁK, Petr. § 810 [Náležitosti právního jednání rodiče]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 610. ISBN 978-80-7400-788-0

Z dikcie ustanovenia § 810 obč. z. je zrejmá zákonom požadovaná forma právneho jednania, a to vo forme osobného prehlásenia. Jedná sa o jeden z prípadov,⁸⁸ pre ktoré ako jediný zákon stanoví ústnu formu.⁸⁹ Ku kritériu výslovnosti a určitosti prejavu vôle dodáva dôvodová správa, že prehlásenie súhlasu musí byť výslovné a určité, čo znamená, že v tomto prípade by nestačil konkludentný prejav vôle, a rovnako by nestačil ani prejav vôle, ktorý by pre jeho neurčitosť nebolo možné s istotou vyložiť. O určitosť ide pokiaľ sa mieni podstata súhlasu k osvojeniu.⁹⁰ Nie je rozhodné, či rodič prehlasuje svoj súhlas s vedomím, kto bude osvojiteľom dieťaťa a teda adresne, alebo bez tejto vedomosti, ako tzv. súhlas blanketový (§ 814 obč. z.).V prípade, kedy je ale súhlas rodiča daný s vedomím určitého osvojiteľa, je potrebné, aby táto osoba bola určitá nad všetku pochybnosť, v zmysle požiadavky určitosti právneho jednania. Dostatočne určitým označením konkrétneho osvojiteľa je také, ktoré vylučuje zámenu s iným subjektom.⁹¹

2.2 Súhlas rodiča

Ako už bolo povedané vyššie, vždy je potrebný súhlas rodičov dieťaťa, ktorý je vo veciach osvojenia pravidlom, prípadne niekto v ich zastúpení, a to poručník, alebo opatrovník pre toto jednanie (§ 809 obč. z.). Vzťah medzi rodičom a dieťaťom je daný ich biologickými väzbami. Ide o vzťah, ktorý je jedinečný a špecifický. Z toho dôvodu je zásah s tak fatálnymi dôsledkami, ako predstavuje osvojenie, potrebné chrániť pred akoukoľvek možnosťou alebo formou zneužitia. Súhlas rodičov ako osôb, dieťaťu najbližších je prvým a najzákladnejším prvkom tejto ochrany.⁹²

Občanský zákoník rozdeľuje vzájomné práva a povinnosti medzi rodičmi a deťmi do troch kategórií:⁹³ a) vzťahujúce sa k osobe a osobnosti dieťaťa (§ 856 obč. z.)

b) tie ktoré sú súčasťou rodičovskej zodpovednosti (§ 858 obč. z.)

c) vyplývajúce z vyživovacej povinnosti medzi rodičmi a deťmi (§ 859 obč. z.)

⁸⁸ Vedľa sobášneho prehlásenia a prehlásenia o určení otcovstva

⁸⁹ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. In: DVOŘÁK, Jan, ŠVETSKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016 196 s. str. 94 ISBN 978-80-7478-325-8

⁹⁰ Vláda: § 810 Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz

⁹¹ SEDLÁK, Petr. § 810 [Náležitosti právního jednání rodiče]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 610. ISBN 978-80-7400-788-0

⁹² NOVÁ, Hana. §809 [Souhlas rodičů osvojovaného dítěte]. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, a.s. 2014. s. 359. ISBN 978-80-7478-457-6

⁹³ SEDLÁK, Petr. § 809 [Nutnost souhlasu rodiče]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 608. ISBN 978-80-7400-788-0

Každý rodič už len z toho dôvodu, že je rodičom má právo dať súhlas k osvojeniu svojho dieťaťa. Jedná sa o právo, ktoré nie je súčasťou rodičovskej zodpovednosti, a teda fakt, že rodič nemá rodičovskú zodpovednosť, či jej bol zbavený, je pre existenciu tohto práva nerozhodný, a výnimky sú uvedené výslovne⁹⁴ (§ 858 obč. z. a contrario). Právo udeliť súhlas k osvojeniu vyviera z prirodzených práv rodiča, a náleží tak do katalógu osobnostných (statusových) práv.

Právo udeliť súhlas s osvojením svedčí rodičom dieťaťa, a teda matke a otcovi dieťaťa, ktorí sú ako matka a otec uvedení v matrike narodenia a v rodnom liste dieťaťa.

Matka dieťaťa je určená na základe pôrodu, ako žena, ktorá dieťa porodila podľa ustanovenia § 775 obč. z., otcovstvo je určené jednou z troch právnych domniek otcovstva podľa ustanovenia § 776 a násl. obč. z. Je bez právneho významu, či maloleté dieťa je v priamej starostlivosti svojho rodiča, či jeho rodičia uzavreli manželský zväzok, alebo či bolo otcovstvo určené proti vôli matky, alebo otca.⁹⁵ K osvojeniu je zásadne treba súhlasu oboch rodičov, pokiaľ sú obaja známi. Z toho dôvodu je logicky daná prekážka osvojovacieho jednanja, ak je vedené jednanie o určení otcovstva (§ 441 odst. 1 ZŘS).

V tejto súvislosti je vhodné spomenúť ochranu muža, ktorý tvrdí, že je otcom dieťaťa, iba za predpokladu, že sám podal návrh na určenie otcovstva, avšak ani napriek tomu, mu ešte nesvedčí právo udeliť súhlas s osvojením.⁹⁶ Významným následkom tejto ochrany je, avšak len v prípade, že dôjde k určení otcovstva tohto muža, priznanie práva v oblasti jeho súhlasu s osvojením, a to právo odvolať súhlas v plnom rozsahu podľa ustanovenia § 817 obč. z. K takejto skutočnosti dôjde v situáciách, kedy pred tým než bolo rozhodnuté o osvojení, bolo dieťa predané do okamžitej starostlivosti budúceho osvojiteľa podľa ustanovenia § 823 obč. z., a zároveň už uplynula trojmesačná lehota pre odvolanie súhlasu (§ 830 odst. 2 obč. z.). Pokiaľ však jeden z rodičov s osvojením nesúhlasí a odmieta dať k nemu súhlas, k osvojeniu nemôže dôjsť.⁹⁷ V situáciách, kedy však jeden z rodičov súhlas udeliť nemusí, postačí potom súhlas len jedného z nich.⁹⁸ V prípade ak tu ale nie je žiadny z rodičov, ktorý by mohol súhlas udeliť,

⁹⁴ Zneužitie, zanedbávanie, úmyselný trestný čin (§ § 871, 873 obč. z.)

⁹⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck), s. 369. str. 195. ISBN 978-80-7400-877-144

⁹⁶ SEDLÁK, Petr. § 813 [Časové omezení poskytnutí souhlasu rodiče]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 617. ISBN 978-80-7400-788-0

⁹⁷ KRÍSTEK, Adam. Osvojení dětí: úplná adopce v českém právu. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Wolters Kluwer ČR. s. 136 str. 37. ISBN 978-80-7552-022-7.

⁹⁸ SVOBODA, Karel. § 439 [Určení, zda je třeba souhlasu rodičů s osvojením]. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 917. ISBN 978-80-7400-788-0

vyslovuje na mieste rodičov súhlas poručník menovaný dieťaťu, ak bol už menovaný, inak súd za týmto účelom menuje opatrovníka (§ 818 odst. 2 obč. z.).

Právo udeliť súhlas s osvojením má zásadne rodič, ktorý je plno svojprávny, a teda ten, ktorý dovŕšil osemnásť rok života, alebo nadobudol plnú svojprávnosť na základe právnych dôvodov predvídaných zákonom, a to buď uzavretím manželstva po dovŕšení šestnásteho roku života (§ 30 obč. z.), alebo mu plná svojprávnosť bola priznaná súdom na návrh (§ 37 obč. z.).

Dôležitou podmienkou pre účinný súhlas s osvojením, je zachovanie doby, počas ktorej nie je možné súhlas s osvojením udeliť. Pokiaľ sa jedná o dobu, kedy môže rodič z hľadiska života dieťaťa najskôr dať súhlas s osvojením, je potrebné rozlišovať súhlas matky a otca. Zatiaľ čo otec môže dať súhlas ihneď potom, čo sa dieťa narodí (§ 813 odst. 1 veta druhá obč. z.), matka je oprávnená udeliť súhlas až po uplynutí šiestich týždňov od narodenia dieťaťa (§ 813 odst. 1 veta prvá obč. z.). Predčasne udelený súhlas by bol zdanlivým právnym jednaním (§§ 813 odst. 2, § 554 obč. z.). Táto konštrukcia súvisí so zvýšenou ochranou matky, ktorá je jej poskytovaná za účelom zotavenia sa z následkov pôrodu. Matke sa poskytuje priestor na ochranu pred unáhleným rozhodnutím.⁹⁹

Nakoľko obaja rodičia môžu súhlas prejavíť spoločne ale i na sebe nezávisle, keďže z dikcie zákona je zrejmé, že otec môže súhlas udeliť podstatne skôr, dochádza tak k závažným následkom pre naväzujúce úkony jednania o osvojení, medzi ktorými Sedlák uvádza nasledujúce: dôležitým následkom je uplynutie práva odvolať súhlas bez ďalších podmienok a obmedzení, k čomu dôjde v rozdielny okamih. Ďalší následok možno postrehnúť vo vplyve na predanie dieťaťa do okamžitej starostlivosti budúceho osvojiteľa (§ 823 obč. z.), kedy je možné dieťa predat' až potom čo bude prijatý neskôr udelený súhlas.

Súhlas s osvojením podľa ustanovenia § 810 odst. 1 obč. z. dáva rodič osobným prehlásením voči súdu. Z dikcie zákona je tak možné dovodiť, že rodiča nie je možné v takomto jednaní zastúpiť, a to s poukazom na pojem „osobné“. Prehlásenie súhlasu musí byť nesprostredkované, a teda akékoľvek písomné vyjadrenie, či zastúpenie druhým rodičom, splnomocnencom alebo inou treťou osobou, nie je z pohľadu citovaného ustanovenia relevantným právnym jednaním.¹⁰⁰ Z praktického hľadiska dané ustanovenie znamená, že

⁹⁹ SEDLÁK, Petr. § 813 [Časové omezení poskytnutí souhlasu rodiče]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 616. ISBN 978-80-7400-788-0

¹⁰⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck), s. 369. str. 196. ISBN 978-80-7400- 877-144

rodič, ktorý chce poskytnúť súhlas s osvojením svojho dieťaťa, sa musí k súdu dostaviť osobne a pred určenou úradnou osobou svoj súhlas prejaviť.¹⁰¹

Svoj súhlas môže rodič prejaviť u ktoréhokoľvek okresného súdu v Českej republike, nakoľko každý okresný súd je povinný takéto prehlásenie o súhlase osvojenia prijať a spísať o ňom protokol, ktorý predloží príslušnému súdu, ktorý vedie jednanie vo veci osvojenca, ku ktorého osvojeniu bol súhlas udelený (§ 436 odst. 2 ZŘS). Pokiaľ vo vzťahu k maloletému, ku ktorého osvojeniu bol súhlas udelený, jednanie o osvojení zahájené nebolo, súd podľa ustanovenia § 436 odst. 2 ZŘS založí spis vo veci a vec postúpi miestne príslušnému súdu. Zároveň je potrebné upozorniť na skutočnosť, že súd povinný informovať o súhlase, príslušný orgán sociálno-právnej ochrany detí (§ 436 odst. 2 ZŘS).

Z obsahu prehlásenia súhlasu musí byť zjavné, kto ho činí, akého dieťaťa sa týka a predovšetkým, či je súhlas udelený pre konkrétnu osobu, alebo bez konkrétneho určenia osoby.¹⁰² Na základe tejto skutočnosti hovoríme o tzv. súhlase konkrétnom a tzv. súhlase blanketovom. Ustanovenie § 814 obč. z. výslovne stanoví rovnosť oboch inštitútov, kedy ani jeden z nich nie je možné považovať za významnejší alebo prevažujúci. Dôvodová správa k tomu uvádza, že rovnosť oboch inštitútov je daná predovšetkým tým, že v oboch prípadoch bude zásadne rodič v jednaní vypočutý, či sa na jeho súhlase nič nezmenilo, resp. či tento súhlas vyslovil,¹⁰³ a nie je tak daný dôvod, pre pripisovanie rozdielnej váhy obom druhom súhlasu. Citované ustanovenie, však nie je možné chápať ako deklaráujúce absolútnu rovnosť oboch druhov súhlasu, alebo ich vzájomnú zameniteľnosť. Naopak ich rovnosť je daná najmä v rovine procesného postavenia rodiča, a zároveň v tom, že pre oba druhy súhlasov platí totožná právna úprava poskytovania, podmienok odvolania a účinkov súhlasu, vrátane obecného zániku účinnosti.¹⁰⁴

¹⁰¹ SEDLÁK, Petr. § 810 [Náležitosti právniho jednaní rodiče]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 609. ISBN 978-80-7400-788-0

¹⁰² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck), s. 369. str. 196. ISBN 978-80-7400- 877-144

¹⁰³ Vláda:§§ 811- 814 Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz

¹⁰⁴ SEDLÁK, Petr. § 814 [Určení osoby budoucího osvojitele v souhlasu s osvojením]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 619. ISBN 978-80-7400-788-0

2.2.1 Súhlas k osvojeniu určitou osobou

Nakoľko právo dať súhlas k osvojeniu je statusovým právom¹⁰⁵ viažucim sa k osobe a osobnosti dieťaťa, jedná sa o výlučné právo rodiča zvoliť osobu budúceho osvojiteľa, ktorú pokladá za vhodnú pre svoje dieťa, ktorej dôveruje, a následne tejto osobe prejavíť právne relevantnú vôľu.¹⁰⁶ Tzv. „konkrétny“ súhlas je taký, ktorý rodič dieťaťa prejavuje pre konkrétnu, totiž určitú osobu, ktorú pozná, má v nej dôveru a dostatočne určito, mimo všetko pochybnosť ju v prehlásení súhlasu označí.¹⁰⁷

Tzv. konkrétny súhlas vylučuje sprostredkovanie osvojenia ustanovením § 20 odst. 3 písm. a) bod 1 zák. o SPOD, a je tak základom pre tzv. osvojenie nesprostredkované. Citované ustanovenie vylučuje akúkoľvek činnosť spočívajúcu v zoznamovaní rodičov a potencionálnych budúcich osvojiteľov. V praxi však často dochádza k situáciám obchádzania sprostredkovania osvojenia detí spôsobom, ktorý vyžaduje zák. o SPOD. Namiesto toho sa záujemci o dieťa sami, alebo prostredníctvom iných osôb než sú príslušné orgány sociálno-právnej ochrany detí, skontaktujú s rodičmi, ktorí chcú svoje dieťa dať k osvojeniu a tí im udelia súhlas s osvojením väčšinou za úplatu bez toho, aby sa so záujemcami zoznámili a došlo k prevereniu a zisteniu, že osvojenie bude k prospechu dieťaťa.¹⁰⁸ Potom je už úlohou súdu, aby náležite overil schopnosti. Takéto osoby poskytujúce nezákonné sprostredkovateľské aktivity sa dopúšťajú priestupku či správneho deliktu (§ 4 odst. 1 zák. o SPOD). Zákaz stanovený ustanovením § 20 odst. 3 písm. a) zák. o SPOD, je nutné vykladať a chápať ako skutočnosť, že rodičia chcú udeliť adresný súhlas k osvojeniu vo vzťahu ku konkrétnym osvojiteľom, ktorých chcú osobne poznať, a nebráni tomu, aby aj za týchto okolností bolo dieťa zaradené do evidencie krajského úradu, a osvojenie bolo sprostredkované orgánmi sociálno-právnej ochrany detí za podmienok uvedených v zákone.¹⁰⁹

¹⁰⁵ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. In: DVORÁK, Jan, ŠVETSKA, Jiří, ZUKINOVÁ, Michaela a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016 s.196. str. 109. ISBN 978-80-7478-325-8

¹⁰⁶ SEDLÁK, Petr. § 814 [Určení osoby budoucího osvojitele v souhlasu s osvojením]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 618. ISBN 978-80-7400-788-0

¹⁰⁷ Za dostatočné určenie je považované také, ktoré vylučuje zámenu s inou osobou.

¹⁰⁸ SKORUŠOVÁ, Lucie. § 20 [Zprostředkování osvojení a pěstounské péče orgány sociálně-právní ochrany]. In: ROGALEWICZOVÁ, Romana, CILEČKOVÁ, Kateřina, KAPITÁN, Zdeněk, DOLEŽAL, Martin a kol. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 186. ISBN 978-80-7400-713-2

¹⁰⁹ HOVORKA, Daniel. § 20 [Zprostředkování osvojení a pěstounské péče orgány sociálně-právní ochrany]. In: HOVORKA, Daniel., KRÍSTEK, Adam., MACELA, Miloslav., TRUBAČOVÁ, Klára., ZÁRASOVÁ, Zuzana, Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: Komentář. Wolters Kluwer a.s. 2020. str. 266. ISBN 987-80-7598-481-4

Špecifikácia budúcich osvojiteľov vytvára rozdiel oproti tzv. blanketovému súhlasu v účinnosti súhlasu, nakoľko v situácií ak bol súhlas daný s určením konkrétnej osoby ako osvojiteľa a návrh bol vzatý späť alebo zamietnutý, súhlas stráca účinnosť (§ 815 obč. z.).

2.2.2 Súhlas k osvojeniu bez určenia budúcich osvojiteľov

Základom tzv. blanketového súhlasu je súhlas, ktorým rodič deklaruje svoju vôľu k osvojeniu ktoroukoľvek osobou, následne vybranou v procese sprostredkovania osvojenia.¹¹⁰ Tzv. blanketový súhlas je neobvykle sporne chápaným inštitútom. Hlavnou príčinou tejto spornosti je celkom nesprávne vnímanie ako vzdanie sa práv a povinností rodiča pro futuro, čo je tak v zjavnom rozpore so zásadou úpravy pomerov medzi rodičmi a deťmi,¹¹¹ podľa, ktorej sa rodičia ani deti nemôžu vzdať vzájomných práv a povinností, a v prípade, že aj napriek tomu tak učinia k ich jednaniu sa neprihliada (§ 855 odst. 1 obč. z.). Nakoľko zmyslom zákona nie je výslovné vzdanie sa práva obsiahnutého v ustanovení §§ 16, 814 obč. z., ale podľa Křístka iba vyjadrenie, že rodič žiadnu vhodnú osobu potencionálneho osvojiteľa nepozná, a žiada preto o verejnoprávne sprostredkovanie osvojenia jeho dieťaťa.¹¹²

Naproti tomu Sedlák zastáva názor, že tzv. blanketovým súhlasom sa rodič fakticky vzdáva do budúcnosti možnosti rozhodovať o výbere osvojiteľa pre svoje dieťa, a preto sa predpokladá nutnosť sprostredkovania osvojenia,¹¹³ čo je však vlastne ľahostajné.

Tzv. blanketový súhlas má dopad predovšetkým v práve procesnom, kde sa aj najzreteľnejšie odzrkadľuje spornosť tohto inštitútu. V ustanovení § 432 odst. 1 písm. c) ZŘS je stanovené, že rodič, ktorý udelil súhlas s osvojením pred podaním návrhu na osvojenie, nie je účastníkom jednania. Následkom citovaného ustanovenia je uprenie účasti rodičovi v jednaní o osvojení, ďalej to, že na jeho mieste nevystupuje ani opatrovník, a že v osvojovacom jednaní nie je nikto, kto by hájil záujmy rodičovskej strany.^{114 115} Takto

¹¹⁰ SEDLÁK, Petr. § 814 [Určení osoby budoucího osvojitele v souhlasu s osvojením]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 618. ISBN 978-80-7400-788-0

¹¹¹ KRÍSTEK, Adam. Osvojení dětí: úplná adopce v českém právu. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Wolters Kluwer ČR. s. 136. str. 53. ISBN 978-80-7552-022-7.

¹¹² KRÍSTEK, Adam. Osvojení dětí: úplná adopce v českém právu. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Wolters Kluwer ČR.. s. 136. str. 53. ISBN 978-80-7552-022-7.

¹¹³ SEDLÁK, Petr. § 814 [Určení osoby budoucího osvojitele v souhlasu s osvojením]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 618. ISBN 978-80-7400-788-0

¹¹⁴ KRÍSTEK, Adam. Osvojení dětí: úplná adopce v českém právu. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Wolters Kluwer ČR. s.136 str.43. ISBN 978-80-7552-022-7.

¹¹⁵ Túto úpravu, vnímanú ako chybnú, stanovil už zákon o rodine v ustanovení § 68a. Následne bola z platnej hmotnoprávnej právnej úpravy odstránená, no napriek pochybeniu zákonodarcu je aj naďalej stanovená v procesnej úprave.

koncipované pravidlo je tak v zjavnom rozpore s článkom 37 odst. 3¹¹⁶ a 38 odst. 2¹¹⁷ Listiny základných práv a svobod.¹¹⁸ Túto zákonnú nezrovnalosť sa snaží dôvodová správa vysvetliť ako výnimočnú situáciu, kedy uvádza, že účasť rodiča na jednaní o osvojení je možné vylúčiť len tam, kde by realizácia ich účasti bola s prihliadnutím ku všetkým okolnostiam nemožná, alebo kde to vyplýva z výslovného prejavu vôle, za ktorým je aj tzv. blanketový súhlas.¹¹⁹ Táto právna úprava však dopadá aj na tzv. konkrétny súhlas, a účastníctvo sa tak paradoxne upiera aj rodičovi, ktorí udelil súhlas voči konkrétnej osobe osvojiteľa udelený pred zahájením jednania o osvojení.

Podľa môjho názoru by tak rodič, ktorý udeľuje tzv. blanketový súhlas, eventuálne súhlas pre určitú osobu pred zahájením jednania o osvojenie, mal mať rovnaké procesné postavenie ako rodič, ktorý udelil tzv. súhlas konkrétny po zahájení jednania. Stotožňujem sa tak s názorom Křístka, ktorý uvádza, že tak závažná otázka, akou je účastníctvo nemôže byť viazaná na detail, akým je časový okamih, kedy rodič prejavil svoj súhlas s osvojením. Z logiky veci je totiž nerozhodné či rodič udelil svoj súhlas spôsobom, že sa osobne dostavil k súdu a do protokolu vyslovil súhlas s osvojením svojho dieťaťa, alebo udelil súhlas k osvojeniu vo vzťahu ku konkrétnym osvojiteľom, ktorí deň na to podajú návrh na osvojenie, alebo k týmto úkonom dôjde v časovo opačnom poradí,¹²⁰ a nielen to, procesný predpis musí nasledovať, pokiaľ ide o práva a povinnosti rodičov predpis hmotnoprávny.

2.2.3 Výnimky zo súhlasu rodiča

K osvojeniu maloletého bez súhlasu jeho rodiča je možné pristúpiť iba vo výnimočných prípadoch, ktoré zákon presne stanoví. Súhlas rodiča sa nepožaduje v situáciách, ktoré zákon predvída, nakoľko záujem dieťaťa prevažuje nad právom rodiča prejavovať svoju vôľu a rozhodnúť tak o možnosti osvojenia svojho dieťaťa.¹²¹

Tieto situácie je možné rozdeliť do dvoch skupín, ktoré Občanský zákoník uvádza v ustanovení §§ 818 a 819 obč. z.

¹¹⁶ Všichni účastníci jsou si v řízení rovni (čl. 37 odst. 3 LZPS)

¹¹⁷ Každý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům. Veřejnost může být vyloučena jen v 3 případech stanovených zákonem (čl. 38 odst. 2 LZPS)

¹¹⁸ KRÍSTEK, Adam. Osvojení dětí: úplná adopce v českém právu. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Wolters Kluwer ČR. s. 136. str. 54. ISBN 978-80-7552-022-7.

¹¹⁹ Vláda: §§ 811- 814 Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních, č. 292/2013 Dz

¹²⁰ KRÍSTEK, Adam. Osvojení dětí: úplná adopce v českém právu. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Wolters Kluwer ČR. s. 136. str. 54. ISBN 978-80-7552-022-7.

¹²¹ SEDLÁK, Petr, ŠOHAJDOVÁ, Lucia. § 818 [Osvojení bez souhlasu rodiče]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 624. ISBN 978-80-7400-795-8

Ustanovenie § 818 odst. 1 obč. z., rozoznáva objektívne dôvody nepotrebnosti súhlasu rodiča s osvojením, ktorými sú:

- a) rodič bol zbavený rodičovskej zodpovednosti a zároveň aj práva udeliť súhlas s osvojením
- b) rodič nie je schopný prejavíť svoju vôľu alebo rozpoznať následky svojho jednanía, alebo svoje jednanie ovládnuť
- c) rodič sa zdržuje na neznámom mieste a toto miesto sa súdu v súčinnosti s ďalšími orgánmi verejnej moci nepodarilo zistiť ani pri vynaložení potrebnej starostlivosti.

Ak je rodič zbavený rodičovskej zodpovednosti a zároveň i práva udeliť súhlas s osvojením, rozsudok už existuje, súd meritorne nerozhoduje a rodič tak ex lege nemá právo udeliť súhlas s osvojením (§§ 871, 873 obč. z.). V ostatných vyššie zmienených prípadoch meritorne rozhodne o potrebnosti súhlasu rodiča s osvojením (§§ 821 obč. z., 439 ZŘS).

Zbavenie rodičovskej zodpovednosti a zároveň i práva dať súhlas k osvojeniu je zásahom do oblasti ľudských práv a jedná sa tak o výnimočné riešenie situácie. Odôvodnenosť takéhoto zásahu závisí na tom, že sa nejedná iba o vybočenie či opomenutie rodičovskej starostlivosti,¹²² ale musí dôjsť k zneužívaniu rodičovskej zodpovednosti či jej výkonu,¹²³ alebo k zanedbávaniu rodičovskej zodpovednosti či jej výkonu,¹²⁴ a to závažným spôsobom (§ 871 odst. 1 obč. z.). Ďalšími dôvodmi, pre ktoré rodič môže byť zbavený rodičovskej zodpovednosti je jednanie trestnoprávneho charakteru, a to prípady kedy rodič spáchal proti svojmu dieťaťu úmyselný trestný čin či už priamo alebo nepriamo,¹²⁵ použil svoje trestne nezodpovedné dieťa k spáchaniu trestného činu, alebo rodič spáchal trestný čin ako spolupáchateľ, návodca, pomocník či organizátor trestného činu spáchaného dieťaťom (§ 871 odst. 2 obč. z.).¹²⁶ Zbavenie rodiča rodičovskej zodpovednosti má pre rodiča, ktorý sa chová zavrhnúťhodným spôsobom či nie je dobrým príkladom pre dieťa sankčný charakter, avšak primárnym účelom je ochrana dieťaťa.¹²⁷

¹²² WESTPHALOVÁ, Lenka. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, ŠÍNOVÁ, Renata, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol.: Rodičovská zodpovednosť. Praha: Leges, 2016, s.352. ISBN 978-80-7502-179-3

¹²³ Za zneužívanie rodičovskej zodpovednosti je predovšetkým možné považovať ohrozenie telesného a duševného vývoja detí, umožnenie páchať trestnú činnosť, zvädzanie k nemorálnemu spôsobu života.

¹²⁴ Za závažné zanedbávanie, ktoré ale musí dosiahnuť značného stupňa je považované najmä dlhodobé neplnenie rodičovských povinností a práv k maloletému, nemorálny spôsob života rodičov, absolútny nezáujem o dieťa a jeho starostlivosť, výchovu a výživu.

¹²⁵ Vo svojom rozhodnutí 30 Cdo 1376/2012 Nejvyšší soud judikoval, že skutočnosť kedy otec detí zavraždil ich matku, predstavuje aj napriek tomu, že sa nedopustil priameho zásahu voči deťom, zásah do rodinného života dieťaťa ohrozujúci citový, rozumový a mravný vývoj. Táto skutočnosť tak môže s ohľadom na svoju intenzitu vyžadovať prijatie opatrenia v podobe zbavenia rodičovskej zodpovednosti.

¹²⁶ V tejto súvislosti je treba zmieniť predovšetkým trestný čin opustenie dieťaťa (§ 195 TZ), týranie svereňenej osoby (§ 198 TZ), ohrožovanie výchovy dieťaťa (§ 201 TZ), soulož medzi príbuznými (§ 188 TZ), pohlavné zneužívanie (§ 187 TZ)

¹²⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck), s. 369. str. 244. ISBN 978-80-7400-877-144

Rozhodnutie o zbavení rodičovskej zodpovednosti je vždy vyslovované vo vzťahu ku konkrétnemu rodičovi a dieťaťu.¹²⁸

Predným hľadiskom akéhokoľvek zásahu do rodičovskej zodpovednosti alebo iných práv rodiča je najlepší záujem dieťaťa, z rovnakého hľadiska je treba vyložiť aj kedy má súd zasiahnuť do práva rodiča dať súhlas s osvojením. Ak má rodič dieťa a súd rozhoduje o zbavení rodičovskej zodpovednosti, mal by zároveň vyriešiť otázku práva dať súhlas s osvojením. Aby bolo možné osvojiť maloleté dieťa musí v súlade s ustanovením § 818 odst. 1 písm. a) obč. z. dôjsť ku kumulatívne splneniu oboch podmienok, a to jednak zbavenia rodičovskej zodpovednosti (§ 871 obč. z.) a zároveň i k zbaveniu práva udeliť súhlas k osvojeniu, o ktorom súd musí výslovne rozhodnúť (§ 873 obč. z.). V opačnom prípade nebude možné maloletého osvojiť.

Ďalším zákonným dôvodom, kedy sa nevyžaduje súhlas rodiča je jeho nepriaznivý zdravotný stav, ktorý spočíva v neschopnosti rodiča prejaviť svoju vôľu či neschopnosti rozpoznať následky svojho jednania alebo svoje jednanie ovládnuť (§ 818 odst. 1 písm. b) obč. z.). K zákonom predpokladanému dôsledku stačí existencia jednej, ktorejkoľvek z uvedených podmienok, a zákon teda nepožaduje ich kumulatívne splnenie.¹²⁹

Neschopnosť prejaviť vôľu môže nastať v prípade, kedy je rodič v kóme, nie je schopný komunikácie, a väčšinou v dôsledku zdravotného postihnutia ani žiadnu vôľu nemá, alebo v prípade, že je u rodiča preukázaná ťažká mentálna retardácia alebo ťažká demencia.¹³⁰ Z rovnakých dôvodov môže nastať aj situácia, kedy rodič nie je schopný rozpoznať, a teda pochopiť následky svojho jednania. Pod neschopnosťou ovládnuť svoje jednanie v súvislosti s udelením súhlasu k osvojeniu dieťaťa je možné si predstaviť prejavy agresivity alebo hlbokej depresie, pre ktoré rodič nie je schopný ovládnuť svoje jednanie.¹³¹

Neschopnosť rodiča prejaviť svoju vôľu, či rozpoznať následky svojho jednania alebo ovládnuť svoje chovanie bude na dokazovacie jednanie klásť vyššie nároky, a to z dôvodu, aby

¹²⁸ WESTPHALOVÁ, Lenka. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, ŠÍNOVÁ, Renata, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol.: Rodičovská zodpovednosť. Praha: Leges, 2016, s. 352. ISBN 978-80-7502-179-3

¹²⁹ NOVÁ, Hana. §818 [Objektívni dôvody nepotrebnosti souhlasu rodiče s osvojením]. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, a.s. 2014. str. 372. ISBN 978-80-7478-457-6

¹³⁰ NOVÁ, Hana. §818 [Objektívni důvody nepotrebnosti souhlasu rodiče s osvojením]. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, a.s. 2014. str. 372. ISBN 978-80-7478-457-6

¹³¹ NOVÁ, Hana. §818 [Objektívni důvody nepotrebnosti souhlasu rodiče s osvojením]. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, a.s. 2014. str. 372. ISBN 978-80-7478-457-6

došlo k preukázaniu splnenia podmienok komentovaného ustanovenia. Súd nepochybne pristúpi k výsluchu rodiča a jeho osôb blízkych, vyžiada si správu ošetrojúceho lekára a s ohľadom na to, že sa jedná o situáciu obdobnú zásahu do svojprávnosti v úvahu pripadá aj spracovanie znaleckého posudku.¹³²

Skutočnosť, že sa rodič zdržiava na neznámom mieste a toto miesto sa nepodarí súdu zistiť v súčinnosti s orgánmi verejnej moci ani pri vynaložení potrebnej starostlivosti, je ďalším dôvodom, kedy zákon nevyžaduje súhlas rodičov s osvojením (§ 818 odst. 1 písm c) obč. z.). Jedná sa najskôr o situácie, ktoré je možné označiť ako nezvestnosť človeka,¹³³ situácie kedy pobyt rodiča nie je známy od „samého počiatku“.¹³⁴ Za „potrebnú starostlivosť“ je nutné chápať činnosť súdu, nakoľko primárna zodpovednosť leží na ňom, z ktorej je možno vidieť, že učené kroky skutočne smerujú k zisteniu pobytu rodiča a nie sú iba formalitou.¹³⁵ Súd je pred záverom o možnosti osvojiť dieťa bez súhlasu jeho rodičov povinný zistiť bydlisko zo všetkých možných a dostupných zdrojov,¹³⁶ a preto je overenie formálne evidovaného trvalého pobytu nutné pokladať za nedostatočné.¹³⁷ Súd je pri zisťovaní pobytu rodiča vedľa súčinnosti s orgánmi verejnej moci, ktorá je základ takého vyšetrovania, povinný vypočuť aj potrebných svedkov, spolupracovať mimo iné aj so súkromnými inštitúciami ako sú zariadenia, v ktorých sa rodičia zdržovali, závody, v ktorých pracovali, ale aj zdravotnícke zariadenia a iné.¹³⁸ Naznačenie jediného predvídaného postupu v predpise hmotného práva, sa tak vzhľadom k ostatným možným a uvedeným postupom súdu javí ako nedostatočné.

¹³² NOVÁ, Hana. §818 [Objektívni dôvody nepotrebnosti souhlasu rodiče s osvojením]. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, a.s. 2014. str. 372. ISBN 978-80- 7478-457-6

¹³³ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. In: DVOŘÁK, Jan, ŠVETSKA, Jiří, ZUKINOVÁ, Michaela a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016 s.196. str. 95. ISBN 978-80-7478-325-8

¹³⁴ Kedy sa napríklad rodič ihneď po pôrode vzdiali z miesta bydliska alebo pôrodnice a nepodarí sa jeho pobyt zistiť. V takom prípade tu patria aj deti z baby-boxov.

¹³⁵ SEDLÁK, Petr, ŠOHAJDOVÁ, Lucia. § 818 [Osvojení bez souhlasu rodiče]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 626. ISBN 978-80-7400-795-8

¹³⁶ Za zdroje tak možno považovať príkladmo všetky štátne databázy a evidencie ako centrálny registre, centrálny evidencie osôb, evidencie väzňov, centrálny evidencie exekúcií ďalej dotazy na Políciu ČR, Českú poštu, Úrad práce a iné

¹³⁷ SEDLÁK, Petr, ŠOHAJDOVÁ, Lucia. § 818 [Osvojení bez souhlasu rodiče]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 626. ISBN 978-80-7400-795-8

¹³⁸ NOVÁ, Hana. §818 [Objektívni důvody nepotrebnosti souhlasu rodiče s osvojením]. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, a.s. 2014. sr. 373. ISBN 978-80- 7478-457-6

Rozdiel medzi nezdržovaním sa na „mieste svojho pobytu“ a situáciou, kedy sa nepodarilo miesto pobytu zistiť formulovanej v ustanovení § 820 odst. 2 obč. z., spočíva v tom, že rodič opustí svoje miesto pobytu v čase, keď neprejavuje o dieťa dostatočný záujem. V tejto situácii je možné predpokladať, že orgán sociálno-právnej ochrany detí s rodinou pracoval a je mu tak známa situácia v rodine.¹³⁹

V prípadoch upravených ustanovením § 818 odst. 1 písm. b), c) obč. z., sa názory právnej teórie ohľadom udeľovania súhlasu poručníka a opatrovníka líšia. Nová zastáva názor, že v prípade ak rodič nie je schopný prejavovať svoju vôľu, alebo rozpoznať jej následky či ich ovládnuť (§ 818 odst. 1 písm. b) obč. z.), tak tento rodič nie je schopný zastupovať svoje dieťa, chrániť ho, vykonávať rodičovskú zodpovednosť, a z toho dôvodu je podľa jej názoru na mieste dieťaťa menovať poručníka.¹⁴⁰ Napr. Nová vykladá aj situáciu, keď sa rodič zdržuje na neznámom mieste (§ 818 odst. 1 písm. c) obč. z.), čím neposkytuje ochranu práv a záujmov svojho dieťaťa, a tak by aj v tomto prípade malo dôjsť k menovaniu opatrovníka dieťaťa.¹⁴¹ Sedlák a Šohajdová však zastávajú názor, podľa ktorého má byť v prípadoch poskytnutia súhlasu za rodiča, menovaný opatrovník, a to preto, že súhlas rodiča k osvojeniu nie je treba a funkcia opatrovníka po udelení tohto súhlasu zaniká. O tento dôvod tak opiera menovanie a následné udelenie súhlasu opatrovníkom v prípadoch upravených ustanovením § 818 odst. 1 písm. b), c) obč. z.¹⁴²

2.2.4 Zjavný nezáujem

Zjavný nezáujem predstavuje situáciu, kedy sa rodičia nesprávajú, tak ako by od nich bolo možné očakávať. Trvalo a zavinene porušujú svoje povinnosti rodiča, čím neprejavujú o dieťa sústavne opravdovú záujem. Úpravu zjavného nezájmu nájdeme v ustanovení § 819 obč. z. a naň nadväzujúcom ustanovení § 820 obč. z. Občiansky zákoník vytvára konštrukciu nezájmu postavenú na 3 kritériách.

¹³⁹ SEDLÁK, Petr, ŠOHAJDOVÁ, Lucia. § 818 [Osvojení bez souhlasu rodiče]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občiansky zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 626. ISBN 978-80-7400-795-8

¹⁴⁰ NOVÁ, Hana. §818 [Objektivní důvody nepotřebnosti souhlasu rodiče s osvojením]. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občiansky zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, a.s. 2014. str. 373. ISBN 978-80- 7478-457-6

¹⁴¹ NOVÁ, Hana. §818 [Objektivní důvody nepotřebnosti souhlasu rodiče s osvojením]. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občiansky zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, a.s. 2014. str. 373. ISBN 978-80- 7478-457-6

¹⁴² SEDLÁK, Petr, ŠOHAJDOVÁ, Lucia. § 818 [Osvojení bez souhlasu rodiče]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občiansky zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 626. ISBN 978-80-7400-795-8

- a. Prvé kritérium je časové, kedy sa vyžaduje sústavnosť tohoto jednanie. Špecifikáciu obsahu časového kritéria obsahuje až nasledujúce ustanovenie § 820 obč. z. ako dĺžku aspoň 3 mesiacov od posledného prejaveneho opravdového záujmu.¹⁴³
- b. Druhým kritériom je zavinené jednanie rodiča. Iba zavinené porušovanie povinností, resp. práv môže viesť k negatívnym dôsledkom. Nejde teda len o porušovanie povinností a práv, tvoriacich rodičovskú zodpovednosť, ale o porušovanie všetkých práv, resp. akýchkoľvek povinností rodiča.¹⁴⁴ Medzi tieto povinnosti a tieto práva patrí ponechanie dieťaťa vo výchovnom zariadení spojené s nezájmom o toto dieťa a s neprejavom snahy prevziať ho do rodinnej starostlivosti, neprejavom rodičom dlhodobo akýkoľvek záujem o dieťa, neposielanie darčiekov, nad rámec bežného výživného neposkytuje rodič nič, neinformuje sa o zdravotnom stave dieťaťa ani prospechu v škole, a nepokúsil sa s dieťaťom nadviazať kontakt. V otázke vyživovacej povinnosti nie je možné samotné neplnenie pokladať za hrubé porušenie rodičovských povinností. Naproti tomu situácie kedy sa rodič úmyselne vyhýba plneniu povinností, najmä ak finančné prostriedky vynakladá na gambling, alkohol, drogy, a kedy neplnením vyživovacej povinnosti ohrozuje zdravotný stav dieťaťa, je možné bez ďalšieho, za hrubé porušenie povinností posudzovať.¹⁴⁵ Zavinenie je nutné posudzovať vždy ad hoc a individuálne zohľadniť všetky existujúce okolnosti. Rodič, ktorý je zdravotne indisponovaný a z toho dôvodu nie je schopný sa o dieťa starať, neprejavuje zavinený nezáujem.
- c. Tretím kritériom je porušovanie rodičovských povinností. Tie sa rozpadajú do troch skupín, a to na povinnosti k osobe a osobnosti dieťaťa, vyplývajúce z rodičovskej zodpovednosti, a vyplývajúce z vyživovacej zodpovednosti. Na základe týchto povinností je porušovanie možno spozorovať napríklad v nedostatočnom uspokojovaní telesných potrieb dieťaťa, porušovanie povinností vo výchove a vzdelaní, prípadne neuspokojovanie telesných potrieb dieťaťa a zanedbanie zdravotnej starostlivosti.¹⁴⁶

¹⁴³ SEDLÁK, Petr, ŠOHAJDOVÁ, Lucia. § 819 [Nezájem]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 631. ISBN 978-80-7400-795-8

¹⁴⁴ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. In: DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016, 196 s. str. 95. ISBN 978-80-7478-325-8

¹⁴⁵ SEDLÁK, Petr, ŠOHAJDOVÁ, Lucia. § 820 [Domněnka nezájmu]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 633. ISBN 978-80-7400-795-8

¹⁴⁶ SEDLÁK, Petr, ŠOHAJDOVÁ, Lucia. § 819 [Nezájem]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 631. ISBN 978-80-7400-795-8

Zákon ako podmienku zjavného nezájmu o dieťa požaduje aj neprejavovanie opravdového záujmu. Význam tohto pojmu je opätovne nutné hľadať v judikatúre. Výklad pojmu Nejvyšší soud predkladá v rozhodnutí 21 Cdo 1432/2014 zo dňa 25.5.2016, ako prejavy rodičov, ktoré je možné hodnotiť ako znak opravdového citového vzťahu rodičov k dieťaťu, kde je z ich jednania zjavné a očividné, že sa chcú o dieťa starať, a nemajú v úmysle sa ho vzdať. Existenciu a intenzitu citových väzieb vzťahu je možno posudzovať na základe vonkajších okolností a prejavov rodiča smerom k dieťaťu. Za opravdový záujem tak možno pokladať udržiavanie čo možno najsústavnejšieho styku v rámci osobných možností v rovine ústnej či písomnej, zaujímanie sa o zdravotný stav a prospech, prispievanie na výživu a prejavovanie záujmu aj o iné záležitosti dieťaťa.¹⁴⁷ Opravdový záujem sa prejavuje vôľou a snahou rodiča budovať a rovnako i upevňovať citové vzťahy voči dieťaťu. Na váhu padajú aj snahy a medze možností rodiča, vzhľadom k sociálnym pomerom, schopnostiam sociálnej orientácie, stupňu inteligencie, vzdelaniu, a príčinám pasivity rodiča.¹⁴⁸

Zjavnosť nezájmu rodiča o dieťa v zmysle ustanovenia § 820 obč. z. je postavená na vyvrátiteľnej domnienke: má sa za to, že nezáujem rodiča o dieťa je zjavný,¹⁴⁹ ak trvá aspoň tri mesiace od posledného prejaveneho opravdového záujmu.

Skutkové situácie nezájmu by bolo možné rozlíšiť do troch skupín prípadov. Prvým prípadom je správanie rodičov, v ktorom je možno spozorovať hrubé porušenie rodičovských povinností. Čo možno za takéto správanie považovať som sa pokúsila priblížiť už vyššie. Druhým prípadom je situácia, kedy správanie rodiča nie je možné hodnotiť ako hrubé porušenie povinností. Tretím prípadom, je situácia, v ktorej sa nejedná o porušenie rodičovských povinností, ale naopak o to, že rodič opustil miesto, kde sa trvalo zdržoval, nové miesto svojho pobytu neuviedol a toto miesto sa nepodarilo ani za uplynulé tri mesiace zistiť.¹⁵⁰ Sedlák a Šohajdová sa domnievajú, že opustenie miesta pobytu rodičom, je osobitým dôvodom nezájmu, v rámci ktorého rodič porušuje svoje rodičovské povinnosti práve opustením dieťaťa, faktickým rezignovaním nad starostlivosťou

¹⁴⁷ 21 Cdo 1432/2014

¹⁴⁸ GREJAROVÁ, Pavla. Posuzování důvodů nezájmu rodičů o dítě při rozhodování o osvojení. Právní fórum. 2012, č. 9, s. 433-435. ISSN 1414-7966

¹⁴⁹ Je jasné, že zákonodarcu mal v prípade pojmu „zjavný“ na mysl intenzitu nezájmu, a nie či je alebo nie je evidentný, ako k výkladu pojmu „zjavný“ pristupuje Nejvyšší soud v rozhodnutí 33 Cdo 1794/2018

¹⁵⁰ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. In: DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016, 196 s. str. 96. ISBN 978-80-7478-325-8

o dieťa.¹⁵¹ Orgán sociálno-právnej ochrany detí je povinný v rámci poskytovanej súčinnosti súdu, vynaložiť všetko skutočné úsilie v snahe rodiča vypátrať. (§ 19 odst. 1 písm. a) zák. o SPOD).

Čo sa týka hrubého nezájmu a opustenia miesta bydliska rodičom, beží od objektívne posledného prejaveneho opravdového záujmu trojmesačná lehota, po ktorej uplynutí nasleduje vzápätí zvláštne jednanie, v rámci ktorého súd rozhodne o potrebe súhlasu rodiča k osvojeniu. Zvláštne jednanie je v súlade s ustanovením § 821 obč. z. výslovne označené za samostatné jednanie. Zmyslom tejto právnej úpravy je, aby jednanie prebehlo nezávisle na vlastnom jednaní o osvojení.¹⁵² Jednanie o potrebe súhlasu k osvojeniu musí prebehnúť vždy v prípadoch zjavného nezájmu rodiča o dieťa (§ 820 obč. z.), v prípade keď rodič nie je schopný prejaviť svoju vôľu alebo rozpoznať následky svojho jednania (§ 818 odst. 1 písm. b) obč. z.), a v prípade kedy sa rodič zdržuje na neznámom mieste, ktoré sa nepodarilo súdu vypátrať ani za súčinnosti iných orgánov verejnej moci podľa (§ 818 odst. 1 písm. c) obč. z.).

Dôležitou skutočnosťou daného jednania je, že vydané rozhodnutie musí dopadať na oboch rodičov. V prípade, kedy by rozhodnutie dopadalo jedine na jedného rodiča, ktorý nemusí súhlas udeliť, bude vykonávať právo súhlasu druhý rodič. Najskôr potom, ako súhlas s osvojením nemusí udeliť ani jeden rodič, postupuje súd podľa ustanovenia § 439 ZŘS, a menuje rozsudkom opatrovníka pre udelenie súhlasu s osvojením.¹⁵³ V prípade tohto rozhodnutia nejde o rozhodnutie, ktorým by sa zasahovalo do rodičovskej zodpovednosti.¹⁵⁴ Orgán sociálno-právnej ochrany detí má povinnosť pred vlastným podaním návrhu, prípadne po podaní návrhu inou oprávnenou osobou prejednať s rodičmi dôvody, pre ktoré došlo alebo má dôjsť k podaniu návrhu a zrozumiteľne poučiť rodičov o ich rodičovských povinnostiach a o možných následkoch ich neplnenia (§ 14 odst. 2 písm. a) zák. o SPOD).

¹⁵¹ SEDLÁK, Petr, ŠOHAJDOVÁ, Lucia. § 820 [Domněnka nezájmu]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 634. ISBN 978-80-7400-795-8

¹⁵² SVOBODA, Karel. § 439 [Určení, zda je třeba souhlasu rodičů s osvojením]. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 917. ISBN 978-80-7400-788-0

¹⁵³ SVOBODA, Karel. § 439 [Určení, zda je třeba souhlasu rodičů s osvojením]. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 917. ISBN 978-80-7400-788-0

¹⁵⁴ SEDLÁK, Petr, ŠOHAJDOVÁ, Lucia. § 819 [Nezájem]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 630. ISBN 978-80-7400-795-8

Rozhodným okamihom pre počiatok behu lehoty je posledný prejavovaný záujem rodiča voči dieťaťu. Lehota je koncipovaná ako minimálna, a preto musí byť ku dňu podania návrhu splnená. Navrhovateľ, typicky orgán sociálno-právnej ochrany detí, je povinný identifikovať okamih, kedy rodič naposledy prejavil o dieťa záujem a splnenie lehoty doložiť (§ 14 odst. 1 písm a) zák o SPOD). V súlade s názorom Ústavného soudu vyjadreného v rozhodnutí II. ÚS. 485/10 vyplýva nutnosť skúmať správanie rodiča aj po podaní návrhu až do doby vydania rozhodnutia.¹⁵⁵ Súd bude mať rovnako i povinnosť skúmať zachovanie podmienok hrubého porušovania povinností rodičom aj v priebehu jednaní o nezáujme.¹⁵⁶ Podľa názoru Ústavného soudu ďalej nie je možné chápať dobu sústavného opravdového nezáujmu o dieťa ako kvaziprepadnú lehotu, kedy uplynutím šiestich mesiacov bez prejaveneho záujmu o dieťa rodič „stráca“ právo udelenia súhlasu či nesúhlasu s osvojením. Takáto interpretácia by bola považovaná za ústavne nekonformnú, pretože vedie k neproporcionálnemu obmedzeniu práva na rodinný živo rodiča i dieťaťa.¹⁵⁷

V situáciách, kedy je správanie rodiča, síce možné posúdiť ako opravdový nezáujem, no nie je možné v ňom rozpoznať hrubé porušenie povinností rodiča, je nutné, aby orgán sociálno-právnej ochrany detí poučil rodiča, akým spôsobom by sa mal správať a o dôsledkoch, ktoré sú s prípadným pokračovaním nežiadúceho chovania spojené. Tento spôsob sa javí vhodný a použiteľný u rodičov, u ktorých existuje reálna možnosť, že dôjde k náprave ich správania, pokiaľ ide o plnenie ich rodičovských povinností, keď sa podarilo odstrániť príčiny nežiadúceho chovania.

Orgán sociálno-právnej ochrany dieťaťa je povinný rodiča nie len upozorniť, ale zároveň mu poskytnúť poradenstvo a pomoc, v súlade s ustanovením § 9a odst. 1 zák. o SPOD, ktorý stanoví, že v prípade ak nastane situácia, ktorá ohrozuje riadnu výchovu a priaznivý vývoj dieťaťa, ktorú rodičia alebo iné osoby zodpovedné za výchovu dieťaťa nemôžu a nie sú schopné sami riešiť, je nevyhnutné prijať potrebné opatrenia sociálno-právnej ochrany podľa časti tretej, s ohľadom na ochranu dieťaťa a k poskytnutiu pomoci rodičom alebo iným osobám zodpovedným za výchovu dieťaťa. Orgán sociálno-právnej ochrany dieťaťa je povinný rodiča poučiť o jeho právach a povinnostiach a možných následkoch, ak svoje práva a povinnosti nebude riadne vykonávať (§ 14 odst. 2 písm. a) zák. o SPOD). Rodič má tri mesiace k tomu, aby svoje jednanie voči dieťaťu zásadným

¹⁵⁵ ÚS. 485/10

¹⁵⁶ SEDLÁK, Petr, ŠOHAJDOVÁ, Lucia. § 820 [Domněnka nezájmu]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 634. ISBN 978-80-7400-795-8

¹⁵⁷ ÚS. 485/10

spôsobom, zmenil, teda aby sa začal správať ako riadny rodič a dával tak najavo svoj opravdový záujem o dieťa.¹⁵⁸ Práve v tomto období sa má rodičovi dostať všetkej pomoci spôsobilej jeho správanie napraviť. Je dôležité zdôrazniť, že rodičia z problematického sociálneho prostredia či s nízkym dosiahnutým vzdelaním často nevedia akému značnému riziku sa svojou dlhodobou (aspoň šesťmesačnou) pasivitou vystavujú.¹⁵⁹

Ako už bolo naznačené, v prípade kedy v jednaní rodiča nie je možné spozorovať hrubé porušenie jeho povinností, pobeží najskôr objektívna trojmesačná lehota nezájmu, a následne odo dňa poučenia rodiča orgánom sociálno-právnej ochrany detí v zmysle ustanovenia § 820 odst. 1 veta druhá obč. z., pobeží ďalšia nadväzujúca trojmesačná lehota.¹⁶⁰ Po márnom uplynutí šiestich mesiacov v podobe dvoch na seba nadväzujúcich trojmesačných lehôt, je na mieste zahájiť zvláštne jednanie o tom, či je potrebný súhlas rodiča s osvojením, obdobne ako je tomu v prípade hrubého porušenia rodičovských povinností a opustenia trvalého miesta bydliska.

2.2.4 Rodič trpiaci duševnou poruchou

Problematika rodičov trpiacich duševnou poruchou alebo rodičov závislých na užívaní návykových látok, ktorí vo väčšine prípadov nie sú schopní sa o svoje dieťa starať, resp. vykonávať všetky rodičovské práva a povinnosti, súvisí s obmedzenou svojprávnosťou (§ 55 a násl. obč. z.). V súlade s ustanovením § 57 odst. 1 obč. z. môže súd obmedziť svojprávnosť človeka v rozsahu v akom nie je schopný pre duševnú chorobu samostatne jednať. Rozsah obmedzenia sa odvíja od duševnej poruchy, ktorá nie je len prechodná, avšak nemusí byť trvalá ani nevyliciteľná, no nesmie mať krátke trvanie¹⁶¹ a ďalej od neschopnosti právne jednať, ktorá sa odvíja od schopnosti samostatne sa postarať o vlastné záležitosti (§ 57 odst. 1 obč. z.). V prípade ak u takto označených rodičov nedošlo k rozhodnutiu súdu o obmedzení svojprávnosti vo vzťahu k osvojeniu aj pokiaľ ide o právo dať súhlas k osvojeniu, je možné komentovanú situáciu podradiť pod nepriaznivý zdravotný stav rodiča spomenutý v ustanovení § 818 odst. 1 písm. b) obč. z., ako neschopnosť rodiča prejavíť svoju vôľu či rozpoznať následky svojho jednania alebo ich ovládnuť.

¹⁵⁸ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. In: DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016, 196 s. str. 96 ISBN 978-80-7478-325-8

¹⁵⁹ GREJAROVÁ, Pavla. Posuzování důvodů nezájmu rodičů o dítě při rozhodování o osvojení. Právní fórum. 2012, č. 9, s. 433-435. ISSN 1414-7966

¹⁶⁰ NOVÁ, Hana. §820 [Domněnka nezájmu]. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, a.s. 2014. str. 380. ISBN 978-80-7478-457-6

¹⁶¹ ČUHELOVÁ, Kateřina. § 57 [Rozsah omezení]. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 218. ISBN 978-80-7400-852-8

Inštitút obmedzenia svojprávnosti je najzávažnejším zásahom do svojprávnosti človeka (§ 55 a násl. obč. z.). Obmedzenie v svojprávnosti mieri na majetkové práva, kedy rodič môže byť obmedzený pokiaľ ide o majetkové práva, ale zároveň môže byť schopný o dieťa pečovať (§ 812 obč. z.). Objavil sa aj názor, podľa ktorého môže byť rodič obmedzený na jednotlivých právach vykonateľných pri osvojení dieťaťa, a preto v rámci rozhodnutia o obmedzení svojprávnosti môže nastať situácia, kedy rodič bude obmedzený generálne na všetkých právach súvisiacich s osvojením, alebo na konkrétne špecifikovaných právach.¹⁶² Právo rodiča dať súhlas s osvojením je viazané na svojprávnosť rodiča (§ 811 obč. z.), a preto rodič, ktorého svojprávnosť bola obmedzená, je oprávnený udeliť súhlas k osvojeniu svojho maloletého dieťaťa v závislosti na tom, ako súd rozhodujúci o obmedzení svojprávnosti, rozhodol konkrétne o tomto práve (§ 812 obč. z.). Súd by tak mal v posudzovaní svojprávnosti osoby, ktorá má k dieťaťu rodičovskú zodpovednosť v prípade, kedy je to vhodné, napríklad v dôsledku psychickej choroby, zároveň posúdiť jej možnosť pochopiť a zvážiť dôsledky prípadného osvojenia a v rozsudku túto oblasť zhodnotiť a rozhodnúť o nej.¹⁶³ Právnym následkom komentovaného ustanovenia je, že v prípade ak bol rodič obmedzený zároveň aj na práve udeliť súhlas k osvojeniu, nie je oprávnený právne jednať, a ex lege sa nevyžaduje jeho súhlas s osvojením.

Dôkazná situácia bude v tomto prípade zložitá a to najmä u osôb, u ktorých bude posudzovaná svojprávnosť a miera jej obmedzenia v dobe, keď doposiaľ nie sú rodičom a rozhodujúci vplyv doba, ktorá uplynula od rozhodnutia o obmedzení svojprávnosti do doby rozhodovania o osvojení.¹⁶⁴

Za potrebné pokladám zdôrazniť skutočnosť, že ak bol rodič obmedzený na svojprávnosti a vedľa toho ďalším výrokom súdu aj v rozsahu výkonu práv a povinností plynúcich z rodičovskej zodpovednosti (§ 865 odst. 2 obč. z.), nemá to vplyv na jeho právo súhlasiť s osvojením, nakoľko ako som uviedla vyššie, právo súhlasiť s osvojením je právom statusovým (§ 856 obč. z.).

Krístek však vylúčenie potreby súhlasu považuje za sporné, a to z dôvodu, kedy je momentálne obmedzovanie svojprávnosti na ústupe, naproti preferencii podporovaného

¹⁶² SEDLÁK, Petr. § 812 [Souhlas rodiče, který byl omezen na svéprávnosti]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 614. ISBN 978-80-7400-795-8

¹⁶³ NOVÁ, Hana. §812 [Rozsah jednání rodiče, jehož svéprávnost byla omezena]. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, a.s. 2014. str. 364. ISBN 978-80- 7478-457-6

¹⁶⁴ NOVÁ, Hana. §812 [Rozsah jednání rodiče, jehož svéprávnost byla omezena]. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, a.s. 2014. str. 364. ISBN 978-80- 7478-457-6

rozhodovania formou inštitútu nápomoci pri rozhodovaní (§ 45 a násl. obč. z.). Podľa jeho slov tu tak vyvstáva otázka prípustnosti takéhoto vylúčenia en bloc z rozhodovania, s ohľadom na práva osôb so zdravotným postihnutím.¹⁶⁵

V otázke, kto bude môcť udeliť súhlas za rodiča obmedzeného v svojprávnomi Sedlák zastáva názor, podľa ktorého obecný opatrovník môže súhlasiť s osvojením, namiesto rodiča, ktorý je obmedzený vo svojprávnomi, vrátane práva udeliť súhlas s osvojením. Svoj výklad podkladá interpretáciou ustanovenia § 458 obč. z., ktorý vzťahuje výlučne na pojem rodičovská zodpovednosť, a v súlade s ktorým opatrovník nie je oprávnený za zastúpeného právne jednáť v otázkach týkajúcich sa výkonu rodičovských práv a povinností. Z tohto výkladu, tak je možné dovodiť že opatrovník rodiča takto obmedzeného v svojprávnomi aj v rozsahu práva súhlasiť s osvojením, môže poskytnúť súhlas s osvojením za tohto rodiča, nakoľko právo udeliť súhlas s osvojením je právom statusovým (§ 856 obč. z.) a dané jednanie tak nebude v rozpore so spomínaným ustanovením § 458 obč. z.¹⁶⁶

Opačný výklad, ktorý je možné považovať aj za správny, zaujal krajský súd v Prahe vo svojom rozhodnutí 24 Co 12/2020, v ktorom konštatoval, že sa nestotožnil s názorom prvostupňového súdu, že hmotnoprávny opatrovník je oprávnený udeliť súhlas s osvojením za rodiča obmedzeného v svojprávnomi v rozsahu súhlasu s osvojením. Krajský súd sa opiera o ustanovenie § 818 odst. 2 obč. z. v spojení s ustanovením § 818 odst. 1 písm. b) obč. z.¹⁶⁷ Dané ustanovenie sa však, ako som vysvetlila vyššie, aplikuje na rozdielnú situáciu, a to na rodiča, u ktorého ešte nedošlo k obmedzeniu svojprávnomi a zároveň sa vzťahuje na situácie, kedy sa jedná iba o jedného rodiča, eventuálne na prípady kedy uvedená situácia nastane u oboch rodičov, kde na tomto mieste je výslovne zákonom k udeleniu súhlasu namiesto rodiča oprávnený opatrovník, prípadne poručník (§ 818 odst. 2 obč. z.).

2.2.5 Súhlas rodiča, ktorý ešte nenadobudol plnú svojprávnomi

Rodič, ktorý je maloletý a ešte nenadobudol plnej svojprávnomi, má právo udeliť súhlas s osvojením, avšak nemôže toto právo vykonať, a rovnako to za neho nemôže urobiť ani nikto iný (§ 811 obč. z.). V takomto prípade je potrebné vyčkať, nakoľko zákon toto právo priznáva vo väzbe na čiastočnú svojprávnomi (§ 31 obč. z.), zároveň ho však aj obmedzuje a stanovuje minimálnu vekovú hranicu dosiahnutím šestnásteho roku života (§ 811 odst. 1 obč. z.).

¹⁶⁵ KRŽÍSTEK, Adam. Osvojení dětí: úplná adopce v českém právu. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Wolters Kluwer ČR. s. 136 str. 38. ISBN 978-80-7552-022-7.

¹⁶⁶ SEDLÁK, Petr. § 812 [Souhlas rodiče, který byl omezen na svéprávnomi]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 615. ISBN 978-80-7400-795-8

¹⁶⁷ 24 Co 12/2020

Dôvodová správa k tomuto ustanoveniu akcentuje vzájomný vzťah medzi rodičom a dieťaťom, kedy komentované ustanovenie vykladá ako prejav ochrany zvláštneho práva jedinca prirodzene spojeného s jeho vlastným dieťaťom.¹⁶⁸ Z dôvodovej správy je tak možné dovodiť, že zmyslom daného ustanovenia je ochrana rodiča, ktorý je sám vo veku dieťaťa. Nová, uvádza, že dané ustanovenie je možné považovať za diskutabilné a skôr negatívne. Podľa jej názoru veková hranica obsiahnutá v ustanovení § 811 obč. z. nemá oporu v žiadnom inom právnom predpise a mala by byť zachovaná možnosť súdu posúdiť každý jednotlivý prípad, podľa jeho jedinečnosti a špecifik.¹⁶⁹

Sedlák sa naproti tomu pripojuje k názoru zákonodarcu, keď zákonnosť daného ustanovenia odôvodňuje ako výsledok testu proporcionality, uskutočneným zákonodarcom pri strete ústavne zaručených práv.^{170 171}

V súlade s ustanovením § 31 obč. z. zákon požaduje dosiahnutie určitého stupňa voľnej vyspelosti, ktorú viaže na dovŕšenie šestnástich rokov. V prípade ak rodič ešte nedosiahol stanovenej vekovej hranice, nie je dostatočne voľne vyspelý a nenadobudol svojprávnosť v požadovanom rozsahu, tak aby bol spôsobilý súhlas s osvojením udeliť.¹⁷² Z dikcie zákona tak vyplýva, že rodič mladší šestnástich rokov nesmie takýto súhlas udeliť. Pokiaľ by však aj napriek tomu, takýto rodič súhlas s osvojením svojho dieťaťa udelil, bude sa jednať o zdánlivé právne jednanie, kedy by rodič jednal v rozsahu, ku ktorému nie je spôsobilý (§ 581 obč. z.).

Súd v zmysle ustanovenia § 811 odst. 1 obč. z. posúdi spôsobilosť udeliť súhlas s osvojením rodiča, ktorý dovŕšil šestnásty rok života, iba žeby nadobudol plnú svojprávnosť, nakoľko prekročenie danej vekovej hranice neznamena, že rodič bude schopný posúdiť následky svojho jednania. K posúdeniu spôsobilosti rodiča posúdiť následky svojho jednania a udeliť súhlas nie je potrebné zvláštne jednanie a súd tak učiní v jednaní, v ktorom rodič súhlas prejavuje.^{173 174}

¹⁶⁸ Vláda: §§ 811- 814 Dôvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz

¹⁶⁹ NOVÁ, Hana. §811 [Souhlas rodiče, který není plně svéprávný]. In: DVORÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, a.s. 2014. str. 363. ISBN 978-80- 7478-457-6

¹⁷⁰ Dochádza tu k stretu záujmov prípadného osvojenca a jeho maloletého rodiča, na ktorého sa rovnako vzťahuje ochrana najlepších záujmov dieťaťa

¹⁷¹ SEDLÁK, Petr. § 811 [Souhlas rodiče, který nenabyl plně svéprávnosti]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 612. ISBN 978-80-7400-795-8

¹⁷² SEDLÁK, Petr. § 811 [Souhlas rodiče, který nenabyl plně svéprávnosti]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 612. ISBN 978-80-7400-795-8

¹⁷³ Súd zisťuje, či rodič rozumie významu samotného osvojenia, súhlasu s osvojením a jeho dôsledkov.

¹⁷⁴ SEDLÁK, Petr. § 811 [Souhlas rodiče, který nenabyl plně svéprávnosti]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 613. ISBN 978-80-7400-795-8

Citované ustanovenie § 811 odst. 2 obč. z. neumožňuje, aby za rodiča udelil súhlas jeho opatrovník. Nakoľko rodič udeľuje súhlas s osvojením zákonom predpísanou formou, a to osobne prehlásením voči súdu (§ 810 odst. 1 obč. z.), je z logiky veci aj v prípade rodiča, ktorý nie je plne svojprávny, zastúpenie opatrovníkom¹⁷⁵ vylúčené. Táto úprava tak predstavuje obecnú otázku právne jednat' u maloletého, ktorý ešte nedovŕšil šestnásty rok života bez jeho súhlasu. Právo udeliť súhlas s osvojením je spojené s rodičom ako osobou a je tak nutné, aby v prípadoch, kedy by rodič mal byť na právach obmedzený mu toto právo náležalo, a mal tak možnosť sa k osvojeniu vyjadriť.¹⁷⁶

2.2.6 Súhlas opatrovníka resp. poručníka za rodiča

V prípade keď u oboch rodičov dôjde k naplneniu skutočností uvedených v ustanovení § 818 odst. 1 obč. z.,¹⁷⁷ je za rodiča oprávnený dať súhlas k osvojeniu poručník, prípadne súdom menovaný opatrovník (§ 818 odst. 2 obč. z.). S komentovaným ustanovením sa zhoduje aj ustanovenie § 821 odst. 2 obč. z., ktoré rovnako predpokladá menovanie opatrovníka, v prípade, ak súd v zvláštnom jednaní rozhodne, že k osvojeniu dieťaťa nie je potrebný súhlas ani jedného z rodičov (§ 821 odst. 1 obč. z.). Ustanovenie § 818 odst. 2 obč. z. rozoznáva súhlas poručníka a opatrovníka, avšak už nekomentuje, v ktorom prípade bude súhlasiť poručník, a v ktorom opatrovník. Oba súhlasy tak formuluje akosi zastupiteľne, kedy máme poručníka dieťaťa, ktorý bol dieťaťu menovaný v prípade, že rodič napríklad zomrel a vedľa neho je ešte kolízny opatrovník menovaný dieťaťu, ktorý udelí súhlas s osvojením. V praxi sa však žiadny poručník nemenuje a dieťaťu bude rovno menovaný iba opatrovník kolízny alebo iný, ktorý udelí súhlas rovno za dieťa i za rodiča.¹⁷⁸

Zákon nijakým spôsobom nekonkretizuje osobu opatrovníka a ani neukladá súdu povinnosť menovať opatrovníkom určitú osobu. Je to však súd rozhodujúci o osvojení, ktorý nesie zodpovednosť za to, že menovaní opatrovníci sú schopní brániť záujmy dieťaťa aj

¹⁷⁵ Pri spomenutí opatrovníka v citovanom ustanovení v Občanskom zákoníku pravdepodobne došlo k pochybeniu zákonodárcu, nakoľko maloletý rodič nemá opatrovníka, alebo zákonného zástupcu

¹⁷⁶ SEDLÁK, Petr. § 811 [Souhlas rodiče, který nenabyl plné svéprávnosti]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 613. ISBN 978-80-7400-795-8

¹⁷⁷ Jedná sa o skutočnosť, kedy rodič bol zbavený rodičovskej zodpovednosti a zároveň práva udeliť súhlas s osvojením (§ 818 odst. 1 písm a) obč. z.), rodič nie je schopný prejavíť svoju vôľu alebo rozpoznať následky svojho jednania alebo ho ovládnuť (§ 818 odst. 1 písm. b) obč. z.), rodič sa zdržuje na neznámom mieste a toto miesto sa súdu nepodarí v súčinnosti s orgánmi verejnej moci zistiť ani pri vynaložení potrebnej starostlivosti (§ 818 odst. 1 písm. c) obč. z.)

¹⁷⁸ SVOBODA, Karel. § 439 [Určení, zda je třeba souhlasu rodičů s osvojením]. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 918. ISBN 978-80-7400-788-0

rodičov, a že medzi nimi nevznikne kolízia.¹⁷⁹ Nakoľko súd má voľnosť v oblasti rozhodovania menovania opatrovníka, musí zohľadniť skutočnosť, že opatrovníkom, ktorého dieťaťu bude menovať, bude typicky orgán sociálno-právnej ochrany detí, ktorý vo svojich rukách môže koncentrovať hneď niekoľko funkcií¹⁸⁰ a zároveň by mohol byť menovaným hmotnoprávnym opatrovníkom udeľujúcim súhlas s osvojením za rodičov.¹⁸¹

Svoboda uvádza, že opatrovníkom udeľujúcim súhlas za rodičov, nemôže byť opatrovník, ktorý v jednaní zastupuje záujmy osvojovaného dieťaťa, nakoľko ich záujmy sú odlišné. Opatrovník majúci udeliť súhlas s osvojením za rodičov, rozhoduje podľa objektívne daných skutočností, že osvojenie nie je v rozpore so záujmami rodiča osvojovaného, naproti čomu opatrovník osvojovaného dieťaťa háji výlučne jeho záujmy.¹⁸² Orgány sociálno-právnej ochrany detí v praxi z dôvodu zamedzeniu kumulácie funkcií navrhujú na osobu opatrovníka susediaci orgán sociálno-právnej ochrany detí.¹⁸³

Pokiaľ je dieťaťu menovaný poručník, je treba postupovať podľa ustanovení o poručenství (§ 928 a násl. obč. z.). Osobou poručníka súd predne menuje človeka, ktorého naznačili¹⁸⁴ rodičia dieťaťa, týmto priráním nie je súd nijak viazaný, avšak zároveň platí, že nemôže menovať človeka, ktorého rodičia výslovne vylúčili, rovnako ako osobu, ktorej menovanie by bolo v rozpore so záujmami dieťaťa (§ 931 odst. 1 obč. z.). V prípade ak súd takú osobu nenájde, musí pokračovať v hľadaní iného vhodného človeka, a to medzi príbuznými dieťaťa, či medzi osobami blízkymi dieťaťu alebo jeho rodine (§ 931 odst. 1 obč. z.). Ak súd ani následne neuspeje, bude pokračovať v hľadaní iného vhodného človeka, a to už bez obmedzeného okruhu osôb (§ 931 odst. 1 obč. z.). V prípade ak sa súdu uvedeným postupom nepodarí nájsť žiadneho vhodného človeka, alebo prípadne ak tento človek svoje menovanie do funkcie odmietne, menuje súd do funkcie poručník orgán sociálno-právnej

¹⁷⁹ SVOBODA, Karel. § 439 [Určení, zda je třeba souhlasu rodičů s osvojením]. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 918. ISBN 978-80-7400-788-0

¹⁸⁰ Výkon hmotnoprávného opatrovníka osvojovaného dieťaťa pri jeho súhlase s osvojením, výkon kolízneho opatrovnictva osvojovaného dieťaťa v jednaní vo veciach osvojenia, aktívnu legitimáciu k zahájeniu jednanía o potrebnosti súhlasu rodiča s osvojením. Takéto fungovanie v praxi však nie je žiaduce a správne, kedy predstava zákonodarcu bola odlišná

¹⁸¹ SEDLÁK, Petr, ŠOHAJDOVÁ, Lucia. § 818 [Osvojení bez souhlasu rodiče]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 628. ISBN 978-80-7400-795-8

¹⁸² SVOBODA, Karel. § 439 [Určení, zda je třeba souhlasu rodičů s osvojením]. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 918. ISBN 978-80-7400-788-0

¹⁸³ SEDLÁK, Petr, ŠOHAJDOVÁ, Lucia. § 818 [Osvojení bez souhlasu rodiče]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 628. ISBN 978-80-7400-795-8

¹⁸⁴ Forma naznačenia nie je stanovená, môže sa jednať napríklad o súčasť závetu, dopisu, alebo neformálne, ústne. Predpokladá sa, že rodičia prejednávajú s danou osobou túto záležitosť.

ochrany detí (§§ 930 odst. 3 obč. z., 17 písm. a) zák. o SPOD). V medziobdobí medzi zistením potreby menovania poručníka určitému dieťaťu a okamihom, kedy sa poručník menovaný súdom ujme svojej funkcie, vykonáva poručníctvo ex lege, orgán sociálno-právnej ochrany ako verejný poručník (§§ 929 obč. z., 17 písm. b) zák. o SPOD).

Pre rozlíšenie osoby udeľujúcej súhlas za rodiča platí, že pokiaľ bol dieťaťu už menovaný poručník, bude to on, kto vysloví súhlas s osvojením, a naproti tomu ak poručník menovaný nebol, súd menuje opatrovníka pre jednanie o osvojení a ten bude oprávnený udeliť súhlas s osvojením.¹⁸⁵

Právna teória sa zhoduje na udeľovaní súhlasu poručníkom, ktorý musí byť dieťaťu menovaný v súlade s ustanovením § 928 obč. z.¹⁸⁶ v prípade ak boli oba rodičia zbavení rodičovskej zodpovednosti a zároveň práva udeliť súhlas s osvojením (§ 818 odst. 1 písm. a) obč. z.). Rovnako tomu je aj v prípade ak obaja rodičia zomreli, alebo ak rodičovstvo voči dieťaťu nebolo určené.¹⁸⁷ V týchto prípadoch menovanie opatrovníka nepripadá v úvahu.¹⁸⁸ Konsenzus právnych teoretikov panuje aj v prípade ak rodičia prejavujú o dieťa zjavný nezájem v zmysle ustanovenia §§ 819, 820 obč. z., kedy súhlas bude udeľovaný k tomu menovaným opatrovníkom podľa ustanovenia § 821 odst. 2 obč. z.¹⁸⁹

Křístek zase tvrdí, že by v situácii, kedy žiadny z rodičov nemôže udeliť súhlas, mal súd za týmto účelom menovať hmotnoprávneho opatrovníka na miesto rodičov, a to aj napriek skutočnosti, že dieťaťu už bol menovaný poručník.¹⁹⁰ Jeho názor vychádza z dôvodovej správy, ktorá stanoví, že poručník ustanovený dieťaťu nie je tým, kto by mal udeliť súhlas k osvojeniu na mieste rodičov, nakoľko poručník je osoba vzťahujúca sa k osobe dieťaťa, a tak opatrovník menovaný za účelom súhlasu osvojenia je tým, kto sa vzťahuje k rodičom.¹⁹¹

¹⁸⁵ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. In: DVOŘÁK, Jan, ŠVETSKA, Jiří, ZUKINOVÁ, Michaela a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016 s.196. str. 95. ISBN 978-80-7478-325-8

¹⁸⁶ Poručník sa menuje dieťaťu, v prípade ak tu nie je žiadny z rodičov, ktorý by mal a vykonával voči svojmu dieťaťu rodičovskú zodpovednosť v plnom rozsahu

¹⁸⁷ Typicky deti nalezene, resp. odložené do babyboxu

¹⁸⁸ NOVÁ, Hana. §818 [Objektivní důvody nepotřebnosti souhlasu rodiče s osvojením]. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, a.s. 2014. str. 372. ISBN 978-80-7478-457-6

¹⁸⁹ SEDLÁK, Petr, ŠOHAJDOVÁ, Lucia. § 819 [Nezájem]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 632. ISBN 978-80-7400-795-8

¹⁹⁰ KRÍSTEK, Adam. Osvojení dětí: úplná adopce v českém právu. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Wolters Kluwer ČR. s. 136. str. 37. ISBN 978-80-7552-022-7.

¹⁹¹ Vláda: §§ 819- 822 Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz

Z dikcie ustanovenia § 439 ZŘS vyplýva, že súd musí najskôr rozhodnúť v zvláštnom jednaní o nepotrebnosti súhlasu rodiča k osvojeniu a až následne môže za týmto účelom menovať opatrovníka.

Pred tým než poručník resp. opatrovník rozhodne o udelení alebo odmietnutí súhlasu s osvojením musia byť zistené všetky rozhodné skutočnosti týkajúce sa dieťaťa a jeho rodiny, ktoré by mohli mať vplyv na osvojenie (§§ 818 odst. 2, 821 odst. 2 obč. z.). Zákon výslovne požaduje zistiť či dieťa má blízkych príbuzných,¹⁹² ktorí by mali záujem sa oň starať, a povinnosť vypočítať osobu, v ktorej starostlivosti sa dieťa fakticky nachádza (§§ 818 odst. 2, 821 odst. 2 obč. z.). Povinnosti poručníka resp. opatrovníka pred udelením súhlasu s osvojením sú upravené v práve hmotnom, avšak opatrovník je povinný informovať o zistených skutočnostiach súd, rozhodujúci o osvojení, ktorý mu zároveň poskytuje súčinnosť potrebnú k spomínaným zisteniam.¹⁹³

Nakoľko poručník resp. opatrovník udeľuje súhlas za rodiča, sa forma udelenia ich súhlasu zhoduje s postupom rodiča,¹⁹⁴ ktorý udeľuje súhlas osobným prehlásením voči súdu (§§ 810 odst. 1 obč.z., 436 ZŘS).

Otázkou je, či poručník resp. opatrovník môže za rodiča udeliť aj tzv. blanketový súhlas, alebo má možnosť udelenia súhlasu výhradne v prípade, že bude známy konkrétny osvojiteľ. Medzi dôvody, pre ktoré je možné sa domnievať, že poručníkovi resp. opatrovníkovi náleží analogicky k rodičovi, možnosť udeliť tzv. blanketový súhlas sú najmä, že citované ustanovenia §§ 818 odst. 2, 821 odst. 2 obč. z. v prvej rade výslovne nestanovujú odlišný režim pre súhlas poručníka či opatrovníka, a ďalej predpokladajú, že súhlas bude udelený až po zistení pomerov dieťaťa a nezávazujú tak súhlas za rodičov s prebiehajúcim osvojením. Ďalším dôvodom, ktorý je však len domnienkou jedného autora je, že prípadný opatrovník je menovaný až v nadväznosti na rozhodnutie, že k osvojeniu nie je treba súhlasu rodičov, a v takejto situácii je pravdepodobné, že nebudú známi budúci osvojitelia dieťaťa.¹⁹⁵

¹⁹² Čo neprichádza v úvahu u dieťaťa neznámej identity, napríklad z Baby-boxu

¹⁹³ SVOBODA, Karel. § 439 [Určení, zda je třeba souhlasu rodičů s osvojením]. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HRMADA, Miroslav a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 918. ISBN 978-80-7400-788-0

¹⁹⁴ SEDLÁK, Petr, ŠOHAJDOVÁ, Lucia. § 818 [Osvojení bez souhlasu rodiče]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 628. ISBN 978-80-7400-795-8

¹⁹⁵ SEDLÁK, Petr, ŠOHAJDOVÁ, Lucia. § 818 [Osvojení bez souhlasu rodiče]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 627. ISBN 978-80-7400-795-8

2.2.7 Informovaný súhlas rodiča

Súd má povinnosť predtým, než rodič učiní právne jednanie, ktorým prejaví svoju vôľu vo vzťahu k osvojeniu, riadne ho poučiť o podstate a dôsledkoch prehlásenia súhlasu s osvojením ako aj o podstate samotného osvojenia (§ 810 odst. 2 obč. z.). Poučovacia povinnosť súdu je zdôraznená aj v procesnej norme a to v ustanovení § 436 odst. 1 ZŘS. Toto ustanovenie však nepredstavuje dvojité poučovacie povinnosť,¹⁹⁶ jeho zmyslom je vyzdvihnutie dôležitosti komentovaného ustanovenia.

Význam poučenia súdom je zrejmý už z dôvodovej správy, ktorá výslovne hovorí, že rodič udeľuje informovaný súhlas, kedy z obsahu samotného pojmu „informovaný“ vyplýva, že rodič si musí byť vedomý, k čomu udeľuje svoj súhlas, a čo sa bude diať, teda že za tri roky o dieťa raz pre vždy príde a teda právne i fakticky musí vedieť čo pre neho ale aj pre dieťa osvojenie a súhlas s ním znamenajú.¹⁹⁷

Informovanosť súhlasu spočíva v poučení rodiča o právnom jednaní, jeho náležitostiach a obmedzeniach, a taktiež aj vo vysvetlení čo znamená súhlas s osvojením a aké podmienky sa k danému jednaniu vzťahujú (§§ 805, 809, 810, 813, 814, 840 odst. 2 obč. z.). Súd musí rovnako rodičovi objasniť základný dôsledok jeho súhlasu, ktorým je osvojenie dieťaťa (§ 794 obč. z.), a s ním spojené jednotlivé následky, ktoré musí rodičovi rovnako ozrejmiť. Jedná sa predovšetkým o zánik príbuzenského pomeru medzi rodičom a dieťaťom a so všetkými príbuznými (§§ 832, 833 obč. z.), vrátane zániku vzájomných práv a povinností rodiča a dieťaťa¹⁹⁸ (§ 833 obč. z.). V rámci svojho poučenia by súd mal zdôrazniť aj možnosť utajenia osvojenia (§ 837 obč. z.), a upozorniť rodiča na konverziu zrušiteľného osvojenia ex lege na osvojenie nezrušiteľné (§ 840 obč. z.), a teda, že vyslovením svojho súhlasu súhlasí s osvojením zrušiteľným ako aj nezrušiteľným.¹⁹⁹

Z uvedeného vyplýva, že sa jedná o zásadné prehlásenie, spôsobilé ovplyvniť život rodiča i jeho dieťaťa a zárukou správneho poučenia a postupu je práve súd.²⁰⁰ Konkrétny obsah

¹⁹⁶SEDLÁK, Petr. § 810 [Náležitosti právniho jednaní rodiče]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 610. ISBN 978-80-7400-795-8

¹⁹⁷ Vláda: § 810 Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz

¹⁹⁸ Práva a povinnosti plynúce z rodičovskej zodpovednosti, práva vzťahujúce sa k osobe a osobnosti dieťaťa a práva vyplývajúcej z vyživovacej povinnosti

¹⁹⁹SEDLÁK, Petr. § 810 [Náležitosti právniho jednaní rodiče]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 610. ISBN 978-80-7400-795-8

²⁰⁰NOVÁ, Hana. §810 [Forma souhlasu rodiče, poučení soudem]. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, a.s. 2014. str. 361. ISBN 978-80- 7478-457-6

takého poučenia súd musí zapísať do protokolu, ktorého je prehlásenie súhlasu rodiča súčasťou (§ 436 odst. 1 ZŘS). V prípade, ak je poučenie v podstatných bodoch neúplné alebo nedošlo k jeho zaznamenaniu do protokolu, súd rozhodujúci o osvojení k nemu nemôže prihliadnuť.²⁰¹

Nakoľko súhlas rodiča s osvojením je právnym jednaním, musí vyhovovať všetkým požiadavkám, ktoré naň kladie občanský zákoník. Osvojenie, kde súhlas poskytnutý rodičom nebol plne a náležite informovaný, je tak možné hodnotiť ako osvojenie v rozpore so zákonom. Svoju úvahu odvodzujem z toho, že iba prehlásenie splňujúce všetky zákonom stanovené náležitosti, môže vyvolať právne následky, ktoré k nemu zákon viaže. Napriek tomu, že občanský zákoník explicitne nestanoví rozpor so zákonom alebo iný obdobný právny následok²⁰² v prípade absencie informovaného súhlasu, je možné analogicky vychádzať z právnych následkov výslovne normovaných zákonom u jednaní, ktoré nevyhovujú zákonným požiadavkám, a sú tak postihnuté zdanlivosťou (§ 554 obč. z.), alebo neplatnosťou takého právneho jednania (§§ 580, 581 obč. z.). Aj podľa ustanovenia § 840 odst. 2 obč. z. hrá rolu práve „rozpor so zákonom“ a je tak vlastne ťažké predstaviť si iné možné dôvody, ktoré by viedli k zrušeniu osvojenia.

2.3 Súhlas dieťaťa

2.3.1 Participačné práva dieťaťa

Dieťa má na medzinárodnej²⁰³ ale aj na národnej úrovni garantované participačné práva. Je dôležité zdôrazniť, že vyjadriť svoj názor je pre dieťa voľbou, nie povinnosťou, a má tak právo ho nevyužiť.²⁰⁴ Ústavní soud sa vo svojom rozhodnutí vyjadril, že dieťa nie je len objektom súdneho jednania ale priamo jeho zásadným subjektom a súd tak musí pri posúdení predmetnej otázky jednať tak, aby chránil jeho osobnostné práva a umožnil mu priamo sa k predmetnej otázke vyjadriť.²⁰⁵

V Úmluve o právach dieťaťa sa tejto otázke venuje čl. 12. V odstavci 1 stanoví, že každé dieťa, ktoré si dokáže vytvoriť vlastný názor, má vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú právo tento názor slobodne vyjadriť. V odstavci 2 stanoví, že dieťa má právo byť vypočuté v každom súdnom alebo správnom jednaní, ktoré sa ho týka. Výbor pre práva dieťaťa

²⁰¹ SVOBODA, Karel. § 436 [Prohlášení o souhlasu s osvojením]. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 904. ISBN 978-80-7400-795-8

²⁰² Zákon výslovne v ustanovení § 810 odst. 1 obč. z. stanoví, že k súhlasu viazanému na splnenie podmienky, alebo časovo obmedzenému súhlasu sa neprihliada.

²⁰³ Výslovne garantuje okrem Úmluvy o právach dieťaťa aj Európska úmluva o výkone práv detí

²⁰⁴ Výbor OSN pro práva dítěte.: Obecný komentář č. 12 k právu dítěte být vyslechnuto, [online]. 2013. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/Preklady-dokumentu-OSN.pdf>

²⁰⁵ ÚS 1002/19-2

označil tento článok za jeden zo štyroch hlavných princípov Úmluvy, pretože participačné práva umožňujú do určitej miery vyrovnat' nerovné postavenie dieťaťa vo vzťahu k rodičom, poručníkovi, či inému zákonnému zástupcovi alebo vo vzťahu k starajúcej sa osobe.²⁰⁶

Výbor pre práva dieťaťa formuluje päť základných krokov pre účinnú realizáciu práva dieťaťa byť vypočuté, a to prípravu ako prvý krok, v rámci ktorej má byť dieťa informované o svojom práve vyjadriť názor na všetky záležitosti, ktoré sa ho týkajú. Druhým krokom je slyšenie, kde dieťa využíva svoje právo na vypočutie, pričom na samotné vypočutie sa požaduje, aby ten, kto právne vypočutie uskutočňuje, zaujal pozitívny prístup a dieťa povzbudzoval. Nasleduje vyhodnotenie schopností dieťaťa a takzvaná spätná väzba, ktorej podstatou je zdieľanie informácie o váhe prisúdenej názoru dieťaťa, ako krok štvrtý. Výbor ako posledný krok výslovne uvádza možnosť prístupu k opravným prostriedkom a náprave.²⁰⁷

K názorom dieťaťa musí byť náležite prihliadnuté spôsobom odpovedajúcim jeho veku a vyspelosti, ktoré je potrebné posúdiť za účelom priznania správnej váhy jeho názorom.²⁰⁸ Ústavný súd vo svojom rozhodnutí judikoval, že právo dieťaťa byť vypočuté nie je viazané na žiadny vekový limit, avšak konkrétna podoba jeho realizácie musí reflektovať vek, vyspelosť a najlepší záujem dieťaťa.²⁰⁹ Rovnako ani Úmluva nestanoví žiadnu vekovú hranicu, ktorá by realizáciu participačných práv limitovala. Dieťa má tak zásadne právo vyjadriť sa už od narodenia, avšak s názorom dieťaťa je treba pracovať primerane jeho veku a rozumovej vyspelosti.²¹⁰ Úroveň vyspelosti dieťaťa odpovedá jeho schopnosť chápať a uvedomiť si dôsledky rozhodnutí v danej záležitosti, a čím väčší je dopad na život dieťaťa, tým podstatnejšie je správne posúdenie vyspelosti konkrétneho dieťaťa. Výbor pre práva dieťaťa dodáva, že jednotlivé prípady je potreba posudzovať individuálne. Vplyv na schopnosti formulovať vlastný názor majú predovšetkým informácie, skúsenosti, prostredie, sociálne a kultúrne očakávanie a úroveň podpory.²¹¹ Občanský zákoník v ustanovení § 867 odst. 2 obč. z. formuluje domnienku, že dieťa staršie dvanásť rokov je schopné informáciu prijať, vytvoriť si vlastný názor a tento názor vyjadriť. Nakoľko sa jedná o vyvrátiteľnú domnienku, tak kým nie je

²⁰⁶ WESTPHALOVÁ, Lenka. § 867 [Zjištění názoru nezletilého dítěte]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 788. ISBN 978-80-7400-795-8

²⁰⁷ Výbor OSN pro práva dítěte.: Obecný komentář č. 12 k právu dítěte být vyslechnuto, [online]. 2013. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/Preklady-dokumentu-OSN.pdf>

²⁰⁸ Výbor OSN pro práva dítěte.: Obecný komentář č. 12 k právu dítěte být vyslechnuto, [online]. 2013. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/Preklady-dokumentu-OSN.pdf>

²⁰⁹ ÚS 725/18-2

²¹⁰ ROGALEWICZOVÁ, Romana. Možnosti aktivního zapojení dítěte do řízení. Právní rozhledy, 2018, č. 8, s. 267-275. ISSN 1210-6410

²¹¹ Výbor OSN pro práva dítěte.: Obecný komentář č. 12 k právu dítěte být vyslechnuto, [online]. 2013. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/Preklady-dokumentu-OSN.pdf>

preukázaný opak, dieťaťu staršiemu dvanásť rokov je priznané neobmedzené zapojenie sa do riešenie svojej situácie.²¹²

Právo dieťaťa byť vypočuté sa vzťahuje na všetky relevantné jednania²¹³ týkajúce sa dieťaťa. Ústavní soud však dané právo neobmedzuje len na zistenie názoru dieťaťa na prejednávajúcu vec, ale zahŕňa aj ďalšiu komunikáciu s dieťaťom, informovanie o jeho jednaní, vrátane toho ako bolo v záležitosti dieťaťa rozhodnuté a ako bol zohľadnený jeho názor.²¹⁴

Úmluva, občanský zákoník v ustanovení § 867 odst. 2 obč. z., a ustanovenie § 103 odst. 3 OSŘ, pripúšťajú možnosť, aby dieťa bolo vypočuté buď priamo, a alebo vo výnimočných prípadoch prostredníctvom svojho zástupcu. V tejto súvislosti Výbor odporúča, aby dieťa dostalo príležitosť byť osobne vypočuté vo všetkých záležitostiach, pokiaľ je to možné. V ostatných prípadoch, kedy dieťa nie je schopné prijať informácie, či si vlastný názor vytvoriť a vyjadriť, súd informuje a vypočuje toho, kto je schopný záujmy dieťaťa ochrániť. Na zástupcu kladie povinnosť zastupovať výhradne záujmy dieťaťa a nie záujmy ostatných osôb, orgánov či inštitúcií.²¹⁵ Ústavní soud judikoval, že ak je účastníkom súdneho pojednania maloleté dieťa zastúpené kolíznym opatrovníkom, schopné pochopiť, že vedené súdne pojednanie sa ho dotýka, jeho právo na pojednanie vyžaduje aj určitú komunikáciu a kontakt medzi dieťaťom a jeho opatrovníkom,²¹⁶ a zároveň nezabavuje súd povinnosti dieťa do pojednania zapojiť, pokiaľ to nie je v rozpore s jeho najlepším záujmom a umožniť mu zúčastniť sa pojednania a k veci sa vyjadriť. Prípadne obmedzenie týchto práv musí byť vždy riadne odôvodnené a opätovne sledovať najlepší záujem dieťaťa.²¹⁷

Rogalewiczová upozorňuje na nedostatky, s ktorými sa potýka prax, a to, že orgány sociálno-právnej ochrany detí, často deti nezoznamujú s okolnosťami súdneho pojednania, s jeho právami, o tom, čo sa bude diať a ako bude celý proces prebiehať, a preto častokrát absentujú predpoklady k tomu, aby si dieťa mohlo formulovať a prezentovať vlastný názor. Nebýva ani

²¹² WESTPHALOVÁ, Lenka. § 867 [Zjištění názoru nezletilého dítěte]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 792. ISBN 978-80-7400-795-8

²¹³ Patrí sem okrem osvojenia, napríklad pojednanie o odlúčení rodičov, zverení do opatrovníctva alebo starostlivosti, deti v strete so zákonom, detské obeť fyzického a psychického násillia, sexuálneho zneužívania alebo iných zločinov, uprechlické deti a deti žiadajúce o azyl. Medzi typické správne pojednania patrí napríklad rozhodovanie o vzdelaní, zdraví, životných podmienkach.

²¹⁴ ÚS 725/18-2

²¹⁵ Výbor OSN pro práva dítěte.: Obecný komentář č. 12 k právu dítěte být vyslechnuto, [online]. 2013. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/Preklady-dokumentu-OSN.pdf>

²¹⁶ ÚS 725/18-2

²¹⁷ ÚS 3304/13

výnimkou, že orgány sociálno- právnej ochrany s deťmi nekomunikujú a súdu zdelia to, čo považujú sami za najlepšie riešenie pre dieťa.²¹⁸

Občanský zákoník upravuje právo dieťaťa byť vypočuté vo vzťahu ku štátnym orgánom a súdu v ustanovení § 867 obč. z.²¹⁹ Súd má dieťaťu poskytnúť potrebné informácie, aby si mohlo vytvoriť vlastný názor a tento názor zdeliť (§§ 867 odst. 1 obč. z., 20 odst. 4 ZŘS). Tieto informácie by mali byť poskytnuté v dostatočnej kvalite a kvantite, aby si dieťa mohlo utvoriť vlastný informovaný názor, a to predtým než je dieťaťu umožnené vyjadriť sa.²²⁰ Dieťa má rovnako právo dotázať sa na prípadné nejasnosti a právo na oznámenie, či bol jeho názor zohľadnený, prípadne prečo nebol, a aké následky pre neho bude mať rozhodnutie.²²¹

K relevancii názoru dieťaťa občanský zákoník uvádza, že súd mu venuje patričnú pozornosť (§ 867 odst. 2 obč. z.), pod čím si možno predstaviť, že názor dieťaťa bude vypočutý, bude mu venovaná pozornosť, súd ho starostlivo vyhodnotí, avšak nemusí mu byť vyhovené, a ak mu nevyhovie, je potrebné rozhodnutie riadne odôvodniť. Vypočutím dieťaťa sa nezisťuje skutkový stav veci a nejedná sa ani o dokazovanie, zmyslom je zistiť pranie a názory dieťaťa tak, aby k nim pokiaľ je to možné bolo pri rozhodovaní prihliadnuté.²²²

2.3.2 Súhlas osvojovaného dieťaťa

Úprava súhlasu dieťaťa je prirodzeným dôsledkom závažnosti tejto životnej situácie, kedy dieťaťu musí byť zachované právo účastiť sa na rozhodovaní o svojom budúcom živote.²²³

Súhlas osvojovaného dieťaťa je potrebný vždy, a to najmä s ohľadom na čl. 12 Úmluvy. Ako už bolo uvedené vyššie, je potrebné klásť dôraz na to, čo predchádza súhlasu dieťaťa, a musí sa tak jednať o súhlas informovaný (§ 806 odst. 2 obč. z.).

Dieťa staršie dvanásť rokov má vysloviť svoj osobný súhlas s osvojením, s výnimkou, že by tu bol zásadný rozpor so záujmami dieťaťa, alebo že by dieťa nebolo schopné posúdiť dôsledky súhlasu (§ 806 odst. 1 obč. z.).²²⁴ V prípade, že dieťa osobný súhlas s osvojením

²¹⁸ ROGALEWICZOVÁ, Romana. Možnosti aktivního zapojení dítěte do řízení. Právní rozhledy, 2018, č. 8, s. 267-275. ISSN 1210-6410

²¹⁹ Vedľa toho upravuje právo na informácie a vyjadrenie voči jeho rodičom (§ 875 odst. 2 obč. z.)

²²⁰ Vláda: §867 Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz

²²¹ ČAMDŽÍCOVÁ, Sabina. Právo dítěte být slyšeno jako základní participacní právo. Časopis pro právní vědu a praxi, 2021, č. 1, s. 137-152. ISSN 1210-9126

²²² WESTPHALOVÁ, Lenka. § 867 [Zjištění názoru nezletilého dítěte]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 791. ISBN 978-80-7400-795-8

²²³ ROGALEWICZOVÁ, Romana. Možnosti aktivního zapojení dítěte do řízení. Právní rozhledy, 2018, č. 8, s. 267-275. ISSN 1210-6410

²²⁴ Dieťa takto nie je schopné pre duševnú nedostatočnosť, alebo pre duševnú slabosť

nevyslovuje, vysloví súhlas s osvojením za dieťa jeho menom opatrovník, ktorého za daným účelom menoval súd (§ 807 odst. 1 obč. z.). Možno teda konštatovať, že sa diferencujú dve situácie vyslovenia súhlasu maloletého, ktorých hranicou je dosiahnutie veku dvanástich rokov. Táto hranica tak predstavuje vznik ďalšej hmotnoprávnej podmienky pre osvojenie maloletého.²²⁵ Určenie jednotnej vekovej hranice dieťaťa je vždy diskutabilné, a to najmä s ohľadom na to, že každé dieťa sa prejavuje a vyvíja rozdielne. Každé dieťa má jedinečné vlastnosti, a každé dieťa je iné v danom čase a podmienkach. Stanovenie vekovej hranice tieto špecifiká jednotlivých detí stiera.²²⁶

Dať súhlas s osvojením je absolútnym právom dieťaťa, vyžaduje sa jeho osobný prejav voči súdu a len dieťa je nadané právomocou daný súhlas vysloviť, a z toho dôvodu ho nemôže udeliť iná osoba, či súd nahradiť svojim rozhodnutím.²²⁷

Sedlák uvádza ako možnú komplikáciu okolnosť, kedy osvojenec dosiahne vek dvanásť rokov pred tým ako rozsudok nadobudne právnej moci. Nakoľko k osvojeniu dôjde až právnu mocou rozsudku o osvojení, je tak potrebné splniť všetky hmotnoprávne podmienky ku dňu právnej moci rozsudku. V takej situácii je súd povinný obstarat' súhlas osvojenca aj po vydaní rozhodnutia o osvojení, pred tým ako nadobudne právnej moci.²²⁸

Forma vyslovenia súhlasu dieťaťa nie je zákonom presne stanovená, avšak z povinnosti súdu riadne poučiť osvojenca o účele, obsahu a dôsledkoch súhlasu s osvojením (§ 806 odst. 2 obč. z.), je zrejmy úmysel zákonodarcu postupovať analogicky, ako v prípade udelenia súhlasu rodičom v ustanovení § 810 odst. 1 obč. z. Súhlas dieťaťa s osvojením by tak mal byť učineny osobným prehlásením voči súdu.²²⁹

Prípustné výnimky z kogentného pravidla, ako som naznačila vyššie, sú dve, a to rozpor so záujmami maloletého a neschopnosť posúdiť dôsledky súhlasu (§ 806 odst. 1 obč. z.). Obe situácie musia byť zrejmé a mimo akúkoľvek pochybnosť vyplývať zo zisteného skutkového

²²⁵ SEDLÁK, Petr. § 806 [Souhlas dítěte staršího 12 let s osvojením]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 601. ISBN 978-80-7400-795-8

²²⁶ NOVÁ, Hana. §806 [Osobní souhlas osvojovaného dítěte, poučení soudem]. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, a.s. 2014. str. 355. ISBN 978-80- 7478-457-6

²²⁷ SEDLÁK, Petr. § 806 [Souhlas dítěte staršího 12 let s osvojením]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 603. ISBN 978-80-7400-795-8

²²⁸ SEDLÁK, Petr. § 806 [Souhlas dítěte staršího 12 let s osvojením]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 601. ISBN 978-80-7400-795-8

²²⁹ SEDLÁK, Petr. § 806 [Souhlas dítěte staršího 12 let s osvojením]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 602. ISBN 978-80-7400-795-8

stavu. K možnosti obísť povinnosť udelenia súhlasu je treba pristupovať iba vo výnimočných situáciách.²³⁰ Prípustnú výnimku „zásadného rozporu so záujmami dieťaťa“ považuje Krístek za vyložene spornú, nakoľko Úmluva predpokladá iba zdravotné dôvody na strane dieťaťa. Podľa jeho názoru, táto úprava nadväzuje na niekdajšie sústavné zákony o rodine „leďaže by tím byl zmařen účel osvojení“.²³¹

V prípade druhej výnimky sa jedná o jasne špecifikovanú situáciu, kedy dieťa nedosiahlo takého stupňa duševného vývoja, aby bolo schopné pochopiť a uvedomiť si okolnosti a súvislosti úkonu, ale aj obsah jeho súhlasu, a hmotnoprávne ale i procesnoprávne následky, a to vrátane možnosti súhlas odvolať. Bude tak na súde, aby sám posúdil stupeň vývoja dieťaťa na základe dokazovania.²³²

Zákon výslovne nestanoví povinnosť menovať opatrovníka dieťaťa staršiemu dvanásť rokov, u ktorého existujú zákonom predvídané výnimky z udelenia súhlasu. Bude tak záležať na súde, či v konkrétnom prípade dospeje k názoru, že menovanie opatrovníka je k ochrane záujmu dieťaťa. Súd má možnosť v jednotlivom prípade využiť obecného ustanovenia § 465 odst. 1 obč. z., podľa ktorého menuje opatrovníka človeku, ak je to potrebné k ochrane jeho záujmov.²³³ Súd si to však uľahčia ako len budú môcť, pretože vo väčšine prípadov veľmi neradi hovoria s deťmi.

Povinnosť súdu poučiť dieťa pred vyslovením súhlasu plne korešponduje s participačnými právami obsiahnutými v medzinárodných dokumentoch. Zmyslom poučenia je zaistiť, aby bol súhlas dieťaťa informovaný (§ 806 odst. 2 obč. z.), a preto sa poučovacia povinnosť vzťahuje najmä na podstatu inštitútu a jeho následky, možnosť utajenia osvojenia a to s ohľadom na právo dieťaťa poznať svoj pôvod a právo dieťaťa na prístup k informáciám zo súdneho spisu (§§ 837, 838 obč. z.). Za podstatné je ďalej treba považovať aj poučenie o práve nesúhlasiť so zmenou priezviska dieťaťa (§ 835 odst. 2 obč. z.), a v neposlednom rade i o práve podať návrh na zrušenie osvojenia a so zrušením osvojenia spojenou konverziou ex lege

²³⁰ SEDLÁK, Petr. § 806 [Souhlas dítěte staršího 12 let s osvojením]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 602. ISBN 978-80-7400-795-8

²³¹ KRÍSTEK, Adam. Osvojení dětí: úplná adopce v českém právu. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Wolters Kluwer ČR., s. 136. str. 35 ISBN 978-80-7552-022-7.

²³² SEDLÁK, Petr. § 806 [Souhlas dítěte staršího 12 let s osvojením]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 603. ISBN 978-80-7400-795-8

²³³ SEDLÁK, Petr. § 806 [Souhlas dítěte staršího 12 let s osvojením]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 603. ISBN 978-80-7400-795-8

na osvojenie nezrušiteľné (§§ 840 odst. 1, 2 obč. z.). Súd musí dieťa poučiť aj o jeho práve svoj súhlas odvolať (§ 808 obč. z.).²³⁴

V prípade dieťaťa mladšieho dvanásť rokov zákon osobný súhlas nevyžaduje (§ 807 odst. 1 obč. z.). K tomu sa však v Zpráve z roku 2021 vyslovuje Výbor pre práva dieťaťa, že by žiadna pevná veková hranica byť nemala, a že by súd mal pozvať každé dieťa a posúdiť či dieťa je schopné posúdiť dôsledky súhlasu.²³⁵ Podľa ustanovenia § 807 odst. 2 obč. z. dáva za maloletého a jeho menom súhlas opatrovník, ktorého súd menuje. Spravidla je ním orgán sociálno- právnej ochrany detí, avšak nejedná sa kogentné ustanovenie a súhlas by tak mohol udeliť aj iný vhodný opatrovník. Súdny však vo väčšine prípadov opatrovníkom menujú príslušné orgány sociálno- právnej ochrany detí, pretože sa jedná o inštitúcie, ktoré majú odborne školený personál, a nakoľko sú činné v procese osvojenia, sú už s pomermi v rodine zoznámené.²³⁶ Opatrovník nie je povinný súhlas udeliť, čo vyplýva z jeho povinnosti zistiť všetky rozhodné skutočnosti (§ 807 odst. 2 obč. z.), a pokiaľ je po potrebnom šetrení osvojenie v súlade s najlepším záujmom dieťaťa súhlas udeliť.²³⁷

Skutočnosti, ktoré je možné považovať za rozhodné sú najmä existencia širšej rodiny dieťaťa, ktorá by bola schopná a ochotná sa oň starať, nakoľko starostlivosť v rodinnom prostredí dieťaťa má prednosť pred osvojením. Opatrovník by mal mimo iné zisťovať aj pomery osvojiteľov a ich vzťah k osvojovanému dieťaťu, a splnenie hmotnoprávných i procesnoprávných podmienok pre osvojenie.²³⁸

Ustanovenie § 807 odst. 2 obč. z. výslovne odkazuje na participatívne práva dieťaťa, kedy je súd povinný prihliadnuť k vyjadreniu dieťaťa mladšieho dvanásť rokov aj napriek tomu, že vyslovenie jeho súhlasu nie je hmotnoprávnou podmienkou. Vyjadrenie dieťaťa takéhoto veku posúdi s ohľadom na stupeň jeho duševného vývoja.

²³⁴ SEDLÁK, Petr. § 806 [Souhlas dítěte staršího 12 let s osvojením]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 604. ISBN 978-80-7400-795-8

²³⁵ Výbor OSN pro práva dítěte.: Závěrečná doporučení ke spojené páté a šesté pravidelné zprávě České republice, [online]. 2021. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/ze-zasedani-vyboru/CRC-CO-5_6-CZ-preklad-konecna-verze_1.pdf

²³⁶ NOVÁ, Hana. §807 [Souhlas osvojovaného dítěte, který udělí jeho jménem opatrovník]. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, a.s. 2014. str. 357. ISBN 978-80- 7478-457-6

²³⁷ SEDLÁK, Petr. § 807 [Souhlas dítěte mladšího 12 let s osvojením]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 605. ISBN 978-80-7400-795-8

²³⁸ SEDLÁK, Petr. § 807 [Souhlas dítěte mladšího 12 let s osvojením]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 605. ISBN 978-80-7400-795-8

Základom pre osobné vypočutie dieťaťa súdom je citlivosť a empatia, keďže deti by sa mali cítiť bezpečne a uvoľnene. Pokiaľ je to možné malo by byť upustené od prílišných formalít bežného súdneho jednaní. Dieťa by nemalo byť vypočuté v súdnej sieni, sudca by nemal mať na sebe oblečený talár, a atmosféra by celkovo mala byť priateľská a umožniť dieťaťu pochopiť poučenie súdom a formulovať svoje vlastné názory. Rovnako je potrebné zvážiť aj prítomnosť ďalších osôb, okrem opatrovníka či psychológa. S ohľadom na konkrétny prípad však môže byť vyžadovaná účasť odborníkov, k posúdeniu, či dieťa staršie dvanástich rokov je schopné porozumieť poučeniu a následne formulovať svoj vlastný názor.²³⁹ Dieťa má právo na prítomnosť dôverníka, ktorým môže byť napríklad učiteľka, či iná osoba, ku ktorej á dieťa dôveru, avšak dôverníkom nesmie byť osoba, ktorej záujmy sú v rozpore so záujmami dieťaťa.²⁴⁰

Účelom osobného vypočutia je zistiť skutočnosti, ktoré dospelý účastníci častokrát nespomenuli, kedy výpovede detí bývajú spontánne a otvorené. Súd je však povinný v prípadoch mladších detí vystupovať s veľkou mierou ohľaduplnosti.²⁴¹

2.3.4 Odvolanie súhlasu osvojovaným dieťaťom

Osvojované dieťa, ale aj jeho opatrovník za neho,²⁴² môžu súhlas s osvojením odvolať kedykoľvek až právnej moci rozhodnutia o osvojení (§ 808 obč. z.). Predpokladom pre odvolanie súhlasu s osvojením je udelenie súhlasu, a preto aby dieťa mohlo svoj súhlas odvolať musí ho najskôr vysloviť. Súhlas dáva dieťa vždy, ide len o to, či osobne, alebo za neho udolí súhlas opatrovník. Vždy však pôjde o súhlas dieťaťa.²⁴³

Nová kladie otázku, či zákon citovaným ustanovením nevkladá na maloleté dieťa prílišnú zodpovednosť, kedy odvolanie súhlasu, ktoré ma ďalekosiahle dôsledky, môže byť z jeho strany podmienené nepatrnými konfliktami, či bežným trestom za prehrešky

²³⁹ NOVÁ, Hana. §806 [Osobní souhlas osvojovaného dítěte, poučení soudem]. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, a.s. 2014. str. 356. ISBN 978-80- 7478-457-6

²⁴⁰ ČAMDŽÍCOVÁ, Sabina. Právo dítěte být slyšeno jako základní participační právo. Časopis pro právní vědu a praxi, 2021, č. 1, s. 137-152. ISSN 1210-9126

²⁴¹ NOVÁ, Hana. §807 [Souhlas osvojovaného dítěte, který udělí jeho jménem opatrovník]. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, a.s. 2014. str. 357. ISBN 978-80- 7478-457-6

²⁴² NOVÁ, Hana. §808 [Odvolání souhlasu osvojovaným dítětem]. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, a.s. 2014. str. 358. ISBN 978-80- 7478-457-6

²⁴³ SEDLÁK, Petr. § 808 [Odvolání souhlasu dítěte]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 607. ISBN 978-80-7400-795-8

v správaní.²⁴⁴ V situácií, kedy súhlas s osvojením musí byť vyjadrený osobným prehlásením voči súdu a jedine súd taký súhlas môže prijať, tak aj napriek tomu, že to zákon výslovne nestanovil, dovodzujeme, že aj odvolanie súhlasu by malo mať rovnaké pravidlá. Odvolať súhlas je tak možné len osobným prehlásením voči súdu.^{245 246}

Úloha súdu bude pri odvolávaní súhlasu dieťaťom nezastupiteľná, keďže bude mať povinnosť zistiť, či sa skutočne jedná o vážnu a spôsobilú príčinu a dôvody, ktoré by dieťa mohli viesť k trvalému následku, akým je odvolanie súhlasu k osvojeniu. Súd bude aj v tomto prípade povinný dieťaťu vysvetliť všetky dôsledky odvolania jeho súhlasu a pokúsiť sa pomôcť dieťaťu danú zodpovednosť spracovať a posúdiť.²⁴⁷ Je však potrebné upozorniť, na to, že dieťa, ktoré nechce, uvedie nepravdivé dôvody, a pátranie po dôvodoch súdom, tak nemusí viesť k priaznivým výsledkom. Rovnako ani prílišná investigácia nepôsobí na dieťa dobe.

2.4 Súhlas manžela osvojiteľa

Ďalšou z hmotnoprávných podmienok je súhlas manžela osvojiteľa s osvojením, a to v prípade, kedy sa nejedná o spoločné osvojenie oboma manželmi (§ 800 odst. 1 obč. z.).

Súhlas manžela osvojiteľa je občanským zákoníkom uvedený len na jednom mieste, a to v ustanovení § 805 obč. z. Je to však manžel osvojiteľa, ktorý vystupuje v rôznych pozíciách, a to ako manžel osvojiteľa, rodič dieťaťa, alebo pozostalý manžel rodiča dieťaťa. Dôležité je spomenúť, že úprava nedopadá na registrovaných partnerov (a contrario § 3020 obč. z.). Manžel s právom vysloviť súhlas s osvojením disponuje po celú dobu trvania manželstva, a to aj v prípade, kedy manželia spolu nežijú v rodinnej domácnosti.²⁴⁸ Súd bude skúmať dôvody prečo manžel osvojiteľa neosvojuje spoločne s osvojiteľom, prípadne aké sú dôvody nevyjadrenia jeho súhlasu.

Súhlas manžela osvojiteľa sa nebude vyžadovať, v prípade že jeho svojprávnosť bola obmedzená (§ 55 a násl. obč. z.), pokiaľ sa obmedzenie vzťahuje na statusové záležitosti,

²⁴⁴ NOVÁ, Hana. §808 [Odvolání souhlasu osvojovaným dítětem]. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, a.s. 2014. str. 358. ISBN 978-80- 7478-457-6

²⁴⁵ NOVÁ, Hana. §808 [Odvolání souhlasu osvojovaným dítětem]. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, a.s. 2014. str. 358. ISBN 978-80- 7478-457-6

²⁴⁶ Rovnakú formu odvolania súhlasu je možno dovodiť aj analogickým postupom ako v prípade odvolania súhlasu rodičov

²⁴⁷ NOVÁ, Hana. §808 [Odvolání souhlasu osvojovaným dítětem]. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, a.s. 2014. str. 358. ISBN 978-80- 7478-457-6

²⁴⁸ SEDLÁK, Petr. § 805 [Souhlas s osvojením]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 599. ISBN 978-80-7400-795-8

prípadne len na právo dať súhlas s osvojením, a rovnako pokiaľ bol zbavený rodičovskej zodpovednosti a súd rozhodol, že ho zároveň zbavuje práva dať súhlas s osvojením (§§ 818 odst. 1 písm. a), 873 obč. z.).²⁴⁹ Křístek nahliada na problematiku súhlasu manžela osvojiteľa, ktorý je obmedzený vo svojprávosti tak, že pripúšťa nahradenie jeho súhlasu opatrovníkom. Vychádza z úpravy zákona o osvojení,²⁵⁰ ktorá je podľa jeho názoru uplatniteľná aj v súčasnosti. Nakoľko sa v prípade, ak osvojuje manžel nemení osobný stav opatrovaného manžela, postačí súhlas opatrovníka bez ingerencie súdu. Je však potrebné, aby bol manželovi osvojiteľa menovaný kolízny opatrovník, z dôvodu možného stretu záujmov. Obvykle bude totiž opatrovníkom nesvojprávneho jeho manžel, a v takom prípade by sa jednalo o kolíziu záujmov.²⁵¹

V situáciách, kedy bol manžel osvojiteľa prehlásený za nezvestného (§ 66 a násl. obč. z.), neplatí úprava, podľa ktorej musí byť manželovi osvojiteľa menovaný opatrovník. V súlade s ustanovením § 67 obč. z., sa tak k potrebe súhlasu manžela neznámeho pobytu, ktorý bol súdom prehlásený za nezvestného nebude prihliadať.^{252 253}

Názory na formu prejavu súhlasu manžela osvojiteľa s osvojením sa líšia, nakoľko občanský zákoník ku kvalite tohto súhlasu nestanoví nič. Sedlák predpokladá súhlas manžela osvojiteľa formou osobného prehlásenia voči súdu a dovodzuje analogické použitie úpravy formy súhlasu rodiča osvojovaného dieťaťa v ustanovení § 810 odst. 1 obč. z.²⁵⁴ Svoboda naproti tomu tvrdí, že forma súhlasu manžela osvojiteľa môže byť akákoľvek, písomná i ústna. Odkazuje pri tom na podobu jednania, ktoré je podľa jeho názoru prvotne hmotnoprávne, avšak samotným adresátom je súd.²⁵⁵

²⁴⁹ SEDLÁK, Petr. § 805 [Souhlas s osvojením]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 599. ISBN 978-80-7400-795-8

²⁵⁰ Byl-li manžel pre choromyslnost alebo slabomyslnost úplně zbaven svéprávnosti (dán pod opatrovnictví) anebo je-li jeho pobyt trvale neznámý, může za něho dátí svolení ustanovený opatrovník se schválením soudu

²⁵¹ KŘÍSTEK, Adam. Osvojení dětí: úplná adopce v českém právu. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Wolters Kluwer ČR., s. 136. str. 45 ISBN 978-80-7552-022-7.

²⁵² KŘÍSTEK, Adam. Osvojení dětí: úplná adopce v českém právu. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Wolters Kluwer ČR., s. 136. s. 45 ISBN 978-80-7552-022-7.

²⁵³ V prípade nezvestnosti osoby sa finguje jej neexistencia, a zakladá sa tak právny stav ako by dotýčny nebol. Dôsledkom prehlásenia nezvestnosti tak je, že sa k potrebe súhlasu neprihliada, a súhlas nezvestnej osoby pre právne jednanie nebude potrebný. Platí však, že osoba, ktorá jedná, a jednanie sa týka záležitosti nezvestného, musí tak učiniť s prihliadnutím k jeho záujmom (§ 67 odst. 1 obč. z.).

²⁵⁴ SEDLÁK, Petr. § 805 [Souhlas s osvojením]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 599. ISBN 978-80-7400-795-8

²⁵⁵ SVOBODA, Karel. § 431 [Účastníci]. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 885. ISBN 978-80-7400-788-0

V prípade odvolania súhlasu manželom osvojiteľa panuje v právnej teórii zhoda na tom, že manžel osvojiteľa môže svoj súhlas odvolať rovnako ako osvojenec (§ 808 obč. z.), a teda do právnej moci rozhodnutia o osvojení.²⁵⁶

²⁵⁶ SVOBODA, Karel. § 431 [Účastníci]. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 885. ISBN 978-80-7400-788-0

3.0 Súhlas ako špecifické právne jednanie

3.1 Zánik účinnosti súhlasu rodiča osvojovaného dieťaťa

Účinky súhlasu nie sú neobmedzené a pozbytie účinnosti znamená, že k súhlasu nie je možné v ďalšom jednaní prihliadať.²⁵⁷ Súhlas pozbýva účinnosti v dvoch prípadoch, a to v prípade späťvzatia návrhu na osvojenie, alebo zamietnutia návrhu na osvojeniu súdom (§ 815 obč. z.).

Prvá situácia sa týka súhlasu, ktorý bol udelený pre konkrétnu osobu osvojiteľa, ktorá mala v úmysle dieťa osvojiť, avšak návrh vzala späť. Druhou situáciou je zamietnutie návrhu na osvojenie súdom, z dôvodu nenaplnenia podmienok osvojenia maloletého.^{258 259} Podľa názoru Novej je rozlišovacím znakom zmienených prípadov ich právny dôvod. V prvom prípade ide o zákonný dôsledok určitých právnych skutočností osoby podávajúcej návrh na osvojenie a sú nezávislé na jednaní osoby, ktorá vyslovuje súhlas s osvojením. V druhom prípade ide o dôsledok jednania osoby, ktorá súhlas poskytla.²⁶⁰

Pozbytie účinnosti jednotlivých situácií nastáva v rozličných okamihoch. V prípade späťvzatia návrhu na osvojenie osobou, ktorá návrh podala, súhlas rodičov pozbýva účinnosti súčasne so späťvzatím. Ak súd ale návrh na osvojenie zamietol, pozbýva účinnosti právnou mocou rozhodnutia o zamietnutí návrhu.²⁶¹ Nakoľko je súhlas s osvojením poskytnutý voči konkrétnym osvojiteľom adresným právnym jednaním, v prípade že návrh na osvojenie bude vzatý späť alebo dôjde k jeho zamietnutiu súdom, nebude ho možno naďalej použiť, keďže zákon nepripúšťa jeho zmenu na tzv. súhlas blanketový.²⁶²

Bez ohľadu na to, či je súhlas rodičov udelený pre konkrétnu osobu, alebo sa jedná o tzv. súhlas blanketový,²⁶³ po uplynutí šiestich rokov pozbýva účinnosti ex lege (§ 816 obč. z.), ak

²⁵⁷ SEDLÁK, Petr. § 815 [Špecifický zánik účinnosti souhlasu]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 620. ISBN 978-80-7400-795-8

²⁵⁸ Například pre nesúhlas dieťaťa

²⁵⁹ NOVÁ, Hana. §815 [Pozbytí účinnosti souhlasu rodičů]. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, a.s. 2014. str. 366. ISBN 978-80-7478-457-6

²⁶⁰ NOVÁ, Hana. §815 [Pozbytí účinnosti souhlasu rodičů]. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, a.s. 2014. str. 366. ISBN 978-80-7478-457-6

²⁶¹ NOVÁ, Hana. §815 [Pozbytí účinnosti souhlasu rodičů]. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, a.s. 2014. str. 366. ISBN 978-80-7478-457-6

²⁶² SEDLÁK, Petr. § 815 [Špecifický zánik účinnosti souhlasu]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 620. ISBN 978-80-7400-788-0

²⁶³

by totiž došlo k osvojeniu, vyhasnú účinky súhlasu právnej moci rozhodnutia o osvojení. Pri určovaní doby účinnosti súhlasu bolo potrebné zohľadniť účel osvojenia, ktorý sa premieta do predadopčnej starostlivosti, ktorej dĺžka zákonom časovo obmedzená nie je (§ 829 odst. 2 obč. z.). Aby nedošlo k zamietnutiu návrhu na osvojenie, udelený súhlas s osvojením nemôže pozbyť účinnosti pred uplynutím predadopčnej starostlivosti, a teda musí byť platný až do právnej moci rozhodnutia o osvojení.²⁶⁴ Druhým prvkom, ktorému je potrebné venovať pozornosť, je skutočnosť, že doba účinnosti súhlasu nemôže byť natoľko krátka, aby vylúčila samotné osvojenie dieťaťa. Rovnako je potrebné zvážiť aj skutočnosť, že po uplynutí zákonom predvídanej doby šiestich rokov, sa osvojenie dieťaťa už nejaví ako reálne, nakoľko mohlo dôjsť k zmene postojov a vzťahu rodičov, či životných a materiálnych podmienok.²⁶⁵

K zániku účinnosti súhlasu dochádza ubehnutím stanovenej doby a osvojenie už nebude možno dokončiť, pretože bude absentovať hmotnoprávna podmienka osvojenia. Súhlas tak rodič bude musieť dať opätovne nový alebo situáciu dieťaťa riešiť iným spôsobom.²⁶⁶

3.2 Odvolanie súhlasu rodičom dieťaťa

Zákon v ustanovení § 817 obč. z. upravuje dôvody pre zánik súhlasu s osvojením jeho odvolaním. Súhlas s osvojením môže rodič odvolať po dobu troch mesiacov odo dňa, kedy súhlas udelil (§ 817 odst. 1 obč. z.). Dôvodová správa má za to, že tri mesiace sú dostatočná doba, ktorá umožňuje poskytnúť ochranu právam rodiča a zároveň nepoškodzuje oprávnené záujmy dieťaťa.²⁶⁷

Obecné pravidlo upravené v ustanovení § 817 odst. 1 obč. z. umožňuje, aby rodič odvolal súhlas po dobu troch mesiacov, pričom nie je rozhodné či udelený súhlas bol tzv. blanketový alebo udelený pre konkrétnu osobu.²⁶⁸ Podľa dôvodovej správy je možné, aby rodič, ktorý súhlas udelil, namiesto svojho prehlásenia voči súdu, priamo prevzal dieťa od osoby,

NOVÁ, Hana. §816 [Pozbytie účinnosti souhlasu rodičů uplynutím zákonné lhůty]. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, a.s. 2014. str. 366. ISBN 978-80- 7478-457-6

²⁶⁴ SEDLÁK, Petr. § 816 [Obecný zánik účinnosti souhlasu]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 620. ISBN 978-80-7400-788-0

²⁶⁵ NOVÁ, Hana. §816 [Pozbytie účinnosti souhlasu rodičů uplynutím zákonné lhůty]. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, a.s. 2014. str. 367. ISBN 978-80- 7478-457-6

²⁶⁶ SEDLÁK, Petr. § 816 [Obecný zánik účinnosti souhlasu]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 621. ISBN 978-80-7400-788-0

²⁶⁷ Vláda: §§ 817-818 Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz

²⁶⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck), s. 369. str. 158. ISBN 978-80-7400-877-144

v ktorého starostlivosti sa nachádza. V prípade, ak ale táto osoba bude odporovať rodič sa obráti na súd.²⁶⁹ Počas tejto doby nie je možné v procese osvojenia pokračovať a ani konať žiadne zásadné kroky. Nová túto dobu charakterizuje ako možnosť rodiča ujasniť si svoju situáciu, vzťahy a životné podmienky, a zvážiť odvolanie svojho rozhodnutia. Podotýka však, že už samotná situácia, kedy rodič udelí súhlas s osvojením, vyjadruje, že nemá záujem sa o dieťa starať, častokrát práve z dôvodu nepriaznivých životných podmienok, ktorých zmenu po uplynutí troch mesiacov je možné len ťažko očakávať.²⁷⁰

Obecné pravidlo, podľa ktorého v trojmesačnej lehote určenej pre odvolanie súhlasu nemusia byť splnené žiadne podmienky a rodič môže súhlas odvolať bez obmedzení a následkov,²⁷¹ zákon prelamuje výnimkami. Ide o to, že v niektorých prípadoch, je možné súhlas odvolať aj neskôr. V ustanovení § 817 odst. 2 obč. z., sa rozlišujú dva dôvody, kedy je možné odvolať súhlas s osvojením aj po uplynutí troch mesiacov odo dňa, kedy bol udelený, a to odvolanie súhlasu pred zverením dieťaťa do starostlivosti pred osvojením (§ 817 odst. 2 písm. a) obč. z.), a situáciu, kedy záujem dieťaťa vyžaduje, aby bolo so svojimi rodičmi, a na návrh rodičov, súd rozhodne o jeho vydaní (§ 817 odst. 2 písm. b) obč. z.).

Z uvedených ustanovení vyplýva, že právo rodiča odvolať svoj súhlas nezaniká, ale toto právo je podmienené splnením zákonom stanovených predpokladov. Účelom podmienenia odvolania súhlasu je zaistiť ochranu takzvanej novej rodine.²⁷² S ohľadom na tento účel preto, v prípade, ak dieťa ešte nebolo predané do starostlivosti pred osvojením, môže rodič odvolať svoj súhlas bez ďalšieho (§ 817 odst. 2 písm. a) obč. z.).

V druhej zákonom predpokladanej situácii, sa jedná o prípady, kedy rodič žiada o vydanie dieťaťa, osvojiteľ sa však bráni a preto rodič podá návrh na súd, aby rozhodol podľa záujmu dieťaťa.²⁷³ Rodič odvoláva svoj súhlas až po tom, čo dieťa bolo predané do starostlivosti pred osvojením, a dieťa tak bude musieť byť vydané zo starostlivosti budúceho osvojiteľa. K podaniu návrhu je legitimovaný rodič, ktorý vyslovil súhlas s osvojením, a ktorý má záujem

²⁶⁹ Vláša: §§ 817-818 Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz

²⁷⁰ NOVÁ, Hana. §817 [Odvolání souhlasu rodičů]. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, a.s. 2014. str. 370. ISBN 978-80-7478-457-6

²⁷¹ SEDLÁK, Petr. § 817 [Odvolání souhlasu]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 622. ISBN 978-80-7400-788-0

²⁷² SEDLÁK, Petr. § 817 [Odvolání souhlasu]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 622. ISBN 978-80-7400-788-0

²⁷³ Vláša: §§ 817-818 Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz

o starostlivosť dieťaťa.²⁷⁴ Nová uvádza v zhode s dôvodovou správou, že záujem dieťaťa nemusí výlučne spočívať v tom, že bude so svojím biologickým rodičom. Od súdu sa očakáva, že bude posudzovať okolnosti každého jednotlivého prípadu. Tento záujem je však treba individuálne posúdiť na základe dôkazov a v prípade, kedy je záujem dieťaťa na tom, aby sa dieťa vrátilo do starostlivosti biologického rodiča, a je očividné, že pomery rodiča sa zmenili, rozhodne súd o vydaní dieťaťa zo starostlivosti osvojiteľa.^{275 276}

Na formu odvolania súhlasu sa vzťahujú obdobné požiadavky ako na udelenie súhlasu rodičom (§ 817 odst. 3 obč. z.). Odvolanie súhlasu preto musí byť učené osobným prehlásením voči súdu (§ 817 odst. 3 obč. z.).

²⁷⁴ SEDLÁK, Petr. § 817 [Odvolání souhlasu]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 623. ISBN 978-80-7400-788-0

²⁷⁵ NOVÁ, Hana. §817 [Odvolání souhlasu rodičů]. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, a.s. 2014. str. 370. ISBN 978-80-7478-457-6

²⁷⁶ Vláša: §§ 817-818 Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz

4.0 Niektoré zvláštne inštitúty a situácie- Špecifické prejavy súhlasu k osvojeniu

4.1. Pôrod s utajením osoby matky

Problematika utajených a anonymných pôrodov je spojená s otázkou, ako skĺbiť dva protichodné záujmy, a to záujem matky utajiť pôrod na strane jednej, a záujem dieťaťa poznať svoju identitu a svojich biologických rodičov, na strane druhej. Utajené pôrody upravuje zákon o zdravotných službách, ktorý stanoví, že žena s trvalým pobytom na území českej republiky²⁷⁷, ktorá nie je vydatá, a teda nejedná sa o ženu, ktorej manželovi svedčí domnienka otcovstva, má právo na utajenie svojej osoby v súvislosti s pôrodom (§ 37 odst. 1 zák. o zdrav. sl.). Podmienkou je, že žena predloží poskytovateľovi písomnú žiadosť²⁷⁸ o utajenie pôrodu a spolu s tým aj prehlásenie, že sa nehodlá o dieťa starať (§ 37 odst. 2 zák. o zdrav. sl.). Utajený pôrod predstavuje súbor postupov, ktorých účelom je zachovať utajenie matky dieťaťa, ktorej totožnosť je známa, s výnimkou postupov potrebných k zaisteniu zdravotných služieb (§ 37 odst. 3 zák. o zdrav. sl.).

Čo sa týka zdravotnej dokumentácie, je podľa ustanovenia § 56 odst. 1 zák. o zdrav. sl., vedená len v rozsahu zdravotníckych služieb súvisiacich s tehotenstvom a pôrodom. Meno a priezvisko ženy, ktorej sú zdravotné služby v súvislosti s utajeným pôrodom a tehotenstvom poskytované, písomná žiadosť o utajenie pôrodu, dátum narodenia ženy a dátum pôrodu, sú následne vedené oddelene (§ 56 odst. 1 zák. o zdrav. sl.). Lekári a zdravotnícky personál majú povinnosť mlčanlivosti.²⁷⁹ Zmyslom vedenia zdravotníckej dokumentácie daným spôsobom, je rešpektovanie anonymity ženy, ktorá utajene porodila.²⁸⁰

Zákon v ustanovení § 56 odst. 3 zák. o zdrav. sl upravuje zapečatenie zdravotníckej dokumentácie a jej označenie bezpečnostným kódom, ktorý bude predaný pacientke, a to po skončení hospitalizácie. Otvorenie takto zapečatenej zdravotníckej dokumentácie je možné len na základe rozhodnutia súdu, a to najmä na návrh dieťaťa, či domnelého otca.²⁸¹ To ale neplatí, ak o otvorenie požiadala žena, ktorá utajene porodila, a k otvoreniu zapečatenej obálky sa nebude vyžadovať rozhodnutie súdu (§ 56 odst. 2 zák. o zdrav. sl). Nakoľko právna úprava „rozlepenie

²⁷⁷ Žena ne musí mať občianstvo Českej republiky

²⁷⁸ Zákon chce povedať, že sa vyžaduje súhlas budúcej matky

²⁷⁹ NEDUCHALOVÁ, Anna. In: Pocta Sentě Radvanové k 80. narodeninám. Praha : ASPI- Wolters Kluwer, 2009, str. 295-302. ISBN 978-80-7357-432-1

²⁸⁰ Vláda: § 56 Důvodová zpráva k zákonu č. 372/2011 Sb. o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), č. 372/2011 Dz

²⁸¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck), s. 369. str. 244 ISBN 978-80-7400- 877-144

obálky“ nijak nešpecifikuje, je možné konštatovať, že by k odtajneniu totožnosti matky mohlo dôjsť aj proti jej vôli.²⁸²

Statusový vzťah medzi matkou a dieťaťom vzniká aj napriek utajeniu pôrodu. Dieťa matku má, avšak tá požíva zvláštnej ochrany, takže jej totožnosť zostáva utajená.²⁸³ Ustanovenie, podľa ktorého je matka žena, ktorá dieťa porodila (§ 775 obč. z.), platí aj v prípade utajeného pôrodu. Matka je ex lege nositeľkou rodičovskej zodpovednosti a ďalších práv a povinností s rodičovstvom spojených. Matka ale nechce byť s dieťaťom spájaná, preto sa nechce ani o dieťa starať. Súd preto dieťaťu menuje opatrovníka (§ 943 obč. z.).²⁸⁴

Nemocnica, je povinná oznámiť orgánom sociálno- právnej ochrany detí, narodenie novorodenca z utajovaného pôrodu. V prípade, ak nebol pôrod ukončený v zdravotníckom zariadení, oznámi narodenie lekár, ktorý ako prvý poskytol pri alebo po pôrode zdravotné služby. Ak ale nedôjde k oznámeniu narodenia zo strany, poskytovateľa zdravotných služieb, je narodenie povinný oznámiť súdom menovaný opatrovník, či iná fyzická osoba, ktorá sa o narodení dozvedela (§ 15 odst. 1, 2, 3 zák. o matrikách). Oznámenie je potrebné učiniť do troch pracovných dní od narodenia dieťaťa. Fyzická osoba, oznámi túto udalosť do troch pracovných dní od kedy sa o narodení dieťaťa dozvedela (§ 15 odst. 4 zák. o matrikách). Dieťa bude do matriky zapísané bez údajov o matke (§ 14 odst. 2 zák. o matrikách).

Vždy však poniesie priezvisko matky, čo predstavuje zníženie utajenia jej totožnosti, tým pádom aj zníženie ochrany poskytnutej matke (§ 19 odst. 5 zák. o matrikách). Matka žiada o utajenie svojej totožnosti, nežiada však o utajenie totožnosti svojho dieťaťa.²⁸⁵ Správa nemocnice oznámená matrike síce obsahuje všetky údaje, vrátane údajov o matke, avšak s poznámkou, že sa jedná o utajený pôrod a nacionále matky sa do knihy narodení nezapíšu (§ 17 odst. 1 zák. o matrikách). Je dôležité spomenúť, že matka, ktorá požiadala o utajenie v súvislosti s pôrodom, ako aj dieťa staršie dvanástich rokov majú právo nahliadnuť do zbierky listín vedených k zápisu narodenia dieťaťa (§§ 8a odst. 4, 25 odst. 3 zák. o matrikách). Zo zákonnej úpravy je možné dovodiť, že matka sa bude môcť aj dodatočne žiadať o zápis svojej osoby do knihy narodení, na základe dôkazu o svojom pôrode (§§ 5, 49 zák. o matrikách).

²⁸² HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Anonymní a utajené mateřství v České republice – utopie nebo realita? Právní rozhledy.2005, roč. 13, č. 3, s. 53-57, ISSN 1210- 6410.

²⁸³ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck), s. 369. str. 244. ISBN 978-80-7400- 877-144

²⁸⁴FRINTOVÁ, Dita. In:DVORÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016, 196 s. str. 75. ISBN 978-80-7478-325-8

²⁸⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Anonymní a utajené mateřství v České republice – utopie nebo realita? Právní rozhledy.2005, roč. 13, č. 3, s. 53-57, ISSN 1210- 6410.

Podľa Frintovej inštitút utajovaného pôrodu príliš veľa zmien do praxe pôrodov nepriniesol, nakoľko počet týchto pôrodov je minimálny. Rovnaké platí pre prípady usmrtenia novorodenca matkou, o ktorých je známe, že k nemu vedú patologické dôvody zostáva približne rovnaký.²⁸⁶

V prípade utajených pôrodov sa k osvojeniu zásadne vyžaduje súhlas matky. Matka môže udeliť súhlas s osvojením najskôr šesť týždňov po narodení dieťaťa, a v prípade ak by súhlas udelila skôr nebude sa k nemu prihliadať. (§ 813 obč. z.). Súhlas matky sa nebude vyžadovať iba v prípade, že súd rozhodol, že jej súhlas nie je potrebný (§ 821 obč. z.).

4.2. Anonymné pôrody

Ak matka porodí dieťa mimo zdravotnícke zariadenie, v súkromí a pôrod sa pokúsi pred verejnosťou utajiť a dieťa odložiť, jedná sa o takzvané anonymné pôrody.²⁸⁷ Anonymné pôrody predstavujú prípady, kedy o matke nie sú žiadne informácie, alebo len také, ktoré ju neumožňujú identifikovať.²⁸⁸ Statusový vzťah dieťaťa však založený bol, a to objektívnou skutočnosťou pôrodu (§ 775 obč. z.). Dieťa má matku a matka má rodičovskú zodpovednosť. Dieťa má taktiež aj otca, ktorý by rovnako mal rodičovskú zodpovednosť, a nie je rešpektované jeho právo na zistenie otcovstva.²⁸⁹ ²⁹⁰ Anonymný pôrod nie je českým právnym poriadkom upravený.²⁹¹

V prípade, kedy je nájdené dieťa bez totožnosti, je potreba zahájiť šetrenie, ktoré uskutočňuje Polícia ČR. Zápis dieťaťa nezistenej totožnosti do knihy narodení sa učiní podľa výsledkov šetrenia a správy lekára, ktorá obsahuje informácie o pohlaví a pravdepodobnom dátume narodenia dieťaťa (§ 17 odst. 2 zák. o matrikách). Výsledok šetrenia a správu lekára, predáva matričnému úradu orgán polície, ktorý šetrenie uskutočnil (§ 17 odst. 2 zák. o matrikách). Ak sa ani po následnom šetrení nezdarí zistiť dátum narodenia, matričný úrad o tom uvedomí súd, a ten určí dátum narodenia dieťaťa (§ 17 odst. 3 zák. o matrikách). Ak je

²⁸⁶FRINTOVÁ, Dita. In: DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016, 196 s. str. 75. ISBN 978-80-7478-325-8

²⁸⁷KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck), s. 369. str. 244. ISBN 978-80-7400-877-144

²⁸⁸Typicky sa jedná o prípady odloženia dieťaťa v nemocnici alebo v Baby-boxoch

²⁸⁹HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Anonymní a utajené mateřství v České republice – utopie nebo realita? Právní rozhledy. 2005, roč. 13, č. 3, s. 53-57, ISSN 1210-6410.

²⁹⁰Popieranie práva otca sa rovnako vzťahuje aj na problematiku utajených pôrodov

²⁹¹FRINTOVÁ, Dita. In: DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016, 196 s. str. 75. ISBN 978-80-7478-325-8

šetrenie neúspešné, dieťa má status nalezenca, a matričný úrad učiní oznámenie súdu. Súd je následne povinný dieťaťu určiť meno a priezvisko a menovať poručníka.²⁹²

Naproti tomu, ak šetrenie bude úspešné a totožnosť dieťaťa bude zistená, orgán sociálno-právnej ochrany detí kontaktuje rodičov dieťaťa za účelom konzultácie a ponuky spolupráce pri riešení nepriaznivej situácie rodiny.²⁹³ Materstvo bude postavené na isto na základe úspešného policajného šetrenia, prípadne lekárskej správy.²⁹⁴

V situácií, kedy sa objaví osoba, ktorá tvrdí, že je rodičom dieťaťa, je potrebné rodičovstvo dokázať. Orgán sociálno-právnej ochrany detí typicky umožní uskutočniť test DNA, prípadne je možné zahájiť súdne jednanie o určení materstva či otcovstva, v ktorom bude taký test prevedený.²⁹⁵

V prípade, ak sa bude jednať o osvojenie, zásadne sa bude vyžadovať súhlas matky, ktorý môže udeliť šesť týždňov po narodení dieťaťa. Ak je známa totožnosť dieťaťa a súhlas s osvojením nebol udelený, bude potrebné, aby súd rozhodol, že súhlas rodiča nie je potrebný, a bude tak potrebné počkať, či rodičia nebudú prejavovať o dieťa opravdový záujem (§§ 818, 819, 820, 821 obč. z.). V prípade, ak sa policajným orgánom nepodari zistiť totožnosť matky, a dieťa má status nalezenca, nebude sa oproti utajeným pôrodom vyžadovať súhlas s osvojením, nakoľko totožnosť rodičov nie je známa (§ 818 odst. 3 písm. c) obč. z.).²⁹⁶

4.3. Baby-boxy

Existencia baby-boxov nie je v právnom poriadku žiadnym spôsobom upravená, a teda baby-boxy nie sú výslovne povolené ani zakázané. Baby-boxy sú schránky inštalované v pôrodniciach, prípadne na obecných úradoch, ktorých účelom je poskytnúť matke dieťaťa možnosť dieťa odložiť, bez následkov ohrozenia dieťaťa na živote či zdraví.²⁹⁷ Prax baby-boxov nadväzuje na tradíciu obdobných schránok, ktoré boli inštalované v kláštoroch či sirotincoch už v stredoveku. V dnešnej dobe je k nim potreba pristupovať skôr reštriktívne, a to

²⁹² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck), s. 369. str. 244. ISBN 978-80-7400- 877-144

²⁹³FRINTOVÁ, Dita. In: DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016, 196 s. str. 75. ISBN 978-80-7478-325-8

²⁹⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Anonymní a utajené mateřství v České republice – utopie nebo realita? Právní rozhledy. 2005, roč. 13, č. 3, s. 53-57, ISSN 1210- 6410.

²⁹⁵FRINTOVÁ, Dita. In: DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016, 196 s. str. 75. ISBN 978-80-7478-325-8

²⁹⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck), s. 369. str. 244. ISBN 978-80-7400- 877-144

²⁹⁷FRINTOVÁ, Dita. In: DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016, 196 s. str. 76. ISBN 978-80-7478-325-8

najmä s ohľadom na právo dieťaťa poznať svoj pôvod, svoju prirodzenú rodinu, a tak isto s ohľadom na to, že zriadením baby-boxov dochádza k ignorovaniu práv otca dieťaťa.²⁹⁸

Úmluva o právach dieťaťa v čl. 7 stanoví, že dieťa má právo byť registrované ihneď po narodení a má od narodenia právo na svoje meno, čo v zásade nebude možné pokiaľ dieťa bolo odložené do baby-boxu. Úmluva ďalej stanoví, že dieťa má právo poznať svojich rodičov a pokiaľ je to možné, má právo na ich starostlivosť. Zo súsovia, pokiaľ je to možné, plynie, že štát má povinnosť zabezpečiť, aby táto možnosť bola zachovaná, resp., aby nebola nejakým spôsobom vylúčená, a to najmä formou prekážok, ktoré by dieťaťu znemožnili poznať svojich rodičov.^{299 300}

Baby- box je vhodným riešením krízovej situácie jedine pre matku, ktorá dieťa odloží a zbavuje sa tak zodpovednosti za svoje jednanie. Nejedná sa však vždy o práve narodené dieťa. V baby-boxoch sa tak nachádzajú aj staršie deti, a to najmä zo sociálnych dôvodov, kedy rodiny svoje deti nemôžu užiť.

Neduchalová upozorňuje na dôležitú skutočnosť, že ani pre matku samotnú nemusí byť vyrovnanie sa s takýmto jednaním vždy jednoduchou záležitosťou. S istotou však možno konštatovať, že sa nejedná o vhodné riešenie pre dieťa. Hlavným argumentom zástancov baby-boxov je to, že umožnia predchádzať usmrteniu novorodencov ich matkami. Štatistiky však dokazujú (viz už vyššie), že tomu tak nie je, a k vraždám novorodených detí ich matkami stále dochádza, a že v priemere sa ich počet nemení. Rovnako zástancovia počítajú aj s tým, že všetky „odložené“ deti budú osvojené, čo tak isto nenachádza svoj odraz v realite.³⁰¹

Nakoľko právny poriadok neumožňuje, aby sa rodič odložením svojho dieťaťa do špeciálnej schránky vzdal, právne postavenie rodičov ani detí sa takýmto jednaním nijak nemení. Stále totiž platí, že materstvo bolo založené objektívnym faktom pôrodu (§ 775 obč. z.). Rodičia zostávajú rodičmi, a naďalej majú práva a povinnosti z toho plynúce.³⁰²

Pri osvojení, sa zásadne bude vyžadovať súhlas matky s osvojením, ktorý bude môcť udeliť až po šiestich týždňoch po narodení dieťaťa (§§ 809, 813 obč. z.). Súhlas matky sa nebude vyžadovať iba v prípade, ak súd rozhodol, že súhlas potrebný nie je (§§ 818, 819, 820

²⁹⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck), s. 369. str. 244. ISBN 978-80-7400- 877-144

²⁹⁹ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Několik poznámek k právním otázkám okolo tzv. babyschránek. Právní rozhledy. 2005, roč. 13, č. 7, s. 250-253, ISSN 1210-6410

³⁰¹ NEDUCHALOVÁ, Anna. In: Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám. Praha : ASPI- Wolters Kluwer, 2009, str. 295- 302. ISBN 978-80-7357-432-1

³⁰²FRINTOVÁ, Dita. In: DVORÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016, 196 s. str. 75. ISBN 978-80-7478-325-8

821 obč. z.). Nie je možné očakávať, že faktická a právna situácia odloženého dieťaťa sa vyrieši rýchlo. Dieťa nebude možno osvojiť okamžite po jeho umiestnení do baby-boxu, a častokrát ani ihneď po uplynutí šiestich týždňov pre udelenie súhlasu rodiča.³⁰³

Ak je totožnosť dieťaťa známa a súhlas s osvojením udelený nebol, bude navyše potrebné vyčkať, či rodičia nebudú prejavovať o dieťa opravdový záujem a postupovať v súlade s ustanoveniami § 819 a násl. obč. z. V prípade, ak sa policajným šetrením nepodarí zistiť totožnosť matky, dieťa má status nalezence, a uplatní sa postup zrovnateľný ako v prípade anonymného pôrodu, a teda odloženia dieťaťa na akomkoľvek inom mieste.³⁰⁴ Dieťaťu nezistenej totožnosti, bude menovaný poručník, a súhlas rodičov k osvojeniu nebude potrebný, pretože rodičia nebudú známi (§ 818 odst. 1 písm. c) obč. z.). V situácií, ak odloží do baby-boxu dieťa maloletá matka, vzniká jednak problém nespôsobilosti k úkonu s právne statusovými následkami, ale rovnako vznikne aj problém ochrany matky, ktorá je tiež stále dieťaťom.³⁰⁵

Zároveň z dôvodu, že nevieme kto sú rodičia dieťaťa, najmä ale kto je biologický otec, môže nastať situácia, kedy sa v priebehu jednanja o osvojenie objaví muž, ktorý tvrdí, že je otcom dieťaťa.³⁰⁶

Ako som už naznačila, hlavnou príčinou odmietania baby-boxov je zásah do práva dieťaťa poznať svoj pôvod. Takto odložené deti často trpia pocitom neúplnej identity, práve z dôvodu, že nepoznajú svoju osobnú históriu a majú tak snahu poznať svojich biologických rodičov a zistiť prečo boli opustení. V praxi je totiž bežné, že deti hľadajú svojich súrodencov, alebo že sa osvojujú súrodenci spoločne.³⁰⁷

Odloženie dieťaťa má význam prevažne v rovine trestnoprávnej a to, že rodič, ktorý dieťa odložil, sa nedopúšťa trestného činu opustenia dieťaťa (§ 195 TZ), nakoľko dieťa nebolo vystavené nebezpečenstvu smrti alebo ublíženia na zdraví.³⁰⁸

³⁰³ NEDUCHALOVÁ, Anna. In: Pocta Sentě Radvanové k 80. narodeninám. Praha : ASPI- Wolters Kluwer, 2009, str. 295-302. ISBN 978-80-7357-432-1

³⁰⁴ FRINTOVÁ, Dita. In: DVORÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016, 196 s. str. 76. ISBN 978-80-7478-325-8

³⁰⁵ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Několik poznámek k právním otázkám okolo tzv. babyschránek. Právní rozhledy. 2005, roč. 13, č. 7, s. 250-253, ISSN 1210-6410

³⁰⁶ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Několik poznámek k právním otázkám okolo tzv. babyschránek. Právní rozhledy. 2005, roč. 13, č. 7, s. 250-253, ISSN 1210-6410

³⁰⁷ NEDUCHALOVÁ, Anna. In: Pocta Sentě Radvanové k 80. narodeninám. Praha : ASPI- Wolters Kluwer, 2009, str. 295-302. ISBN 978-80-7357-432-1

³⁰⁸ FRINTOVÁ, Dita. In: DVORÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016, 196 s. str. 76 ISBN 978-80-7478-325-8

5.0 Medzinárodné osvojenie

Medzinárodné osvojenie predstavuje prípady, kedy dieťa, ktorého obvyklé bydlisko je v jednom zmluvnom štáte, je alebo má byť premiestnené do iného zmluvného štátu, a to buď potom, čo bolo osvojené, alebo za účelom takého osvojenia (čl. 2 Haagská úmluva o ochrane detí a spolupráci pri medzinárodnom osvojení). Občanský zákoník vo vzťahu k medzinárodnému osvojeniu stanoví, že návrhu na osvojenie dieťaťa do cudziny alebo z cudziny do Českej republiky, je navrhovateľ povinný pripojiť rozhodnutie príslušného orgánu verejnej moci o súhlase s osvojením, a stanovuje tak hmotnoprávnu podmienku pre osvojenie maloletého (§ 796 odst. 1 obč. z). Vedľa súhlasu Úradu s osvojením je hmotnoprávnou podmienkou podľa českej právnej úpravy aj súhlas dieťaťa s osvojením (§ 806 obč. z.). Sprostredkovanie osvojenia vo vzťahu k cudzine realizuje Úrad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, ktorý je zriadený zákonom o sociálno- právnej ochrane detí (§ 3, 25, 35 odst. 2 písm g), h), i) zák. o SPOD). Úrad pri svojej činnosti vychádza z medzinárodných úmluv.^{309 310}

Pri medzinárodnom osvojení rozlišujeme sprostredkovanie osvojenia českých detí do cudziny a sprostredkovanie detí z cudziny. Sprostredkovanie detí do cudziny podľa ustanovenia čl. 21 písm b) Úmluvy o právach dieťaťa, predstavuje subsidiárne riešenie. K jeho uskutočneniu je možné pristúpiť v prípade, ak sa pre dieťa nepodarí sprostredkovať osvojenie v Českej republike, alebo ak dieťa nemôže byť umiestnené do pestúnskej starostlivosti, prípadne ak dieťaťu v krajine pôvodu nie je možné žiadnym iným vhodným spôsobom poskytnúť starostlivosť. Úrad je v tomto prípade povinný dbať na to, aby nedochádzalo k únosom detí, k obchodovaniu s deťmi, a aby samotné osvojenie bolo v najlepšom záujme dieťaťa. Nakoľko sú budúci osvojiteľia cudzinci a v cudzine žijú, nie je daná právomoc českého súdu.³¹¹

Sprostredkovanie osvojenia detí z cudziny sa realizuje obdobne. K osvojeniu dochádza zásadne až v Českej republike a osvojované deti nadobúdajú občianstvo Českej republiky.³¹²

³⁰⁹ Úmluva o právach dieťaťa, Haagská úmluva o ochrane detí a spolupráci pri medzinárodnom osvojení, Úmluva o styku s deťmi

³¹⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck), s. 369. str. 170. ISBN 978-80-7400- 877-144

³¹¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck), s. 369. str. 170. ISBN 978-80-7400- 877-144

³¹² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck), s. 369. str. 170. ISBN 978-80-7400- 877-144

Pri sprostredkovaní osvojenia Úrad spolupracuje s orgánmi alebo inými subjektmi, ktoré sú obdobnou činnosťou poverené v zahraničí, a práve tento postup má zabrániť možnému zneužitiu osvojovaniu detí a umožniť zistiť v akých podmienkach bude dieťa v cudzine žiť.³¹³

5.1 Sprostredkovanie medzinárodného osvojenia detí do cudziny

Pre účely sprostredkovania osvojenia v cudzine Úrad vedie potrebnú evidenciu detí vhodných k osvojeniu a žiadateľov vhodných stať sa osvojiteľmi (§ 25 odst. 1 zák. o SPOD).

U osvojiteľných detí, ktoré majú na území Českej republiky trvalý pobyt alebo sú hlásené k trvalému pobytu po dobu najmenej deväťdesiat dní, zákon pre zaradenie do evidencie Úradu požaduje, kumulatívne splnenie nasledujúcich podmienok. Prvou podmienkou je bezúspešné uplynutie lehoty šiestich mesiacov, počas ktorej sa krajskému úradu nepodarilo sprostredkovať dieťaťu osvojenie alebo pestúnsku starostlivosť na území Českej republiky (§ 22 odst. 8 zák. o SPOD). Druhou stanovenou podmienkou je, že na základe vyhodnotenia krajského úradu nie je možné predpokladať, že by dieťaťu v najbližšej dobe bolo sprostredkované osvojenie alebo pestúnska starostlivosť na území Českej republiky, alebo že by dieťa mohol do starostlivosti prevziať príbuzný, či osoba blízka (§ 22 odst. 9 zák. o SPOD). V poslednom rade sa vyžaduje, aby Úrad na základe spisovej dokumentácie dieťaťa, ktorá výslovne obsahuje doklad, že dieťa je osvojiteľné, vyhodnotil, že dieťa spĺňa predpoklady pre osvojenie v cudzine, s ohľadom na jeho rodinné väzby v Českej republike, jeho vek a názor.³¹⁴

Žiadatelia pre zaradenie do evidencie žiadateľov s obvyklým pobytom mimo územie Českej republiky (§ 25 odst. 1 písm. d)), musia spĺňať podmienku obvyklého bydliska mimo územia Českej republiky a s žiadosťou o zaradenie do evidencie sa obracajú na Úrad skrz ústredný orgán, prípadne zahraničnú poverenú organizáciu v štáte svojho bydliska. Úrad na základe podanej žiadosti uskutočňuje odborné posúdenie žiadateľa, ktoré prebieha v správnom jednaní a vydáva správne rozhodnutie o zaradení do evidencie, prípadne o zamietnutí žiadosti.³¹⁵

Postup Úradu je podľa ustanovenia § 26 zák. o SPOD, obdobný postupu krajského úradu. Výber vhodného žiadateľa pre osvojenie konkrétneho dieťaťa realizuje Úrad, na základe spisovej dokumentácie dieťaťa a žiadateľa, a odbornom posúdení ich vzájomnej vhodnosti.

³¹³ Vláda: §§ 25-26 Důvodová zpráva k návrhu zákona o sociálně-právní ochraně dětí, č. 359/1999 Dz

³¹⁴ HOVORKA, Daniel. § 25 [Zprostředkování osvojení Úřadem]. In: HOVORKA, Daniel., KŘÍSTEK, Adam., MACELA, Miloslav., TRUBAČOVÁ, Klára., ZÁRASOVÁ, Zuzana, Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: Komentář. Wolters Kluwer a.s. 2020 str. 312. ISBN 987-80-7598-481-4

³¹⁵ NOVÁKOVÁ, Markéta. § 25 [Zprostředkování osvojení Úřadem]. In: ROGALEWICZOVÁ, Romana, CILEČKOVÁ, Kateřina, KAPITÁN, Zdeněk, DOLEŽAL, Martin a kol. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 231. ISBN 978-80-7400-713-2

Oznámenie o tom, že žiadateľ bol vybraný ako potencionálny osvojiteľ dieťaťa, Úrad doručí žiadateľovi prostredníctvom ústredného úradu v štáte jeho obvyklého bydliska. Súčasťou oznámenia je aj prehlásenie o osvojiteľnosti dieťaťa, vyhodnotenie vhodnosti žiadateľa, psychologická správa o dieťati, správa o zdravotnom stave dieťaťa, správa o sociálnej situácii dieťaťa a aktuálna fotografia dieťaťa.³¹⁶

Doručením oznámenia o vhodnosti vzniká žiadateľovi právo osobne sa s dieťaťom zoznámiť. Zahraničný žiadateľ by mal s dieťaťom stráviť aspoň štrnásť dní na českom území. Po zoznámení sa s dieťaťom, je žiadateľ povinný oznámiť Úradu, či si chce dieťa prevziať do starostlivosti s úmyslom ho v budúcnosti osvojiť. Následne ústredný orgán štátu žiadateľa zašle súhlas s uskutočnením osvojenia Úradu. Spoločne s týmto súhlasom žiadateľ zašle aj návrh na predanie dieťaťa do starostlivosti pred osvojením (§§ 826, 827 obč. z.), a to opätovne prostredníctvom ústredného orgánu.³¹⁷

Predtým, než dôjde k predaniu dieťaťa do starostlivosti pred osvojením, bude v prípadoch, kedy je osvojované dieťa mladšie dvanásť rokov, v zmysle ustanovenia § 807 obč. z., potrebné menovať opatrovníka, ktorý dáva menom dieťaťa súhlas s osvojením. Po predaní dieťaťa do starostlivosti pred osvojením, už jeho obvyklý pobyt nebude na území Českej republiky, a preto by k rozhodovaniu o menovaní opatrovníka nebol príslušný český súd.³¹⁸ Návrh orgánu sociálno-právnej ochrany detí, na menovanie opatrovníka súdom už vo fáze rozhodovania o predaní dieťaťa do starostlivosti pred osvojením, býva častokrát zamietnutý ako nedôvodný, a to pre jeho predčasnosť, nadbytočnosť, či neekonomickosť. Skorušová zdôrazňuje, že súd vo svojich rozhodnutiach, potvrdil názor Úradu, podľa ktorého je v prípade sprostredkovania osvojenia do cudziny nutné menovať opatrovníka skôr, než v jednaní o osvojení. Zákon totiž zásadne netrvá na tom, aby bol opatrovník dieťaťa menovaný až v jednaní o osvojení, a takýto postup predstavuje skôr poslednú možnosť, kedy je opatrovníka potrebné menovať.³¹⁹

³¹⁶ HOVORKA, Daniel. § 25 [Zprostředkování osvojení Úřadem]. In: HOVORKA, Daniel., KŘÍSTEK, Adam., MACELA, Miloslav., TRUBAČOVÁ, Klára., ZÁRASOVÁ, Zuzana, Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: Komentář. Wolters Kluwer a.s. 2020. str. 312. ISBN 987-80-7598-481-4

³¹⁷ HOVORKA, Daniel. § 25 [Zprostředkování osvojení Úřadem]. In: HOVORKA, Daniel., KŘÍSTEK, Adam., MACELA, Miloslav., TRUBAČOVÁ, Klára., ZÁRASOVÁ, Zuzana, Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: Komentář. Wolters Kluwer a.s. 2020. str. 312. ISBN 987-80-7598-481-4

³¹⁸ SKORUŠOVÁ, Lucia. Souhlas dítěte s osvojením v kontextu mezinárodního osvojení dítěte z České republiky do ciziny, in Sborník VIII. ročníku vědecké konference Olomoucké dny soukromého práva. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2018, s. 112–121. ISBN: 978-80-88266-13-6

³¹⁹ SKORUŠOVÁ, Lucia. Souhlas dítěte s osvojením v kontextu mezinárodního osvojení dítěte z České republiky do ciziny, in Sborník VIII. ročníku vědecké konference Olomoucké dny soukromého práva. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2018, s. 112–121. ISBN: 978-80-88266-13-6

Po tom, čo je dieťa predané do starostlivosti pred osvojením sú ústredný orgán, alebo poverená organizácia povinní zasielať Úradu správy o šetrení pomerov dieťaťa v rodine a správy o kvalite poskytovanej starostlivosti, pričom k správe má byť priložená aj fotografia dieťaťa s rodinou a lekárska správa o stave dieťaťa. Dieťa v tejto krajine navštevuje školu, lekárov, nadväzuje nové priateľstvá.³²⁰ V prípade, ak v rámci šetrenia sociálny pracovník zistí problémy vo výchove dieťaťa, či problémy s adaptáciou na život dieťaťa, je ústredný orgán povinný o tom informovať Úrad a urobiť kroky na zabezpečenie ochrany dieťaťa. Ochrana dieťaťa je zabezpečená najmä jeho odobratím zo starostlivosti pred osvojením, a zaistením návratu do Českej republiky.

V zásade po šiestich mesiacoch od predania dieťaťa do starostlivosti pred osvojením a po predložení všetkých stanovených správ o stave dieťaťa, môže záujemca o osvojenie podať žiadosť k Úradu o udelenie súhlasu k osvojeniu dieťaťa do cudziny (§ 35 odst. 2 písm. j) zák. o SPOD). Žiadosť sa podáva prostredníctvom ústredného správneho orgánu a rozhoduje sa o nej v správnom jednaní.³²¹ Súhlas Úradu je podmienkou, aby bolo možné v štáte obvyklého bydliska žiadateľa úspešne rozhodnúť o osvojení. Tento súhlas je udeľovaný formou správneho rozhodnutia. Požiadavkou na rozhodnutie o udelení súhlasu je jeho riadne zdôvodnenie, a vyžaduje sa, aby Úrad venoval pozornosť uznateľnosti českého rozhodnutia v štáte, do ktorého má byť dieťa za účelom osvojenia premiestené.³²² V prípade, ak Úrad zamietne žiadosť u udelenie súhlasu s osvojením je možné podať proti takému rozhodnutiu odvolanie, a to k Ministerstvu práce a sociálnych vecí ako k nadradenému orgánu (§ 89 odst. 1 Spr. ř.).

Opatrovník dieťaťa mladšieho dvanásť rokov, udelí súhlas s osvojením v rámci správneho jednania zahájenom žiadosťou k Úradu o udelení súhlasu s osvojením. Opatrovníkovi Úrad doručí informácie o tom, ako sa dieťaťu darí, aby predtým než udelí súhlas s osvojením zistil všetky rozhodné skutočnosti, ktoré budú viesť k záveru, že osvojenie je v súlade záujmami dieťaťa.³²³

³²⁰ SKORUŠOVÁ, Lucia. Souhlas dítěte s osvojením v kontextu mezinárodního osvojení dítěte z České republiky do ciziny, in Sborník VIII. ročníku vědecké konference Olomoucké dny soukromého práva. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2018, s. 112–121. ISBN: 978-80-88266-13-6

³²¹ HOVORKA, Daniel. § 25 [Zprostředkování osvojení Úřadem]. In: HOVORKA, Daniel., KŘÍSTEK, Adam., MACELA, Miloslav., TRUBAČOVÁ, Klára., ZÁRASOVÁ, Zuzana, Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: Komentář. Wolters Kluwer a.s. 2020. str. 313. ISBN 987-80-7598-481-4

³²² SEDLÁK, Petr. § 796 [Návrhový princip]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 576. ISBN 978-80-7400-795-8

³²³ SKORUŠOVÁ, Lucia. Souhlas dítěte s osvojením v kontextu mezinárodního osvojení dítěte z České republiky do ciziny, in Sborník VIII. ročníku vědecké konference Olomoucké dny soukromého práva. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2018, s. 112–121. ISBN: 978-80-88266-13-6

Proces osvojenia do cudziny je ukončený rozhodnutím o osvojení dieťaťa v štáte obvyklého bydliska žiadateľov. Ústredný úrad prijímacieho štátu o tejto skutočnosti informuje Českú republiku, tým že zašle Úradu osvedčenie, že osvojenie prebehlo v súlade s Haagskou úmluvou.³²⁴ Úrad je následne povinný o úspešnom osvojení dieťaťa v cudzine informovať obecný úrad obce s rozšírenou pôsobnosťou, podľa trvalého pobytu dieťaťa, matričný úrad a krajský úrad, v ktorého evidencii bolo dieťa zaradené (§ 25 odst. 9 zák. o SPOD).

Nakoľko bolo osvojenie do cudziny sprostredkované zatiaľ len deťom mladším dvanásť rokov, v praxi Úradu tak zatiaľ nebol vyslovený súhlas dieťaťa s osvojením osobným prehlásením v zmysle ustanovenia § 806 obč. z. V prípade uskutočnenia osvojenia dieťaťa staršieho dvanásť rokov, by však bol vyžadovaný jeho osobný súhlas. Keďže má dieťa po jeho predaní do starostlivosti pred osvojením, už v zásade obvyklý pobyt v prijímacom štáte, nie je možné zrealizovať, aby dieťa následne prišlo späť do Českej republiky udeliť súhlas s osvojením. Rovnako nie je možné udelenie súhlasu v prijímacom štáte, a to s ohľadom na rozdielne právne úpravy jednotlivých štátov. Na základe uvedených dôvodov sa preto javí ako vhodný variant, aby dieťa udelilo súhlas už vo fáze rozhodovania o predaní dieťaťa do starostlivosti pred osvojením.³²⁵

5.2. Sprostredkovanie medzinárodného osvojenia detí z cudziny

Za účelom sprostredkovania medzinárodného osvojenia detí z cudziny vedie Úrad taktiež potrebnú evidenciu detí vhodných k osvojeniu a žiadateľov vhodných stať sa osvojiteľmi (§ 25 odst. 1 zák. o SPOD).

Do evidencie detí, sú zaradené deti s obvyklým bydliskom v cudzine, ktoré by mohli byť osvojené v Českej republike (§ 25 odst. 1 písm. b) zák. o SPOD). Označenie vedenie evidencie, v tomto prípade nie je presné, pretože sa jedná skôr o proces, kedy zahraničný ústredný orgán uskutoční párovanie žiadateľov k deťom s obvyklým pobytom v cudzine. Deti sú do evidencie zaradené na základe oznámenia ústredného správneho orgánu alebo poverených organizácií v štáte pôvodu dieťaťa (§ 25 odst. 2 písm. b) zák. o SPOD). O zaradení dieťaťa do evidencie nie je vydávané žiadne rozhodnutie.³²⁶ Hovorka k problematike vedenia evidencií

³²⁴ HOVORKA, Daniel. § 25 [Zprostředkování osvojení Úřadem]. In: HOVORKA, Daniel., KŘÍSTEK, Adam., MACELA, Miloslav., TRUBAČOVÁ, Klára., ZÁRASOVÁ, Zuzana, Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: Komentář. Wolters Kluwer a.s. 2020. str. 313. ISBN 987-80-7598-481-4

³²⁵ SKORUŠOVÁ, Lucia. Souhlas dítěte s osvojením v kontextu mezinárodního osvojení dítěte z České republiky do ciziny, in Sborník VIII. ročníku vědecké konference Olomoucké dny soukromého práva. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2018, s. 112–121. ISBN: 978-80-88266-13-6

³²⁶ NOVÁKOVÁ, Markéta. § 25 [Zprostředkování osvojení Úřadem]. In: ROGALEWICZOVÁ, Romana, CILEČKOVÁ, Kateřina, KAPITÁN, Zdeněk, DOLEŽAL, Martin a kol. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 230. ISBN 978-80-7400-713-2

detí podotýka, že v praxi ústredné orgány štátov neoznamujú Úradu údaje o deťoch s obvyklým bydliskom na ich území, u ktorých by bolo možné osvojenie v Českej republike.³²⁷

Žiadatelia, ktorí majú obvyklý pobyt v Českej republike a majú záujem o sprostredkovanie osvojenia detí žijúcich v cudzine sú zaradení do evidencie žiadateľov vhodných stať sa osvojiteľmi detí s obvyklým pobytom mimo územia Českej republiky (§ 25 odst. 1 písm. c) zák. o SPOD). Žiadateľom zaradeným do evidencie môže byť osoba, ktorá má záujem výlučne o sprostredkovanie osvojenia z cudziny, alebo osoba, u ktorej po dobu troch rokov nedošlo k sprostredkovaniu osvojenia v rámci Českej republiky a táto osoba súhlasila s postúpením svojich údajov Úradu, prípadne môže byť žiadateľom osoba, ktorá je evidovaná v oboch evidenciách súčasne. Zaradenie do evidencie prebieha aj v tomto prípade v správnom jednaní. Úrad uskutočňuje odborné posúdenie žiadateľov práve s ohľadom na osobitosti osvojenia detí z cudziny, na základe ktorého vydáva správne rozhodnutie o zaradení do evidencie.³²⁸

Evidencie detí a žiadateľov pre sprostredkovanie osvojenia detí z cudziny zatiaľ nie sú dostatočne využívané. Preto je možné konštatovať snahu prehliť vzťahy a spoluprácu s ústrednými orgánmi, aby vhodným žiadateľom s obvyklým pobytom v Českej republike mohlo byť sprostredkované osvojenie detí z cudziny.³²⁹

³²⁷ HOVORKA, Daniel. § 25 [Zprostředkování osvojení Úřadem]. In: HOVORKA, Daniel., KŘÍSTEK, Adam., MACELA, Miloslav., TRUBAČOVÁ, Klára., ZÁRASOVÁ, Zuzana, Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: Komentář. Wolters Kluwer a.s. 2020. str. 313. ISBN 987-80-7598-481-4

³²⁸ NOVÁKOVÁ, Markéta. § 25 [Zprostředkování osvojení Úřadem]. In: ROGALEWICZOVÁ, Romana, CILEČKOVÁ, Kateřina, KAPITÁN, Zdeněk, DOLEŽAL, Martin a kol. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 230. ISBN 978-80-7400-713-2

³²⁹ HOVORKA, Daniel. § 25 [Zprostředkování osvojení Úřadem]. In: HOVORKA, Daniel., KŘÍSTEK, Adam., MACELA, Miloslav., TRUBAČOVÁ, Klára., ZÁRASOVÁ, Zuzana, Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: Komentář. Wolters Kluwer a.s. 2020. str. 313. ISBN 987-80-7598-481-4

6.0 Komparácia so zahraničnou právnou úpravou

Maďarská právna úprava osvojenia je komplexne upravená v maďarskom občianskom zákonníku³³⁰ - A polgári törvénykönyv. Tento kodex, v roku 2013 nahradil občiansky zákonník z roku 1959. Maďarská právna úprava osvojenia sa v mnohých prvkoch líši oproti českej právnej úprave, ako sa pokúsime ďalej ukázať.

Základným rozdielom českej a maďarskej právnej úpravy osvojenia je, že maďarský občiansky zákonník umožňuje osvojiť dieťa len manželom,³³¹ pokiaľ osvojiteľom nie je príbuzný alebo manžel rodiča dieťaťa (§ 4: 121). Citovaným ustanovením dochádza k vylúčeniu možnosti osvojiť dieťa takzvaným kohabitujúcim párom a jednotlivcom, pričom dôvod, o ktorý zákonodarca opiera svoje rozhodnutie je, že manželstvo je stabilnejší zväzok ako kohabitačné zmluvy.³³²

Maďarská právna úprava stanoví ako jednu zo základných hmotnoprávnych podmienok osvojenia, súhlas zákonom určených osôb s osvojením maloletého. Zákon výslovne požaduje súhlas s osvojením budúceho osvojiteľa, ktorý je vyjadrený formou súhlasnej žiadosti o osvojenie, súhlas rodiča maloletého dieťaťa a súhlas osvojovaného dieťaťa, ktoré dovŕšilo štrnásť rokov, a súhlas zákonného zástupcu dieťaťa. (§ 4: 120). Súhlas dieťaťa nie je zákonom podrobnejšie stanovený, zákon nestanoví výnimky zo súhlasu dieťaťa staršieho štrnásť rokov, a výslovne ani určuje minimálny vek dieťaťa na realizáciu jeho práva byť vypočuté v jednaní o osvojení, no ukladá povinnosť orgánu rozhodujúcemu o osvojení dieťa mladšie štrnásť rokov vypočuť. K názoru dieťaťa mladšieho štrnásť rokov je orgán rozhodujúci o osvojení povinný prihliadnuť a musí mu byť venovaná náležitá pozornosť (§ 4: 120).

Súhlas s osvojením osoby udeľujú formou osobného prehlásenia voči. V prípade osôb, ktorých svojprávnosť je čiastočne obmedzená,³³³ sa k platnosti právneho jednania, a teda k platnosti udelenia súhlasu, predpokladá privolenie ich opatrovníka (§ 4: 145 (2)). U osôb obmedzených v svojprávnosti v plnom rozsahu,³³⁴ zákon k platnosti právneho jednania vyžaduje, aby súhlas udelil ich menom opatrovník.

³³⁰ Zákon č. V. z roku 2013 o Občianskom zákonníku

³³¹ A to buď spoločne alebo osvojovať bude len jeden z manželov

³³² KASZÁS, Fanni. New law to proposal to make adoption for those not married almost impossible. [online]. 2020. Dostupné z: <https://hungarytoday.hu/hungary-law-proposal-adoption-not-married-couples-singles/>

³³³ Súd rozhodnutím, čiastočne obmedzí osobu v svojprávnosti, v prípade kedy je jej schopnosť obstarat' si svoje záležitosti pre duševnú poruchu výrazne znížená, a to trvalo či dočasným avšak opakujúcim sa spôsobom. S ohľadom na jeho osobné pomery, rodinné väzby a sociálne vzťahy rozhodne o menovaní opatrovníka a v rozhodnutí vymedzí konkrétne činnosti, pre ktoré je osoba vo svojprávnosti čiastočne obmedzená (§ 2: 19 (1)).

³³⁴ Súd rozhodne o plnom obmedzení svojprávnosti u osoby, v prípade kedy jeho schopnosť obstarat' svoje záležitosti je pre duševnú poruchu trvalo a úplne vymizelá. Osobe s ohľadom na jeho osobné pomery, rodinné väzby a sociálne vzťahy súd menuje opatrovníka (§ 2: 21 (2)).

Za osvojiteľné dieťa maďarský občiansky zákonník explicitne označuje dieťa, ktorého rodičia nie sú nažive, alebo dieťa, ktorého rodičia nie sú schopní zabezpečiť mu primeranú výchovu (§ 4: 123).

Rozhodnúť o tom, že dieťa je osvojiteľné môže aj opatrovnícky orgán, pričom rozhodnutie sa týka dieťaťa, ktorému je poskytovaná ochranná starostlivosť štátom (§ 4: 124). Dieťa, o ktorom orgán rozhodol, že je osvojiteľné, je spôsobilé k osvojeniu po dobu štyroch rokov³³⁵, a to v prípade, ak rodičovi rodičovské práva a povinnosti síce náležia, avšak z vlastnej viny neplní svoju povinnosť styku s dieťaťom, tým že neudržiava s dieťaťom pravidelný kontakt po dobu ôsmich mesiacov, prípadne po dobu troch mesiacov neudržiava s dieťaťom žiadny kontakt. Osvojiteľský orgán môže rozhodnúť, že dieťa je osvojiteľné, aj v prípade ak jeho rodič nezmenil svoje pomery takým spôsobom, aby sa o dieťa mohol osobne starať, a z toho dôvodu, nemôže byť starostlivosť, ktorá je dieťaťu poskytovaná ukončená (§ 4: 124 (1) a)). Dôvodom, pre deklarovanie dieťaťa ako osvojiteľného je aj skutočnosť, že rodič je neznámy a nemá preto záujem sa o dieťa starať, alebo situácia kedy rodič zmení svoje bydlisko bez toho, aby oznámil svoje nové bydlisko, a toto miesto sa do troch mesiacoch nepodarilo zistiť (§ 4: 124 (1) b)). Rodič však musí byť na možné následky svojho jednania predom upozornený (§ 4: 124 (3)).

Jedným z hlavných rozdielov oproti českej právnej úprave osvojenia je, že maďarská úprava pripúšťa, aby rodič udelil súhlas s osvojením udelený aj pred narodením dieťaťa (§ 4: 126 (1)). Matke dieťaťa tak nie je poskytnutá ochrana, ktorú česká právna úprava zaistuje prostredníctvom ochrannej doby šiestich týždňov.³³⁶ Podľa českej právnej úpravy totiž matka môže súhlas s osvojením udeliť (ako bolo vyložené v kapitole 2.2 súhlas rodiča) až po uplynutí tejto šesťtýždňovej ochrannej doby, a otec súhlas s osvojením môže udeliť najskôr po narodení dieťaťa (§ 813 odst. 1 obč. z.).

Maďarská právna úprava rozoznáva otvorené a uzavreté osvojenie, pričom toto rozlíšenie výslovne obsahuje občiansky zákonník, a to s ohľadom na to, komu bol súhlas rodiča osvojovaného dieťaťa udelený (§ 4: 125, 4: 126). Rozdielne podoby osvojenia nemajú vplyv na postavenie osvojiteľov, ktorí majú zachovalé rovnaké práva a povinnosti. V oboch druhoch osvojenia môže rodič svoj súhlas odvolať do šiestich týždňov od narodenia dieťaťa, a to z dôvodu, že dieťa bude vychovávať rodič prípadne iný príbuzný (§ 4: 125 (2), 4: 126 (2)).

V prípade otvoreného osvojenia, rodič udelí súhlas s osvojením pre konkrétnu osobu, respektíve pre konkrétny predom určený manželský pár, ktorý je mu známy (§ 4: 125 (1)). Ak

³³⁵ Túto dobu je možno v odôvodnených prípadoch predĺžiť maximálne o ďalšie dva roky (§ 4: 124 (2)).

³³⁶ Maďarsko totiž neratifikovalo Európsku úmluvu o osvojení

rodič udelil súhlas s osvojením, práva plynúce z rodičovskej starostlivosti zanikajú uplynutím šiestich týždňov dieťaťa, a to rozhodnutím opatrovníckeho orgánu na základe zákona (§ 4: 125 (3)). Zákon ako zvláštnu podmienku otvorenej adopcie stanoví účasť orgánu na ochranu detí, alebo organizácie, ktorá podporuje otvorené osvojenie³³⁷ (§ 4: 125 (4)).

Druhým druhom osvojenia, ktorý zákon pripúšťa je uzavreté, takzvané incognito osvojenie. Jedná sa o druh osvojenia, kedy rodič udelí súhlas s osvojením predom neurčenej osobe, a teda nepozná identitu budúcich osvojiteľov (§ 4: 126 (1)). Názov uzavreté osvojenie, vyplýva z utajenia osvojenia (§ 4: 126 (5, 6)). Incognito osvojenie je možné v prípade ak rodič súhlasí s osvojením, alebo ak sa súhlas rodičov podľa občianskeho zákonníku nevyžaduje (§ 4: 126 (1)). Významným znakom uzavretého osvojenia, je práve skutočnosť, že rodič môže udeliť súhlas s osvojením aj pred narodením dieťaťa.

V prípade uzavretého osvojenia práva a povinnosti plynúce z rodičovskej starostlivosti zanikajú okamihom uplynutím šiestich týždňov od narodenia dieťaťa, a to rozhodnutím opatrovníckeho orgánu na základe zákona (§ 4: 126 (4)). V prípade uzavretého osvojenia biologický rodič nebude o osvojení informovaný (§ 4: 126 (5)), a nebude informovaný ani o osobných dátach osvojiteľa. Rovnaké obmedzenie sa vzťahuje aj na osvojiteľa, ktorý taktiež nebude informovaný o osobných dátach biologického rodiča dieťaťa (§ 4: 126 (6)). Maďarská právna úprava vyžaduje k platnosti súhlasu rodiča s uzavretým osvojením, jeho schválenie opatrovníckym orgánom, a to v prípade, ak je osvojované dieťa staršie ako šesť rokov, prípadne ak sa jedná o dieťa so zdravotným postihnutím (§ 4: 126 (3)). Rodič, ktorý udelil súhlas s osvojením predom neurčenej osobe nemôže rozhodnutie o osvojení napadnúť odvolaním (§ 4: 126 (5)).

Nakoľko je súhlas rodiča s osvojením jednou zo základných hmotnoprávných podmienok osvojenia, maďarský občiansky zákonník v ustanovení § 4: 127 stanoví výnimky z povinnosti súhlas udeliť. Súhlas rodiča s osvojením sa pre úspešné osvojenie nevyžaduje, ak bolo právoplatne a záväzne rozhodnuté o zániku rodičovskej starostlivosti rodiča (§ 4: 127 (1) a)). Zákon ako ďalšiu prípustnú výnimku z požadovaného súhlasu rodiča o osvojení stanoví situáciu, kedy bolo dieťa umiestnené do starostlivosti poskytovanej štátom, a opatrovnícky orgán v súvislosti s ustanovením § 4: 124 rozhodol, že dieťa je spôsobilé k osvojeniu (§ 4: 127 (1) b)). Pokiaľ je totožnosť rodiča neznáma alebo je neznámy jeho pobyt a opatrenia smerujúce k zisteniu miesta jeho pobytu nevedli k výsledkom, nevyžaduje sa jeho súhlas s osvojením (§

³³⁷ Jedná sa o organizácie s celoštátnou pôsobnosťou, ktoré disponujú licenciami k účasti na príprave otvorených osvojení

4: 127 (1) d)). Rovnako sa súhlas rodiča nevyžaduje ani v prípade rodiča, ktorý je obmedzený v svojprávnosti (§ 4: 127 (1) c)).

Súhlas manžela budúceho osvojiteľa sa nevyžaduje v prípade, ak je manžel rodiča obmedzený v svojprávnosti, alebo manželstvo zaniklo (§ 4: 127 (2)).

Situácia, ktorá je zásadne odlišná od českej právnej úpravy, je výslovné právne zakotvenie odloženia dieťaťa, a teda právna úprava schránok na odkladanie detí (§ 4: 127 (1) e)). Maďarský občiansky zákonník stanoví, že súhlas rodiča sa nevyžaduje v prípade dieťaťa neznámej totožnosti, ktoré za účelom výchovy inou osobou bolo ponechané na mieste určenom zdravotníckym zariadením bez toho, aby rodič prezradil svoju totožnosť a za podmienky, že sa do šiestich týždňov k dieťaťu neprihlási a o dieťa nepožiadá.

Záver

V tejto práci sme sa venovali problematike súhlasu s osvojením, a snažili sme sa o zásadné preskúmanie a rozoberanie jednotlivých aspektov súhlasu s osvojením v rozsahu českej právnej úpravy, ale i vo väzbe na medzinárodné úmluvy, ktoré sa na túto oblasť vzťahujú.

Prvú kapitolu tejto práce, sme preto venovali vysvetleniu pojmov, s ktorými úprava osvojenia pracuje, a to pojmy dieťa, osvojiteľné dieťa a najlepší záujem dieťaťa, ako základný princíp, na ktorom stojí celé rodinné právo. Pre následný výklad a zrozumiteľnosť ďalších častí tejto práce, bolo podstatné vymedzenie jednotlivých pojmov, aby bolo nepochybné, čo je predmetom tejto práce. Vzhľadom k skutočnosti, že Česká republika je zmluvnou stranou niekoľkých medzinárodných úmlúv, ktoré sú pre osvojenie zásadné, sa nám ako potrebné javilo, zaoberať sa nielen vnútroštátnou právnou úpravou, ale aj záväzkami, ktoré pre nás z medzinárodných úmlúv vyplývajú. Rovnako sme považovali za vhodné problematiku súhlasu osvojenia najskôr uviesť obecným základom, a teda vymedziť jednotlivé predpoklady osvojenia na strane biologického rodiča dieťaťa, predpoklady na strane dieťaťa, predpoklady v osobe osvojiteľa, a predpoklady ďalšie, ale i v stručnosti pre úplnosť priblížiť proces osvojenia.

V časti venujúcej sa súhlasom, ktorá predstavuje kľúčovú časť tejto práce, sme rozbor problematiky súhlasu s osvojením zahájili tým, že sme najskôr načrtli súhlas ako právne jednanie, a vymedzili základné náležitosti súhlasu.

Následne sme sa podrobne venovali súhlasu rodiča osvojovaného dieťaťa s osvojením. V tejto časti práci sme objasňovali jednotlivé aspekty súhlasu rodiča s osvojením a vymedzili spôsob udelenia súhlasu. Rozobrali sme jednotlivé výnimky zo súhlasu rodiča, pričom sme vyjasnili aj obsah pojmu zjavný nezáujem, ktorý považujeme za jeden z významných prvkov právnej úpravy súhlasu rodiča. Venovali sme sa aj udeľovaniu súhlasu opatrovníkom, prípadne poručníkom, ktorí stoja na mieste rodiča, ktorý súhlas k osvojeniu nedáva, nech je dôvod toho akýkoľvek.

Ďalej sme sa zaoberali otázkou udelenia súhlasu s osvojením rodičom trpiacim duševnou poruchou a rodičom obmedzeného v svojprávosti. S udelením súhlasu s osvojením rodičom dieťaťa, nesporne súvisí otázka súhlasu informovaného, pri ktorej sme upozornili na možné osvojenie v rozpore so zákonom, a to v prípade, ak by súhlas udelený rodičom nebol plne a náležite informovaný.

Ďalej sme sa zaoberali problematikou súhlasu osvojovaného dieťaťa s osvojením. tu sme sa venovali v prvej rade participačným právam dieťaťa, a to vo svetle medzinárodných úmlúv ale aj judikatúry českých súdov. Súhlas dieťaťa sme skúmali najmä s ohľadom na otázku

veku dieťaťa a jeho osobného súhlasu voči súdu, ale aj z hľadiska výnimiek, ktoré náš zákon stanoví.

V neposlednom rade, sme sa venovali problematike súhlasu manžela osvojiteľa, ktorá žiaľ nie je občanským zákonom dostatočne upravená. V tejto súvislosti sme upozornili najmä na výnimky, kedy sa súhlas manžela osvojiteľa nevyžaduje.

Ďalej sme sa podrobne venovali zániku účinnosti súhlasu rodiča osvojovaného dieťaťa a možnosti odvolania súhlasu rodičom, kde sme bližšie rozobrali jednotlivé výnimky z obecného pravidla, podľa ktorého môže rodič odvolať súhlas v trojmesačnej lehote pre odvolanie súhlasu.

Prinášame taktiež rozbor otázok súvisiacich so súhlasom k osvojeniu v prípade utajených pôrodov, anonymných pôrodov a baby-boxov.

Venovali sme sa aj medzinárodnému osvojeniu, v ktorom sme sa zamerali na činnosť Úradu pro mezinárodněprávní ochranu dětí a proces osvojenia, v prípade osvojenia dieťaťa do cudziny, tak aj v prípade osvojenia dieťaťa z cudziny. Zdôraznili sme hmotnoprávnu podmienku osvojenia, ktorou je súhlas Úradu, a rovnako sme upozornili aj na súhlas osvojovaného dieťaťa. Poukázali sme aj na prax Úradu, v ktorej doposiaľ nebol vyslovený súhlas dieťaťa osobným prehlásením voči súdu, nakoľko zatiaľ nebolo sprostredkované osvojenie dieťaťa staršieho dvanásť rokov.

V poslednej šiestej kapitole prinášame komparáciu českej právnej úpravy osvojenia s právnou úpravou v Maďarsku, a to práve pokiaľ ide o problematiku súhlasu s osvojením. Konštatujeme, že maďarská právna úprava má radu špecifik a zvláštností, medzi ktorými je mimo iné možné spomenúť, rozlíšenie takzvaného otvoreného a uzavretého osvojenia priamo zákonom. Veľkým rozdielom oproti českej právnej úprave, a podľa nášho názoru aj zaujímavosťou, je oprávnenie rodiča udeliť súhlas s osvojením dieťaťa už pred narodením dieťaťa, či výslovná právna úprava schránok na odkladanie detí, v súvislosti, s ktorými zákon stanoví výnimku z udelenia súhlasu s osvojením rodičom dieťaťa.

Možno uzavrieť, že práca poskytuje jednak obecný pohľad na otázku súhlasu s osvojením, najmä súhlas rodiča s osvojením, tak aj rozbor jednotlivých problémov, ktoré sú so súhlasom k osvojeniu spojené, resp. s ním v rôznych ohľadoch súvisia.

Zoznam skratiek

ESLP	Európsky súd pre ľudské práva
Evropská úmluva o osvojení dětí	Sdělení MZV č. 132/2000 Sb. m.s., o přijetí Evropské úmluvy o osvojení dětí
Evropská úmluva o výkonu práv dětí	Sdělením č. 54/2001 Sb., m.s., o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí
Haagská úmluva	Sdělení č. 43/2000 Sb., m.s., o přijetí Úmluvy o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení
Listina	Usnesení České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů OZ - zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
Úmluva o právech dítěte	Sdělení č. 104/1991 Sb., federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte
Zákon o matrikách	Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících
Zákon o sociálně-právní ochraně dětí	Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o zdravotních službách	Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Zoznam použitých zdrojov

Monografie

1. DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016. ISBN 978-80-7478-325-8
2. DVOŘÁK, Jan, ŠVETSKA, Jiří, ZUKINOVÁ, Michaela a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016. ISBN 978-80-7552-187-3
3. DVOŘÁK, Jan., ELISCHER, David., FIALA, Jan., FRINTA, Ondřej., FRINTOVÁ, Dita., NOVÁ, Hana., ŠVESTKA, Jan., ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, a.s. 2014. ISBN 978-80-7478-457-6
4. FEBEROVÁ, Radka, POLIŠENSKÁ, Petra a STUHLÍK, Zdeněk. Rodinné právo – právní postavení dítěte. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Musíš znát. ISBN 978-80-7598-442-5.
5. HENDRYCH, Dušan a kol. Právní slovník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1
6. HOVORKA, Daniel., KŘÍSTEK, Adam., MACELA, Miloslav., TRUBAČOVÁ, Klára., ZÁRASOVÁ, Zuzana, Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: Komentář. Wolters Kluwer a.s. 2020. ISBN 987-80-7598-481-4
7. HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck), ISBN 978-80-7400-877-1.
8. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-795-8
9. KŘÍSTEK, Adam. Osvojení dětí: úplná adopce v českém právu. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-022-7.
10. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, ŠÍNOVÁ, Renata, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol.: Rodičovská odpovědnost. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-179-3
11. LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-852-8

12. NEDUCHALOVÁ, Anna. Chcete mě?!! In: Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám. Praha : ASPI- Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-432-1
13. NOVOTNÁ, Věra., PRŮŠOVÁ Lenka. K vybraným otázkám osvojování dětí. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-86131-56-4.
14. RADVANOVÁ, Senta a kol. Rodina a dítě v novém občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-578-7
15. ROGALEWICZOVÁ, Romana, CILEČKOVÁ, Kateřina, KAPITÁN, Zdeněk, DOLEŽAL, Martin a kol. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-713-2
16. SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-788-0

Odborné články

1. ČAMDŽÍCOVÁ, Sabina. Právo dítěte být slyšeno jako základní participační právo. Časopis pro právní vědu a praxi, 2021, č. 1, s. 137-152. ISSN 1210-9126
2. GREVAROVÁ, Pavla. Posuzování důvodů nezájmu rodičů o dítě při rozhodování o osvojení. Právní fórum. 2012, č. 9, s. 433-435. ISSN 1414-7966
3. ROGALEWICZOVÁ, Romana. Možnosti aktivního zapojení dítěte do řízení. Právní rozhledy, 2018, č. 8, s. 267-275. ISSN 1210-6410
4. HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Anonymní a utajené mateřství v České republice – utopie nebo realita? Právní rozhledy. 2005, roč. 13, č. 3, s. 53-57, ISSN 1210- 6410.
5. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Kauza tzv. právně volné dítě. Právní rozhledy. 2004, roč. 12, č. 2, 52-57. ISSN 1210-6410
6. SKORUŠOVÁ, Lucia. Souhlas dítěte s osvojením v kontextu mezinárodního osvojení dítěte z České republiky do ciziny, in Sborník VIII. ročníku vědecké konference Olomoucké dny soukromého práva. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2018, s. 112–121. ISBN: 978-80-88266-13-6
7. ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Několik poznámek k právním otázkám okolo tzv. babyschránek. Právní rozhledy. 2005, roč. 13, č. 7, s. 250-253, ISSN 1210-6410
8. ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Cui bono? Bezvýjimečně ve prospěch tohoto dítěte! Zamyšlení nad péčí o dítě. Právník. Praha, 2015, 154(2), 97-124. ISSN 0231-6625.

Ďalšie zdroje v českom jazyku

1. Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz
2. Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních, č. 292/2013 Dz
3. Důvodová zpráva k zákonu č. 372/2011 Sb. o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), č. 372/2011 Dz
4. Důvodová zpráva k návrhu zákona o sociálně-právní ochraně dětí, č. 359/1999 Dz
5. Výbor OSN pro práva dítěte.: Obecný komentář č. 14 k právu dítěte na uplatňování jeho nejlepšího zájmu jako předního hlediska, [online]. 2013. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/Preklady-dokumentu-OSN.pdf>
6. Výbor OSN pro práva dítěte.: Závěrečná doporučení ke spojené páté a šesté pravidelné zprávě České republice, [online]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/ze-zasedani-vyboru/CRC-CO-5_6-CZ-preklad-konecna-verze_1.pdf

Ďalšie zdroje v anglickom jazyku

1. Convention of 29 May 1993 on Protection of Children and Co-operation in Respect of Intercountry Adoption. [online] Dostupné z: [77e12f23-d3dc-4851-8f0b-050f71a16947.pdf \(hcch.net\)](https://www.hcch.net/assets/pdf/050f71a16947.pdf)
2. Convention on the Rights of the Child. [online] Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>
3. European Convention on the Adoption of Children (Revised). [online] Dostupné z: [CETS 202 - European Convention on the Adoption of Children \(Revised\) \(coe.int\)](https://www.coe.int/t/e/treaties/ETS/ETS_202/European_Convention_on_the_Adoption_of_Children_(Revised).aspx)
4. European Convention on the Adoption of Children (Revised). [online] Dostupné z: [CETS 058 - European Convention on the Adoption of Children \(coe.int\)](https://www.coe.int/t/e/treaties/ETS/ETS_058/European_Convention_on_the_Adoption_of_Children.aspx)
5. European Convention on the Adoption of Children. [online] Dostupné z: [CETS 160 - European Convention on the Exercise of Children's Rights \(coe.int\)](https://www.coe.int/t/e/treaties/ETS/ETS_160/European_Convention_on_the_Exercise_of_Children_s_Rights.aspx)
6. KASZÁS, Fanni. New law to proposal to make adoption for those not married almost impossible. [online]. 2020. Dostupné z: <https://hungarytoday.hu/hungary-law-proposal-adoption-not-married-couples-singles/>

Judikatura

1. Nález Ústavního soudu ze dne 8. října 2018 sp. zn. II ÚS 725/18-2
2. Nález Ústavního soudu ze dne 19. února 2014 sn. zn. I ÚS 3304/13
3. Nález Ústavního soudu ze dne 9. října 2019 sp. zn. IV ÚS 1002/19-2F
4. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. května 2016 sp. zn. 21 Cdo 1432/2014
5. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. listopadu 2005 sp. zn. 30 Cdo 415/2005
6. Nález Ústavního soudu ze dne 31. prosince 2018 sp. zn. II ÚS 2344/18-3
7. Nález Ústavního soudu ze dne 29. června 2017 sp. zn. I ÚS 3226/16
8. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. září 2019 sp. zn. 37283/13
9. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. dubna 2012 sp. zn. 30 Cdo 3430/2011
10. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. května 2013 sp. zn. 30 Cdo 1376/2012
11. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. února 2019 sp. zn. 33 Cdo 1794/2018

Právne predpisy

1. Sdělení č. 104/1991 Sb., federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte
2. Sdělení č. 43/2000 Sb., m.s., o přijetí Úmluvy o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení
3. Sdělení MZV č. 132/2000 Sb. m.s., o přijetí Evropské úmluvy o osvojení dětí
4. Usnesení České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., ústava České republiky
5. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
6. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí Zákon č. 56/1928 Sb., z. a n., o osvojení
7. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
8. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
9. Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých zákonů, v znení neskorších predpisov
10. Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování

Právne predpisy v anglickom jazku

1. Act V of 2013 on the Hungarian Civil Code. Dostupné z:
<https://faolex.fao.org/docs/pdf/hun209514.pdf>

Abstrakt

Diplomová práca sa venuje súčasnej právnej úprave súhlasu s osvojením. Práca je rozdelená do šiestich častí, v ktorých autorka rozoberá úpravu súhlasu s osvojením v českom právnom poriadku, s cieľom poskytnúť ucelený výklad problematiky súhlasu s osvojením. V prvej časti sa autorka venuje obecnému právnemu inštitútu osvojenia. Vymedzuje základné pojmy, ktoré sú kľúčové pre pochopenie samotnej problematiky, a to konkrétne pojmy dieťa, osvojiteľné dieťa, najlepší záujem dieťaťa. Ďalej sú rozobraté predpoklady osvojenia a osvojovací proces. Autorka venuje pozornosť aj medzinárodným zmluvám rozhodným pre osvojenie. V druhej časti sa zaoberá právnou úpravou súhlasu rodiča, preberá možné výnimky, kedy sa k osvojeniu maloletého nevyžaduje súhlas rodiča. Súhlasu rodiča osvojovaného dieťaťa sa venuje aj s ohľadom na postavenie rodiča, ktorý trpí duševnou poruchou, ale i rodiča obmedzeného v svojprávosti. Ďalej skúma súhlas osvojovaného dieťaťa, najmä vo vzťahu k jeho participačným právam. Konečne je rozobratý súhlas manžela osvojiteľa. Tretia časť práce sa venuje zániku účinkov súhlasu rodiča osvojovaného dieťaťa a možnosti odvolania súhlasu rodičom. V štvrtej časti práce autor rozoberá problematiku zvláštnych inštitútov a situácií, súvisiacich s osvojením, a to problematiku utajených pôrodov, anonymných pôrodov a baby-boxov. Piata časť je zameraná na oblasť medzinárodného osvojenia dieťaťa do cudziny i z cudziny, a to s ohľadom na činnosť Úradu pro medzinárodněprávní ochranu dětí. V poslednej, šiestej časti práce je komparovaný súhlas s osvojením v českej a maďarskej právnej úprave.

Kľúčové slová: Súhlas s osvojením, osvojenie, dieťa

Abstract

The diploma thesis deals with current legal regulation of consent to adoption. The thesis is divided into six parts, in which the regulation of consent to adoption in Czech legal system is discussed, with the aim to provide comprehensive explanation of consent to adoption. In the first part, the author deals with the adoption in general. Author explains the basic terms that are key for understanding the issue itself, namely child, child available for adoption, best interest of the child. Author also discusses the requirements to adopt a child and the process of adoption. The author also focusses on international treaties that govern an adoption. The second part deals with the legal regulation of parental consent and mention specific reasons when parental consent for adoption is not required. The consent of parent of the adopted child is also discussed with the regard to the status of parent suffering from a mental disorder, as well as the parent with no capacity to act. Author also discusses the consent of adopted child regarding to participation rights of a child. Finally, the author discusses the consent of adoptive parent's spouse. The third part of the diploma thesis is devoted to the reasons when parental consent to adoption ceases to be effective and circumstances when the consent to adoption may be withdrawn. In the fourth part of diploma thesis, the author discusses the issue of special institutions and situations related to adoption, namely secret births, anonymous births, and so-called baby boxes. The fifth part focuses on field of international adoption of a child abroad and from abroad, regarding the activities of the Office for international legal protection of children. In the last, sixth part of the diploma thesis is compared the consent to adoption in Czech and Hungary legal system.

Key words: Consent to adoption, adoption, child